NOVOSTI НОВОСТИ

#1166

Samostalni srpski tjednik

Petak 22/04/2022

10 kn/100 din/1.20 €

ISSN 1845-8955

Kesica presica

Prema istraživanju Novosti, općine, gradovi i županije godišnje izdvajaju milijune kuna za (dez)informiranje građana o svojim aktivnostima. Razni 'posebni prilozi' koji se plasiraju u medijima najčešće su reklama ili prikriveni oglas u korist političkih pokrovitelja str. 4-6.

PIŠE
Milorad Krstulović

RABLJENA SEDMICA

Kako ne reći ništa – Andrej Plenković i Branko Bačić (Foto: Davorin Višnjić/PIXSELL)

Rekonstrukcija

Spominjalo se da će biti oko prvog maja, pa da se ne može toliko čekati nego da će biti prije Uskrsa, da bi ovih dana, konačno, na pitanje kad će više ta rekonstrukcija Vlade premijer ANDREJ PLENKOVIĆ poslovično precizno odgovorio: 'Rekao sam da će bit kad ja odlučim da će bit i tako će bit.' Ovu mudru i nadasve promišljenu rečenicu izgovorio je nakon sjednice Predsjedništva i Nacionalnog vijeća HDZ-a. Stranačka tijela, dodao je, o rekonstrukciji nisu razgovarala, a otkrio je i da će javnost doznati sve što treba onog časa kad odluči. Naglasio je i da nema rok za provedbu rekonstrukcije. I BRANKO BAČIĆ, jedan od premijerovih trbuhozboraca, govorio je slično. Na pitanje je li bilo riječi o rekonstrukciji Vlade, Bačić je kazao da su na posljednjem sastanku vladajuće koalicije ćaskali o tome i dali Plenkoviću 'punu podršku'. Pazite na ovaj citat: 'Predsjednik Vlade će vas o datumu i obimu rekonstrukcije upoznati. Pričekat ćemo da premijer odredi datum, bit ćete na vrijeme upoznati s time. Danas nismo uopće razgovarali o rekonstrukciji Vlade, to neće biti ovaj tjedan u Saboru', rekao je Bačić. Pogledajte kako u nekoliko redaka i tri rečenice ne reći ništa. A pričati. To je umjetnost. Kad se već pojavio pred novinarima, pitalo ga se i o poskupljenju goriva. Očekivano, hvalio je Vladu. Ne zbog poskupljenja nego zato što bi ono, vjeruje Bačić, bilo znatno veće da Vlada nije ograničila marže, smanjila trošarine i ukinula zelene naknade.

Imena

A imena? Tko će ući u Vladu, to je, kao, ogromna tajna, jer dozna li se prije vremena, Plenkovićeve bi odabranike mogao uzeti netko drugi. Recimo Real. Ovako, ostaje tradicionalno nagađanje o odlazećima. To su, navodno, BORIS MILOŠEVIĆ i JOSIP ALADROVIĆ, protiv njih je pokrenuta istraga, te TOMISLAV ĆORIĆ, VILI BEROŠ, MARIJA VUČKOVIĆ, MARIO BANOŽIĆ i NATAŠA TRAMIŠAK. Istina, ona veli da će ostati ministrica. DARKA HORVATA, kojeg je smijenio Uskok, zamijenio je IVAN PALADINA. On je toliko dobar izbor da mediji danima pokušavaju proniknuti u tajnu njegova prvog milijuna, a on se uglavnom brani šutnjom ili ne baš jasnim rečenicama.

Budućnost

'Uvjeren sam da je ZORAN ĐOGAŠ budućnost Splita i to na najbolji mogući način', rekao je također Andrej Plenković. Sad govorimo o izborima u Splitu koji slijede nakon naprasne odluke donedavnog gradonačelnika IVICE PULJKA da podnese ostavku i raspiše izbore. A to se dogodilo jer su mu partneri iz Gradskog vijeća tražili ostavku dogradonačelnika BOJANA IVOŠEVIĆA, inače optuženog zbog prijetnji novinarki. HDZ je dugo razmišljao i konačno zaključio kako mu je kadrovski bazen pretanak, a oslanjanje na njega vodi prema novom porazu, pa su odabrali Đogaša. On, istina, u prvim nastupima uglavnom zrači nesigurnošću. S druge strane, može malčice uzdrmati malograđanski monolit oduševljen Puljkovom znanstvenošću. Kako se sada čini, Puljka će teško netko uspjeti ugroziti, ali pogledali smo i previše utakmica koje su izgubili favorizirani da bismo se kladili na bilo što. Svakako je interesantno da najveća hrvatska stranka sve češće ima toliko povjerenje u svoje članstvo da bira neovisne osobe što za ministre, poput Paladine, što za gradonačelničke kandidate, poput Đogaša.

HDZ traži kandidate izvan svojih redova – Zoran Đogaš (Foto: Milan Šabić/PIXSELL)

Alkohol

HDZ, HDZ, HDZ... Čitali smo o zapošljavanju većeg broja osoba s podobnom partijskom knjižicom u Hrvatskim cestama, a evo i vijesti da se u mjestu Cerni dogodila prometna nesreća u kojoj je sudjelovao vukovarsko-srijemski župan DAMIR DEKANIĆ. Član HDZ-a, naravno. Tokom očevida pokazalo se da župan nije sjeo u automobil suha grla. Napuhao je 1,44 promila alkohola. Srećom po vozila i živu silu, Dekanić nije vozio, nego bio vožen. Vozio ga je tridesetsedmogodišnjak koji je, prema policijskom izvještaju, prešao na lijevu stranu kolnika i udario prvo u ukrasno cvijeće, a potom u parkirani automobil. No nesrećom po Dekanića, on i suvozač vozikali su se u službenom županijskom automobilu. Ni policija ni županija ne žele otkriti identitet vozača. Zanimljivu poantu ponudio je Most: 'Paradoksalno je da je policija odmah uhitila sedamdesetdvogodišnjaka koji je na društvenim mrežama ironično napisao da premijera treba gađati jajima, no kada je u pitanju osoba poput župana koja je pod protektoratom HDZ-a, čijim je službenim autom izazvana prometna nesreća, onda nadležne institucije, počevši od Ureda župana do policije, šute danima bez ikakve reakcije.'

U nesreći nije vozio, nego je bio vožen – Damir Dekanić (Foto: Dubravka Petrić/PIXSELL)

Starci

Da živimo u jednom od okrutnijih odvojaka ionako samodopadne i bezobzirne civilizacije jasno je iz odnosa prema starim ljudima, a njegovo se nakazno lice odlično razaznaje u staračkim domovima. Kako prenosi dnevna štampa, godišnji izvještaj pučke pravobraniteljice TENE ŠIMONOVIĆ EINWALTER sadržava mučne dijelove o kvaliteti brige u nekim obiteljskim domovima, naročito u razdoblju kad su posjete bile zabranjene zbog pandemije. 'Ljudi su gladni, vezani i prljavi', stoji u jednom od pisama iz privatnih obiteljskih domova. Korisnici i njihove obitelji žalili su se i da vlasnici štede na hrani i grijanju, da je osoblje često nestručno, čak se i neki smrtni slučajevi pripisuju postupanju prema ljudima. Pučka pravobraniteljica veli da je nadležno ministarstvo pojačalo nadzore, povećan je i broj inspektora, no sve je to premalo s obzirom na broj pritužbi.

Kvaliteta brige u nekim obiteljskim domovima u pandemiji je drastično pogoršana (Foto: Nel Pavletić/PIXSELL)

IMPRESSUM
Godina XXIII / Zagreb | petak, 22/04/2022

NOVOSTI #1166

Samostalni srpski tjednik

IZDAVAČ
Srpsko narodno vijeće
ZA IZDAVAČA
Milorad Pupovac
GLAVNA UREDNICA
Andrea Radak

ZAMJENIK GLAVNE UREDNICE
Boris Postnikov

IZVRŠNI UREDNICI
Goran Borković (Portal Novosti), Petar Glodić (Kronika), Tihomir Ponoš

REDAKTORICE Ana Grbac, Darija Mažuran-Bučević

KOLUMNISTI
Marinko Čulić, Boris Dežulović, Viktor Ivančić, Sinan Gudžević, Boris Rašeta
REDAKCIJA
Paulina Arbutina, Jerko Bakotin, Dragana Bošnjak, Milan Cimeša, Zoran Daskalović, Ivica Đikić, Tena Erceg, Milan Gavrović, Dragan Grozdanić, Mirna Jasić Gašić, Nenad Jovanović, Vladimir Jurišić, Anja Kožul, Igor Lasić, Bojan Munjin, Tamara Opačić, Ivana Perić, Srećko Pulig i Hrvoje Šimičević

TAJNICA REDAKCIJE
Irena Bosnić

GRAFIČKI UREDNICI
Ivica Družak, Darko Matošević

DIZAJN
Parabureau / Igor Stanišljević & Damir Bralić, Nikola Đurek

ILUSTRACIJA NASLOVNICE:
Luka Duplančić

ŠTAMPA Tiskara 'Zagreb', Zagreb
TIRAŽA 6500
Novosti su financirane sredstvima Savjeta za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske i sredstvima Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske.
REDAKCIJA
Gajeva 7, 10 000 Zagreb
T/F 01/4811 198, 4811 281
info@portalnovosti.com
www.portalnovosti.com

3 KOLUMNA
Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1166, petak, 22. travnja 2022.

ARITMETIKA POLITIKE

Reustašizacija Hrvatske

PIŠE Marinko Čulić

Hrvatska vrda između antifašizma i fašizma, ali ako je namjera kopirati Tuđmanovu zaljubljenost u Francovu Španjolsku, jedinu polunacističku državu koja je izbjegla međunarodne antifašističke sankcije, to nije moguće jer Evropa, bez obzira na sve mane, koncept mekog, 'demokratskog' fašizma ne bi mogla podnijeti

Ne, to nikamo ne vodi. Nakon nedavnog skandala u Splitu, gdje je izaslanik potpredsjednika Vlade i ministra branitelja TOME MEDVEDA izjavio da je današnja Hrvatska nasljednica NDH, hrvatski državni vrh ponio se u stilu one 'ni čuli ni vidjeli' i iz toga se izrodila najveća blamaža poslije postavljanja HOS-ove spomen-ploče na puškomet od Jasenovca. O da, Medvedovo ministarstvo izdalo je nekakvo saopćenje u kojem se ograđuje od toga da je izaslanik govorio u njegovo ime, ali ne i od toga što je ovaj rekao. A onda je premijer ANDREJ PLENKOVIĆ ponovio svoju staru mantru da je veličanje NDH i njenih nacističkih pokrovitelja već kažnjivo. Dakle, sve je na sudovima pa on, kao, s tim nema veze. Baš me zanima da li bi premijer pokazao takvu 'pravdoljubivost' da je nekim čudom splitski skandal imao četnički, a ne ustaški predznak. Iz pretpovijesti ovog događaja imamo dvojicu državnih čelnika jasnih antifašističkih stavova, STIPU MESIĆA i IVU JOSIPOVIĆA, ali njih dvojicu nitko nije slušao, no imamo i trećeg koji je Plenkoviću morao poslužiti kao direktan uzor. To je IVO SANADER, koji je jednostavno dao rušiti ustaške spomenike i spomen-ploče i nije ga zanimalo ovo što muči Plenkovića oko nadležnosti sudskih tijela. On je direktno primjenjivao odredbe Ustava i nije ga brinulo da li lokalno sudstvo za to ima sluha ili ne.

Plenković sigurno nije ustašofil, jer takvi ne šalju vijence u počast poginulim partizanima na Sutjesci, gdje je izginulo i dosta ustaša. U tom smislu on se značajno razlikuje od TUĐMANA, i to jednom s pozitivnim, drugi put s negativnim predznakom. Tuđman je svjesno instalirao proustašku desnicu na političku scenu, jer je izjavljivao da ne može ratovati s 'časnim sestrama', a osim toga služila mu je kao pretorijanska garda za kroćenje opozicije kako mu se ne bi događali neplanirani problemi kao u slučaju zagrebačke krize. S druge strane, Tuđman je držao pod kontrolom tu proustašku desnicu pa je u krajnjoj liniji raspustio HOS i uključio ga u regularnu hrvatsku vojsku. Plenković za to jednostavno nema kapaciteta i drži se i inače standardne taktike čekanja da sami događaji dovedu do raspleta koji mu odgovara ili ga barem ne ugrožava. U spomenutom splitskom skandalu pokazalo se da SKEJINI bojovnici ne slave obljetnicu osnivanja HOS-a iz ranih devedesetih, nego obljetnicu osnivanja NDH. Ima tu još nešto važno. U skandal s HOS-ovcima uključen je i SDP. Iz te stranke je, doduše, došla inicijativa (RANKO OSTOJIĆ) da Sabor bude pokrovitelj obilježavanja 75. godišnjice bitke na Sutjesci, što je čak iz lijevo-liberalnog dijela vladajuće većine odbačeno s obrazloženjem da Sutjeska nije na teritoriju Hrvatske (kao da Bleiburg jeste). Ali fatalnu grešku, zbog koje se u međuvremenu, istina, ispričao, SDP je napravio kada je pristao uvrstiti zagrebački HOS s grbom koji je uključivao ZDS u državni registar.

Naravno, ne mislim da su ovim neoustaše oko Skeje i sličnih dobili svoje lijevo krilo. Ali o Skeji ovdje i nije riječ, ili barem nije prvenstveno o njemu. Jer kada se sadašnji predsjednik SDP-a PEĐA GRBIN nedavno morao ispričavati zato što je pijan pjevao THOMPSONOVE pjesme, to znači da je proces reustašizacije ušao možda i u najgori fazu, a to je normalizacija nenormalnoga, o čemu najbolje svjedoči more ustaških grafita na koje se nitko ne osvrće. Doduše, iz vrha HDZ-ove vlasti dolaze uvjeravanja da o reustašizaciji ne može biti govora jer filoustaške stranke loše prolaze na izborima, što je zbilja istina. Ali u tome i jeste kvaka. Glavno rasadište ustašonostalgije je sam HDZ, istina ne onako otvoreno kao u Tuđmanovo vrijeme, ali u koordinaciji s Crkvom, školstvom, grebe po dnu kace najgorih NDH-ovskih resantimana. Ukratko, od Hrvatske se želi napraviti nekakva proevropska NDH, što je posebno delikatno u svjetlu sadašnjeg ukrajinskog rata, kada i Rusija (Wagner) i Ukrajina (Azov) obilno koriste militantne pronacističke formacije.

O da, Plenković je dovoljno dobro pozicioniran u Bruxellesu da može izbrisati te mrlje, ili ih učiniti manje vidljivima. Ali što ako se rat u Ukrajini dodatno povampiri, pređe granice te zemlje, čime bi ponovno počelo okupljanje čopora pasa rata, uključujući i na ovim našim stranama (za što su sudionici splitskog skandala dali više nego jasne smjernice)? Osim toga, Hrvatska je već dobila zvučne šamare, u čemu je naročito indikativna Austrija koja je zabranila ustaške komemoracije na Bleiburgu. Treba podsjetiti da je Austrija prošla puno plići proces denacifikacije od Njemačke, iako su joj nametnute mjere međunarodne uprave i obvezne neutralnosti, koja traje do danas. I sada imamo apsurd nad apsurdima. Poludenacificirana Austrija nameće antifašističke standarde Hrvatskoj, čiji su partizani bili mala, ali supervažna članica antihitlerovske koalicije. Dakle, riječ je o klasičnom primjeru krivog srastanja, a kada tu stvari krivo krenu, krivo i završe.

Veličanje NDH u Splitu
(Foto: Ivo Čagalj/PIXSELL)

Blajburška komemoracija sada je prebačena na Mirogoj, iako to nije nikakvo ustaško groblje, i na Udbinu, gdje su Hrvati ginuli ne s nekakvim anacionalnim komunistima, nego s ovdje potpuno nevažnim Turcima.

Zaključno, reustašizacija Hrvatske odlično stoji jer nikada nije doživjela ovako otvoreno sponzorstvo vrhova vlasti, ali to nije jedino loše. Jednako je loše, ili i gore, to što je ta reustašizacija izrazito osvetnička, revanšistička, tako da posljednji hitac u jednom ratu repetira prvi hitac u sljedećem. Naravno da ne mora biti tako. Sve članice nekadašnjeg nacističkog tabora presjekle su veze s tim razdobljem, što uključuje i Japan, koji je bio meta izrazito spornog američkog atomskog bombardiranja (više je bio prijetnja novom blokovskom sukobu i SSSR-u nego raspadajućem nacizmu), ali i to je prihvaćeno kao manje zlo od održavanja tadašnjeg ekstremno militantnog japanskog režima. Nasuprot tome, ANTE PAVELIĆ donio je suludu odluku o objavi rata Sjedinjenim Državama i uopće nisam siguran da poneki današnji novoustaše ne misle da ta objava i danas vrijedi. Zato ih je duboko ponizio, iako oni to sigurno ne vide, turski ambasador u Hrvatskoj koji je posjetio Sinjsku alku i tako poslao poruku da Turci ne smatraju svoj poraz u Sinju kao otponac ni za kakve osvete. Dakle, i kada gubiš ratove, moraš zadržati minimum dostojanstva i digniteta, a to naša ultraška desnica očito nije u stanju.

Zato sadašnja Hrvatska i vrda između antifašizma i fašizma i nije slučajno da je Franjo Tuđman bio toliko zaljubljen u FRANCOVU Španjolsku, koja je bila jedina polunacistička država koja je izbjegla međunarodne antifašističke sankcije. Ali i to se moralo izjaloviti jer uz sve nedostatke Evrope i šireg svijeta, koncepcija mekog, 'demokratskog' fašizma jednostavno ne može proći. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1166, petak, 22. travnja 2022.

PIŠE Hrvoje Šimičević

Kesica presica

Novosti su analizirale ugovore koje su općine, gradovi i županije sklopili u zadnje dvije godine s tiskovinama, televizijama i portalima. Iz njih se vidi da te razine vlasti godišnje izdvajaju više od 50 milijuna kuna za (dez)informiranje građana o svojim aktivnostima. Tako nastaju 'posebni prilozi', tako se kreira servilni informativni dio novina na štetu lokalne javnosti, odnosno poreznih obveznika čiji novac završava u kasi medijskih privatnika

Andro Krstulović Opara na konferenciji za medije u povodu održavanja 25. Porina, Split, 2018. (Foto: Miranda Čikotić/PIXSELL)

STANOVNICI većeg dijela Republike Hrvatske nesvjesno sudjeluju u financiranju medijske propagande načelnika, gradonačelnika i župana. Već godinama deseci milijuna kuna iz općina, gradova i županija usmjeravaju se prema privatnim medijima. Arbitrarno, najčešće mimo natječaja i jasnih pravila, moćnici na vlasti koriste budžete za bazični politički marketing u medijima koji, zauzvrat, lijepo pišu o njima, u nadi da će i dogodine dobiti sličan ugovor. Tako nastaju 'posebni prilozi', tako se kreira servilni informativni dio novina na štetu lokalne javnosti, odnosno poreznih obveznika čiji novac završava u kasi medijskih privatnika.

Zaključci su to ekstenzivnog istraživanja koje su Novosti provele analizirajući ugovore koje su općine, gradovi i županije sklopili u zadnje dvije godine s tiskovinama, televizijama i portalima. Dokumenti koje smo dobili na temelju Zakona o pravu na pristup informacijama kroz dogledno vrijeme postat će dostupni javnosti putem platforme Gonga 'Imamo pravo znati'.

Prema našoj analizi, nameće se zaključak da brojni mediji i predstavnici tijela javne vlasti zapravo zajednički kroje uređivačku politiku. Urednici, k tome, novinarima ustupaju pisanje plaćenih reklama koje izgledaju kao novinarski tekstovi, bez jasne naznake da je riječ o sponzoriranom sadržaju. Prema Kodeksu časti hrvatskih novinara, novinari ne bi smjeli sudjelovati u proizvodnji marketinga. Zakon o medijima tome dodaje da bi reklama trebala biti jasno označena i odvojena od ostatka novina kako ne bi čitatelje dovodila u zabludu. Prikriveno oglašavanje, kao ključna zakonska fraza koja objedinjuje sve dosad navedeno, nije dozvoljena prema spomenutim etičkim i zakonskim osnovama.

Najveći dio dokumentacije koju smo čitali, naime, nikako se drugačije ne može nazvati nego reklama ili prikriveni oglas u korist političkog pokrovitelja. Nije stoga neobično da je istraživanje ukazalo na potpuni izostanak ikakve suvisle politike dotacija i na zaobilaženje kritičkog novinarstva, izrazito važnog za

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1166, petak, 22. travnja 2022.

demokratske procese na nacionalnoj i lokalnim razinama. Ne, ovdje je riječ o isključivo afirmativnom prenošenju događaja na terenu u kojem nema mjesta za novinarsko propitivanje političkih opcija što ih financiraju. Tako općine, gradovi i županije godišnje izdvajaju više od 50 milijuna kuna za (dez)informiranje građana o svojim aktivnostima. Radi se o lijepom iznosu s obzirom na to da se još jučer očekivala potpuna propast dopisništava i medija koji obrađuju teme na mikropodručjima.

U jeku zadnje velike financijske krize, prije desetak godina, očekivalo se da će lokalne ispostave nacionalnih medija nestati zbog povlačenja oglašivača i posljedičnog preusmjeravanja znatnog udjela oglasa na internet, potom i na društvene mreže. Dopisništva Jutarnjeg, Večernjeg ili Novog lista počela su otpuštati lokalne novinare i stanjivati svoje kapacitete decentraliziranog praćenja lokalne politike. Njihove su plaće, uostalom, bile financirane iz proračuna poslodavca, koji je zarađivao od prodaje tiskovina i oglasa. Nazirao se kraj lokalnom novinarstvu, uz ništa bolju perspektivu nacionalne štampe. Deset godina poslije mjesno kritičko i neovisno novinarstvo našlo se na izdisaju na posve drugačiji način, uz nemalu ironiju. Naime, s nikad povoljnijim novčanim prihodima od praćenja lokalnih tema. Do toga je došlo tako što su se marketinški odjeli u medijima domislili ideje koju su političari i urednici zdušno prihvatili. Privatni su nakladnici počeli slati ponude županijama, gradovima i općinama, uz maksimu: mi ćemo vas i dalje pratiti, a vi ćete nam, ako želite, odsad plaćati za tu rabotu. U međuvremenu je izgubljena granica između plaćenih priloga koji su jasno označeni i novinarskih napisa koji su ih zamijenili. Kad čitatelj danas lista posebne priloge u većini medija, ponekad i ekstenzivne teme u informativnom dijelu o hrvatskim gradovima, on nije svjestan da je to često plaćeno njegovim novcem. Izuzev loga grada ili županije, apsolutno ništa ne naznačuje da se radi o propagandi.

Medije odabiru i s njima poslove dogovaraju načelnici i gradonačelnici, u postupcima koji ne obuhvaćaju javnu nabavu, jer se radi o vrijednostima nižim od 200 tisuća kuna, koliki je prag za aktivaciju Zakona o nabavi. Tek uvid u ugovore koje smo detaljno analizirali pokazuje da je isplata za novinske tekstove i informativne minute najčešće izvršena iz pozicije oglašavanja, promidžbe, poslovnih projekata ili medijskog PR-a. Beneficije za nositelje političke moći, odnosno naručitelje priloga u takvom su *dealu* višestruke: ako nitko ne zna da su oni financijeri nekakvog teksta pa je na djelu javna predodžba da se radi o nepristranom medijskom praćenju njihovih aktivnosti, u kojima nesmiljeno ulažu, grade, obnavljaju, doniraju i povlače sredstava iz Evrope za projekte diljem svoje samouprave, konzumenti medijskog sadržaja steći će dojam da ih vode radišni lunatici koji su zaslužili najmanje još jedan mandat. Dugoročna nevolja se pritom ne očituje samo u izostanku bilo kakvog kritičkog i nepristranog novinarstva u prilozima koji su na ovakav način financirani iz proračuna. Ako dobiva desetke ili stotine tisuća kuna od svakog grada s kojim sklopi ugovor, uredništvo će dva puta razmisliti hoće li u ostatku novina plasirati informacije koje su štetne za karijere naručitelja priloga.

Neposredni povod za objavu ovog, prvog u nizu tekstova o proračunskom financiranju medija, okolnosti su nadolazećih izbora u Splitu, koji će se održati nakon ostavke gradonačelnika IVICE PULJKA i njegovog zamjenika BOJANA IVOŠEVIĆA. Odstupili su zbog ponašanja potonjeg prema novinarima Slobodne Dalmacije, tiskovine koja je u vlasništvu Hanza Medije, jednog od najvećih medijskih koncerna u Hrvatskoj. Riječ 'reket' spomenuta je na relaciji Slobodna Dalmacija – Grad Split u vezi pozadine nedopustivog ponašanja zamjenika gradonačelnika koji je zaposlenicima, pa tako i novinarima toga medija poručio da će im se 'napiti krvi'. Ivošević je pričao o 'legalnom reketu', odnosno da je Slobodna neuspješno od njih tražila novac za posebne projekte i da su zato počeli pisati, po njima, nepoštene tekstove o novoj vlasti.

Na stranu neobranjiva i skandalozna poruka dogradonačelnika novinarima za koju nema opravdanja i koja bi, ako se pokaže istinitom u postupku koji vodi DORH zbog prijetnji, u nešto pristojnijim društvima značila kraj njegovih političkih ambicija. U ovom se tekstu radi o analizi dotacija Grada Splita i drugih gradova komercijalnim medijima, pa tako i Slobodnoj Dalmaciji. 'Ono što treba reći je da smo u dva navrata odbili poslovnu suradnju u vrijednosti od 460 tisuća kuna i to je to', odgovorio je Ivošević na pitanje novinara o zahtjevima Slobodne prema Gradu Splitu koji su, po njemu, doveli do spomenute verbalne prijetnje. Do zaključenja ovog teksta nismo uspjeli provjeriti vjerodostojnost sadržaja ovog citata ni eventualni projekt koji je Slobodna navodno nudila za onih pola milijuna.

No iz kartica o uplati medijima koje smo od Splita dobili temeljem Zakona o pravu na pristup informacijama jasan je enorman rasap između financija koje su dobivali neposredno prije lokalnih izbora, kad je na čelu grada bio HDZ-ov ANDRO KRSTULOVIĆ OPARA, i nakon izbora, kad ga je naslijedio Ivica Puljak. Od početka pa do polovice 2021. godine i izborne kampanje Krstulović Opara amenovao je Slobodnoj četiri veće uplate koje zajednički dosežu oko pola milijuna kuna. Poslije izbora, do kraja godine, isplaćeno im je uz Puljkov potpis svega dvadesetak tisuća kuna za čestitke, javne pozive i oglase povodom praznika i blagdana. Budući da je sadržaj ovih ugovornih angažmana lijep presjek šire teme o naličju financiranja medija za praćenje lokalnih tema, valja nakratko secirati njihove stavke. Tri dana uoči prvog kruga lokalnih izbora, 13. svibnja prošle godine, Krstulović Opara naručio je 'paket usluga za grafičko oblikovanje, tisak i insertaciju brošure o gradskim projektima'. Kako je vidljivo iz narudžbenice za evidentnu predizbornu propagandu koja je trebala povećati šanse njegovom nasljedniku iz redova HDZ-a, rok isporuke na koji se izdavač Slobodne obvezao bio je 15. svibnja, dan uoči izbora. Grad Split za ovu je uslugu platio 77,5 tisuća kuna.

U drugom ugovoru, potpisanom tri mjeseca prije izbora, za koji je plaćeno 198 tisuća kuna, taman da se ne pređe svota od 200 tisuća kuna koja aktivira Zakon o javnoj nabavi, financirana je 'usluga oglašavanja' u Slobodnoj Dalmaciji, s postizbornim krajnjim rokom isporuke krajem lipnja iste godine. Budući da su nam dostavljeni samo računi, jer iz grada tvrde da nemaju ugovore, ne možemo sa sigurnošću znati o kakvom je oglašavanju bila riječ i je li ono uključivalo plaćene novinarske priloge.

No za treći ugovor, u vrijednosti od 92 tisuće kuna a potpisan dva mjeseca prije izbora, precizno je naveden razlog plaćanja: 'promidžba u Slobodnoj Dalmaciji – Tehnološki park Split'. Kuriozitet je da je ugovor potpisan 24. ožujka s rokom isporuke 23. ožujka, odnosno da je projekt trebao biti promoviran prije nego što je potpisan ugovor s gradom. Tekst s naslovom 'Tehnološki park konačno okreće Split novoj tehnologiji' objavljen je pritom na portalu 19. ožujka, pet dana prije potpisivanja ugovora. Očekivano afirmativni ogled o ovoj temi nije potpisao novinar. Autor je 'Nativ SD', odnosno odsjek Slobodne za native oglašavanje, bastardnu formu marketinga koja reklame pretvara u novinarske tekstove. Iako je native izrazito kontroverzna forma reklama, ona ima relativno jasna pravila koja ovdje nisu ispoštovana. Čitatelj ne smije biti doveden u zabludu da je riječ o plaćenom prilogu, što se osigurava jasnom vizualnom razlikom između takvih tekstova i ostatka novina ili portala. U ovom slučaju, međutim, financirana pohvala spomenutog projekta ničim nije različita od ostatka portala informativne naravi, osim onog malog potpisa Native SD. Na djelu je jasno kršenje etičkih postulate struke. Što se tiče tiska, u spomenutom kratkom razdoblju nismo uspjeli naći neki drugi tekst o Tehnološkom parku koji bi se podveo pod 'promidžbu'.

Za 'medijsko praćenje Masterplana' 23. prosinca 2020. godine potpisan je četvrti ugovor od 122 tisuće kuna. 'Praćenje' toga projekta ugovorno je bilo predviđeno sve do kraja 2021., odnosno tijekom jednogodišnjeg razdoblja. Pojam 'Masterplan' odnosio se na 'podlogu za izmjenu planske dokumentacije, na osnovi kojih će se u budućnosti temeljiti urbani razvoj grada'. Radilo se o sadržaju koji je bio posebna politička želja Krstulovića Opare, ali je od prvoga dana naišao na popriličan otpor struke i medija, prvenstveno Slobodne Dalmacije. U toj je tiskovini iscrpno ukazano na činjenicu da se radi o galopu daljnje komodifikacije prostora i turistifikacije Splita. Sudeći po sadržaju portala ovog medija, kritički tekstovi objavljivani su sve do kraja prosinca

REPUBLIKA HRVATSKA
SPLITSKO-DALMATINSKA ŽUPANIJA
GRAD SPLIT

Narudžba broj: S-21/00079
Klasa: 330-05/21-01/108
Ur. broj: 2181/01-04-03/4-21-3
Datum narudžbe: 3. veljače 2021.

HANZA MEDIA D.O.O.
KORANSKA 2 , 10000 Zagreb, HRVATSKA
OIB: 79517545745

Ustrojstvena jedinica: Ured grada

Predmet nabave: Usluga oglašavanja u dnevnom tisku - Slobodna Dalmacija

Rbr	Naziv robe/usluge	Jed. mj.	Količina	Jed. cijena (bez PDV)	Jed. cijena (s PDV)	Vrijednost (bez PDV)	Vrijednost (s PDV)
1	Usluga oglašavanja u dnevnom tisku - Slobodna Dalmacija	komad	1,00	198.700,00	198.700,00	198.700,00	198.700,00
UKUPNO HRK:						198.700,00	198.700,00

Rok isporuke: 30.06.2021.
Način plaćanja: Virman, 60 dana od dana zaprimanja računa
Račun dostaviti:

Od 1.7.2019. godine isključivo se dostavljaju elektronički računi. Elektronički račun i prateće isprave moraju biti izdani sukladno odredbama članka 7. Zakona o elektroničkom izdavanju računa u javnoj nabavi (NN, broj 94/18) te se zaprima putem FINA-e.

Iznos računa ne smije biti veći od iznosa narudžbenice, u protivnom račun neće biti moguće platiti!

Na računu obavezno navesti broj narudžbenice i priložiti otpremnicu.

OVJERAVATELJ
Andro Krstulović Opara

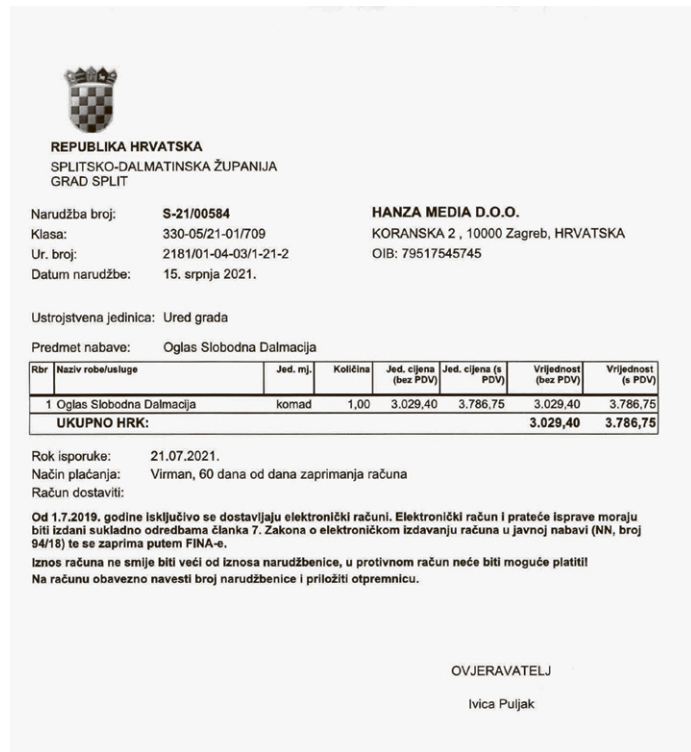

REPUBLIKA HRVATSKA
SPLITSKO-DALMATINSKA ŽUPANIJA
GRAD SPLIT

Narudžba broj: S-21/00584
Klasa: 330-05/21-01/709
Ur. broj: 2181/01-04-03/1-21-2
Datum narudžbe: 15. srpnja 2021.

HANZA MEDIA D.O.O.
KORANSKA 2 , 10000 Zagreb, HRVATSKA
OIB: 79517545745

Ustrojstvena jedinica: Ured grada

Predmet nabave: Oglas Slobodna Dalmacija

Rbr	Naziv robe/usluge	Jed. mj.	Količina	Jed. cijena (bez PDV)	Jed. cijena (s PDV)	Vrijednost (bez PDV)	Vrijednost (s PDV)
1	Oglas Slobodna Dalmacija	komad	1,00	3.029,40	3.786,75	3.029,40	3.786,75
UKUPNO HRK:						3.029,40	3.786,75

Rok isporuke: 21.07.2021.
Način plaćanja: Virman, 60 dana od dana zaprimanja računa
Račun dostaviti:

Od 1.7.2019. godine isključivo se dostavljaju elektronički računi. Elektronički račun i prateće isprave moraju biti izdani sukladno odredbama članka 7. Zakona o elektroničkom izdavanju računa u javnoj nabavi (NN, broj 94/18) te se zaprima putem FINA-e.

Iznos računa ne smije biti veći od iznosa narudžbenice, u protivnom račun neće biti moguće platiti!

Na računu obavezno navesti broj narudžbenice i priložiti otpremnicu.

OVJERAVATELJ

Ivica Puljak

Faksimili nekih od ugovora sa Slobodnom Dalmacijom

Od početka pa do polovice 2021. godine i izborne kampanje Andro Krstulović Opara amenovao je Slobodnoj četiri veće uplate koje zajednički dosežu oko pola milijuna kuna. Poslije izbora, do kraja godine, isplaćeno im je uz Puljkov potpis svega dvadesetak tisuća kuna

Boris Miletić – medijski i predizborno pravodobno otkriven spomenik Mati Parlovu (Foto: Srećko Niketić/PIXSELL)

2020. godine i do potpisivanja ugovora s tadašnjim gradonačelnikom o 'medijskom praćenju Masterplana'. Nakon toga radikalno se smanjio broj bilo kakvih tekstova o 'Masterplanu'. U kolovozu prošle godine, nakon što je HDZ izgubio izbore, koncept je takoreći ispao iz priče, iako je ugovor o njegovoj promociji u Slobodnoj vrijedio sve do kraja 2021.

Tako je izdavač kumulativno po ugovorima dobio oko pola milijuna kuna, a građani Splita, kako pokazuje naša analiza, nekritički sadržaj ili prestanak dotadašnjih kritičkih napisa. Splitski slučaj razlikuje se od ostalih zato što je posredno doveo do nedopustive prijetnje političara i novih izbora, ali je u drugim aspektima dosta blizak funkcioniranju profitnih medija u lokalnom okruženju. Regionalni mediji po modelu Slobodne godinama imaju izrazito profitabilnu suradnju s lokalnim političarima, kojima zauzvrat nude ono što je Opara očekivao od splitske tiskovine. Vlasnik Slobodne, Hanza Media, preko Šibenskog lista i Dubrovačkog vjesnika prije koju je godinu također imao lijepe ugovore o 'informiranju javnosti' s tamošnjim lokalnim vlastima.

U Primorsko-goranskoj županiji apsolutni vladari su vlasnici Novog lista, slovački fond koji je riječki dnevnik u paketu s Glasom Istre i Zadarskim listom kupio 2016. godine. Neslužbene informacije, objavljene u to vrijeme, sugerirale su da iza operacije stoji HDZ iz razdoblja TOMISLAVA KARAMARKA, s ciljem medijskog pokoravanja županije u kojoj nikad nisu ostvarili dobre izborne rezultate. Nakon kupnje Novog lista najjači njegov dio, zagrebačko dopisništvo, postepeno su napustili ponajbolji novinari, a uprava je najavila veći fokus na praćenje primorsko-goranske regije. Kad se pogledaju ugovori koje su zadnjih godina potpisivali s općinama, gradovima i županijom, računica je više nego jasna. Gotovo da ne postoji tijelo javne vlasti u tom dijelu Hrvatske koje nema ugovor s Novim listom. Većina ugovora koje smo dobili na uvid generičke je naravi. Razlika je samo u lokaciji objave: ovisno o gradu ili općini, 'ugovor o poslovnoj suradnji' nudi objavu tekstova pretežito u prilozima Primorski, Otočni, Goranski ili Liburnijski list. Iako tekstove znaju potpisati novinari, oni se, prema ovim ugovorima, 'uređuju i opremaju u dogovoru s osobom' koju imenuje načelnik ili gradonačelnik. Cijena jedne stranice svakog priloga, koji izlazi jednom mjesečno, odnosno svaki tjedan po jedan, je 2,5 tisuća kuna. Za druge angažmane nude se objave, oglasi, pokroviteljstva i projekti. Cres je, navedimo neke primjere, u zadnje dvije godine platio oko 200 tisuća kuna, Crikvenica 400 tisuća, a Rijeka oko 600 tisuća kuna za objavu priloga, medijski PR, zakup prostora i oglašavanje. Ugovori nisu akumulirani na jednom mjestu: i u ovom slučaju je pravilo da se ne prelazi prag od 200 tisuća kuna.

Tu su i ugovori s Primorsko-goranskom županijom. 'Ugovorne strane suglasno utvrđuju da će Izvršitelj u svom dnevnom listu Novi list na maksimalno devet stranica objavljivati promidžbene tekstove s datumima objave prema dogovoru. Ugovorne strane suglasno utvrđuju da će Naručitelj dostavljati uređene tekstove i fotografije, a grafičku stranicu oblikovat će Izvršitelj. Prije objave, grafički uređena stranica dostavlja se na uvid Naručitelju', piše u jednom ugovoru s Novim listom.

Slučaj ove nekad velike tiskovine pokazuje i opću navadu, koju smo zamijetili u drugim dijelovima Hrvatske, da političari na vlasti u potrazi za novim mandatom plaćaju dodatne proračunske kune, mimo redovnih godišnjih obaveza koje smo opisali. Novi list, naime, nudi ugovore koji se zovu 'Fokus na rezultate'. U travnju 2021. godine, uoči lokalnih izbora, više su takvih ugovora potpisali s gradovima u Primorsko-goranskoj županiji. Gradonačelnik Kraljevice DALIBOR Čandrlić obvezao im se isplatiti 15 tisuća kuna, a Novi list na objavu jedne stranice u tisku i prijenos sadržaja na istoimenom portalu. Pod 'fokus na rezultate' misli se na rezultate rada javne uprave, odnosno isticanja trudbeništva Čandrlića i njemu sličnih. Iako se Novi list u ugovoru ograđuje od potencijalnih optužbi za izbornu propagandu – pa tvrdi da nisu obvezani objaviti sadržaj koji bi se mogao podvesti pod takav oblik promidžbe – ta je ograda ciničnо suvišna. Prema istom članku ugovora, Novi list je, naime, obvezan da će sadržaj 'dostaviti na odobrenje' Gradu Kraljevici prije objave. Radi se, dakle, o predizbornom prikazivanju uspjeha vlastodržaca, odnosno luksuzu koji si oporba nije u poziciji priuštiti. Kumulativno, riječ je o iznosu većem od tri milijuna kuna u dvije godine za Novi list.

Za razliku od riječkog dnevnika, koji je odlučio lagano dokinuti nacionalno praćenje događaja, Večernji list je zadnju dekadu išao u obrnutom smjeru: u jeku financijske krize oni su odlučili gasiti dopisništva i otkazivati suradnju lokalnim novinarima. No onda su ušli u dogovor s državom koji traje kroz razne projekte. U kontekstu lokalnih tema, u zadnje vrijeme tu je prilog Lokalni Hr, koji u nacionalnom izdanju izlazi svaki ponedjeljak. Svim tekstovima su zajedničke dvije stvari: potpisuju ih novinari i plaćeni su iz gradskih proračuna. Potonje se, doduše, ne vidi nigdje. Tek naziv i grb grada ili županije daje naznaku o kome se piše. Ugovori se nazivaju 'poslovna suradnja'. Projektu je ime 'regionalna raznolikost hrvatske kroz lokalna izdanja', a cilj su 'organizacijske, promotivne i operativne aktivnosti' u interesu gospodarskog razvitka i jačanja decentralizacije Hrvatske. Ugovori su također generički: jedna stranica tjedno košta 100 tisuća kuna na godišnjoj razini. Ako informacije izlaze mjesečnom dinamikom, onda je cijena 25 tisuća kuna. U nekim ugovorima doslovno su navedene i 'kontakt osobe za operativnu provedbu' iz gradske administracije. Osim što ih potpisuju novinari, gotovo svi tekstovi regionalnog priloga što se objavljuje u Večernjaku imaju afirmativne izjave političara koji su s njima sklopili ugovore o 'poslovnoj suradnji'. Po jednu stranicu u svakom prilogu imaju županije, a ostatak otpada na dvadesetak gradova koji se redovno rotiraju. Odokativna procjena govori da kroz samo ovaj prilog izdavač Večernjeg lista ostvaruje prihod između dva i tri milijuna kuna godišnje. Kako to izgleda, svjedoči prilog od 10. svibnja 2021. godine, nekoliko dana uoči lokalnih izbora. Na naslovnici je informacija da je županija kojom rukovodi IVAN ANUŠIĆ osigurala 800 milijuna kuna evropskim projektima, uz njegovu izjavu. Dubrovniku su isporučena tri autobusa, uz fotografiju gradonačelnika MATE FRANKOVIĆA. Pula je otkrila spomenik MATI PARLOVU, uz poziranje BORISA MILETIĆA, a u mjestu pored Ivanić Grada najavljena je nova sportska dvorana. U samom prilogu, netom uoči izbora, župani i gradonačelnici daju izjave i otvaraju gradilišta, biciklističke staze, vidikovce, dvorce, potpisuju ugovore s lovačkim društvima, najavljuju pročistače, nove stadione, poduzetničke inkubatore, jedenje jagoda i vožnje brodom... Spomenimo samo neke. Uz sve županije, tu su Belišće, Bjelovar, Daruvar, Čazma, Dubrovnik, Duga Resa, Gospić, Ivanić Grad, Karlovac, Klis, Koprivnica, Kutina, Novalja, Novska, Pleternica, Pula, Šibenik, Velika Gorica, Vinkovci, Vir, Vukovar, Zaprešić...

Zgrada Novog lista, apsolutnog vladara Primorsko-goranske županije (Foto: Nel Pavletić/PIXSELL)

Gotovo da ne postoji tijelo javne vlasti u PGŽ-u koje nema ugovor s Novim listom. Cres je tako u zadnje dvije godine tom mediju platio oko 200 tisuća kuna, Crikvenica 400 tisuća, a Rijeka oko 600 tisuća kuna za objavu priloga, medijski PR, zakup prostora i oglašavanje

Komercijalni mediji, koji bi se trebali pridržavati osnovnih postulata struke, tako po pitanju lokalnih tema nalikuju na isključivo propagandne portale o kojima smo nedavno pisali, poput gradonacelnik.hr i nacelnik.hr, čiji su vlasnici potpisali ugovore s nizom (istih) gradova i općina da bi ih hvalili u svojim tekstovima i kandidirali u raznorodne top 10 liste po pitanju uspješnog korištenja proračuna. Ništa drugačije nisu ni televizije s ograničenim dosegom gledanosti. Kanal Ri nudi oko osam emisija u kojima će objavljivati sponzorirane priloge županije i tijela lokalne samouprave na tom području, čiji sadržaj ide na uvid naručiteljima. Emisije ležernog i revijalnog sadržaja, koje nižu uspjehe političara, posljedično imaju samo logo mjesta s kojim su potpisale ugovor, ne i naznaku da je riječ o sponzoriranom sadržaju. Uredničkа nezavisnost u ovakvim je dogovorima izuzeta i na drugim lokalnim televizijama, poput NeT televizije, Televizije Zapad ili TV Jadrana. Za servilne priloge i reportaže svaki je nakladnik dobio više od milijun kuna u promatranom razdoblju.

Preko marketinških firmi i agencija, OTV Televizija emitira informativne priloge čiji im sadržaj dostavljaju gradonačelnici, a Nezavisna televizija naplaćuje općinama i gradovima minute u svojim emisijama, ali barem u ugovorima spominje poštivanje postulata novinarske struke. Sličan odnos lokalne vlasti njeguju i s većinom radijskih postaja koje plaćaju za 'informiranje' u suglasju s njima. Kad se pogledaju gotovo svi potpisi medija u gradovima i županijama, postaje razvidno da se skoro ne može naći medij koji redovno ili uopće kritizira vlast koja ga hrani. Mnogi su, kako vidimo, to onemogućeni raditi ugovornim stavkama. Oni koji nisu, mahom izbjegavaju svoje društvene obaveze u iščekivanju novih ugovora. Dodatni je problem što općine, gradovi i županije nemaju jasne kriterije dodjele financija, a kamoli da prate njihovu potrošnju. Nitko pritom ne spori važnost informiranja građana o lokalnim temama. Dapače, radi se o izrazito bitnoj društvenoj odgovornosti medija. No ono što tijela javne vlasti rade u suglasju s medijima nije novinarstvo. To je, kako rekosmo, propaganda, prikriveno oglašavanje i marketing koji u pravilu potpisuju novinari. Novosti, primjerice, iz proračuna godišnje dobivaju 3,7 milijuna kuna za svoj kritički intoniran rad. No to proračunsko financiranje lista potpuno je transparentno i počiva na jasnom natječajnom konceptu, kao i kod drugih neprofitnih medija koji ispunjavaju ekstenzivnu natječajnu dokumentaciju na državnoj razini.

Ironija je da u momentu financijskog obilja koje se usmjerava iz lokalnih proračuna kopni istinski neovisno lokalno novinarstvo. Incestuozni odnos političara i profitnih medija, koji dolazi na naplatu i u vidu neinformiranih građana, u Hrvatskoj nije samo lokalne naravi. Njegov unosniji dio odnosi se na centralnu državu: ministarstva, agencije i druge institucije koje troše desetke milijuna kuna za oglase ili za 'posebne projekte'. U narednim tjednima stoga ćemo u više tekstova dati skicu državnog financiranja pretežito privatnih medija u Hrvatskoj. ■

Večernji list – za lokalne moćnike Lokalni Hr (Foto: Igor Šoban/PIXSELL)

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1166, petak, 22. travnja 2022.

UVREDE & PODMETANJA

Klaonica hadezeovaca

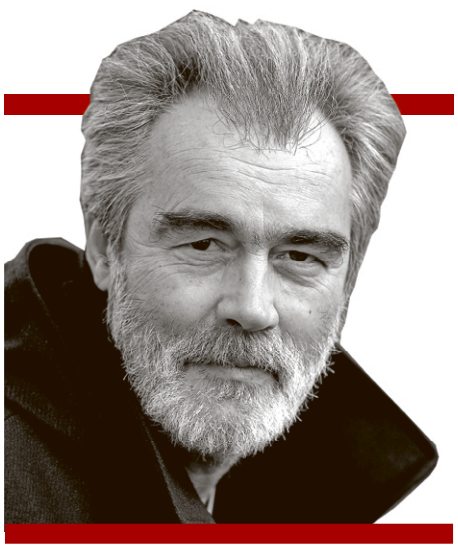

PIŠE Viktor Ivančić

Nakon što je, poslije više pokušaja, ustanovljeno da u Hrvatskoj HDZ ne može biti poražen na parlamentarnim izborima, smišljen je demonski plan: da se uz pomoć HDZ-ove pobjede na izborima HDZ smakne s vlasti. Izvršitelj specijalne operacije je briselski agent Andrej Plenković

KRČMA. *Zrak ispunjen dimom. Škrta rasvjeta. Fotografije hrvatskih velikana na zidovima. Za stolom u uglu, konspirativno nagnuti, sjede ministar branitelja Tomo Medved, pračovjek* HDZ*-a Vladimir Šeks, bivši predsjednik* HDZ*-a Tomislav Karamarko i bivši potpredsjednik* HDZ*-a Milijan Brkić. Konobar stavlja krigle s pivom na stol.*

KARAMARKO: Ja vam kažem, ljudi, da je ovo ozbiljna svinjarija. Ne možemo preko toga olako prelaziti...

KONOBAR *(spuštajući zadnju kriglu)*: Kuća časti!

ŠEKS: Kakvo je ovo uopće mjesto?

BRKIĆ: Što mu fali? Cuga je uvijek besplatna.

ŠEKS: 'Uvrede i podmetanja'. To mi je malo čudno ime za birtiju.

KONOBAR: Išli smo po modelu naziva engleskih pubova. Znate ono, 'Pacov i jedro', 'Vitez i gusjenica', 'Kraljica i teleći but', i tako to.

ŠEKS: A, kužim...

MEDVED: Dobro, hoćemo li sad raspredati o imenu krčme? Tomo, reci zašto si nas zvao. O kakvoj svinjariji pričaš?

Konobar se lakim korakom udaljava od stola.

KARAMARKO: Zar nije svinjarija da predsjednik Vlade i stranke postavi za ministra obnove nekoga tko nije član stranke? I to nakon što si baš ti, Tomo, javno obećao da će novi ministar biti hadezeovac.

MEDVED: A jest, ta me je odluka jako iznenadila.

KARAMARKO: Normalno da te iznenadila. Što mi znamo tko je taj IVAN PALADINA, osim da je bezobrazno bogat, da je šurovao s ruskim oligarsima, da je u sukobu interesa i da iza sebe ima kriminalnih repova koliko ti duša hoće? Ništa! Jedno što upada u oči je da nije član HDZ-a! To je presudno!

BRKIĆ: I to nije bilo dosta, nego je onda iz iste kuhinje lansiran onaj kandidat za gradonačelnika Splita. Kako se zove, Đilkoš, Đankos...?

ŠEKS: Zoran Đogaš.

BRKIĆ: Točno, Đogaš. Je li itko ikad čuo za tog Đogaša? Sve što se o njemu zna je da – nije član HDZ-a!

KARAMARKO: Molim vas lijepo, drugi po veličini grad u Hrvatskoj, idu izvanredni izbori za gradonačelnika, a najveća stranka u Hrvatskoj za svog kandidata istura čovjeka koji nije član stranke. Pa je li to normalno?

BRKIĆ: I plus taj Đilkoš izjavljuje da se ne namjerava ni ubuduće upisivati u stranku, kao i da bi prihvatio ponudu i da ga je kandidirala 'neka druga grupacija'. Znači, HDZ ili 'neka druga grupacija', isti kurac! I sve to u režiji predsjednika HDZ-a!

KARAMARKO: Ja vam kažem, ljudi, to nije kadrovska politika, nego unutrašnji udar na partiju. S najvišeg mjesta!

ŠEKS: Priznajem da je sve skupa vrlo neobično. I loše za imidž. Jer se može steći utisak da mi u HDZ-u nemamo sposobnih kadrova za funkcije ministara i gradonačelnika, pa ih dovlačimo sa strane.

MEDVED: E jebem ja onoga tko stekne taj utisak. Zna se da se u HDZ-u kod izbora kadrova za više dužnosti nikada o sposobnosti nije vodilo računa. To nije bio kriterij. Evo uzmi moj slučaj...

BRKIĆ: Pa to ti i govorimo, Tomo. Znači da je nešto drugo u pitanju.

ŠEKS: Što drugo?

KARAMARKO: Daj, Vlado, ne pravi se blesav. Imamo predsjednika HDZ-a koji zazire od hadezeovaca kao od kuge i kolere. Zar ti to, boga ti, ne smrdi do neba? Čovjek vodi stranku da bi nanosio direktnu štetu članovima stranke. Vodi specijalni rat protiv svoje partije.

BRKIĆ: Slažem se. I tvrdim da je ovo s Paladinom i Đankosom tek početak. Ne bih se čudio da PLENKOVIĆ uskoro za ministra, umjesto nekog izvan stranke, postavi nekog iz opozicije. Jer ako su HDZ i 'neke druge grupacije' isti kurac, onda mogu i esdepeovci na vlast. Ionako su tu već PUPOVČEVI četnici!

MEDVED: Dobro, Vaso, sad stvarno kenjaš...

KARAMARKO: Zašto kenja? Pa zar ne vidiš, čovječe, da je Plenkoviću HDZ potreban samo kao glasačka mašina? A kada ta mašina obavi svoje, kada dobije izbore, on je razvlašćuje. I tako hadezeovci, poznati kao disciplinirani birači, izglasavaju vlastitu propast. Kužite tu podmuklu taktiku? Pobjedom na izborima HDZ osigurava gubitak vlasti. Ljudi, to je zavjera širih razmjera!

BRKIĆ: Apsolutno. Jedini način da se dokopaš funkcije nakon što HDZ dobije izbore je da nisi član HDZ-a. Taj je bolesni princip Plenković zaveo.

KARAMARKO: Gad je dospio na čelo stranke da bi joj skinuo glavu! I druge partije imaju

Neobična kadrovska politika – Andrej Plenković (Foto: Slavko Midžor/PIXSELL)

ogorčene neprijatelje, ali ne na mjestu predsjednika.

MEDVED *(vrteći glavom)*: Ja mislim, Tomo, da ste ti i Vaso malo paranoični. Utanjili su vam se živci, jer vas je Plenković odjebao.

ŠEKS: Slažem se...

BRKIĆ: Je li? A zašto nas je odjebao, Tomo? Ja ću reći zašto: zato što smo iz HDZ-a! Hajde reci, jesmo li Tomo i ja po ičemu osobiti, osim što smo tipični hadezeovci?

MEDVED: Niste, to je točno.

BRKIĆ: Eto vidiš. I dobro znaš da je Plenković dosad u svom mandatu odjebao čak dvadeset i dva ministra, što je svjetski rekord. Svi do jednog su članovi HDZ-a! Nije li ti bar to sumnjivo? Kad se pogleda šira slika, njegova vlada je klaonica hadezeovaca. Odjebao je čak i veterana Šeksa.

ŠEKS: Kojeg Šeksa?

KARAMARKO: Tebe, Vlado, ne pravi se glup. Kad te je zadnji put šef stranke, koju si osnivao skupa s pokojnim TUĐMANOM, pitao za neki savjet?

ŠEKS: Zadnji put smo se čuli za pretprošli Uskrs. Kad sam ga nazvao, rekao je da je u gužvi i da će se javiti za pola sata. Tih pola sata traje do danas. Priznajem da me to u priličnoj mjeri rastužuje. Osjećam da bih još mogao pripomoći, imam toliko svježih ideja...

KARAMARKO: Puca njemu prsluk za tvoje ideje, Vlado. Tu i tamo te pusti da se naslikaš, da se izložiš kao arheološki ostatak izvorne partije, i ništa više od toga. Već te i neke novinarske budale, sigurno njegovi plaćenici, zovu pračovjekom HDZ-a.

ŠEKS: Mene to jako, jako žalosti. A svježe ideje mi nadiru, toliko bih još mogao pridonijeti...

BRKIĆ: A ti si, Tomo, sljedeći od nas na redu.

MEDVED: Zašto ja?

BRKIĆ: Zato što si autentični hadezeovac. Plenković te zasad koristi da amortizira nezadovoljstvo članstva. Služiš mu kao duda varalica. Jednog dana ćeš se samo probuditi i shvatiti da osim tebe nema ni jednog člana HDZ-a među ministrima. Bit ćeš posljednji Meksikanac.

ŠEKS: Mohikanac.

BRKIĆ: Dobro, svejedno. Mohikanci ili 'neka druga grupacija', isti kurac. Glavno da nisu hadezeovci!

MEDVED *(zamišljeno)*: Pa sad, kad tako izložite stvari, ima tu nekog vraga...

ŠEKS *(zamišljeno)*: Jest, zvuči logično, što me dosta deprimira...

KARAMARKO: Samo je jedno pitanje ovdje važno – za koga radi Andrej Plenković?

Konobar lakim korakom dolazi do stola s novom rundom na pladnju.

KONOBAR *(spuštajući krigle na stol)*: Kuća časti!

MEDVED *(šeretski)*: A što kuća misli o premijerovim zadnjim kadrovskim akvizicijama? O Paladini i Đilkošu?

KONOBAR: Ovima što nisu članovi HDZ-a? Isto što i cijela Hrvatska.

ŠEKS: Što misli cijela Hrvatska?

KONOBAR: Nakon što je, poslije više pokušaja, ustanovljeno da u Hrvatskoj HDZ ne može biti poražen na izborima, smišljen je demonski plan: da se uz pomoć HDZ-ove pobjede na izborima HDZ smakne s vlasti. Izvršitelj specijalne operacije je briselski agent Andrej Plenković.

KARAMARKO: Eto ti. Glas naroda.

ŠEKS: Sad sam se sjetio... 'Uvrede i podmetanja', tako se zove kolumna onog nitkova!

MEDVED: Kojeg nitkova?

ŠEKS: Namjerno nas nalijeva besplatnim pivom da pljujemo po stranačkom predsjedniku! To mu je stara taktika.

BRKIĆ: Pa šta onda?

ŠEKS: To kod mene ne pali, gospodo. Taman sam bio zamrzio Andreja, a sad mi je opet mio. Zbogom!

Pračovjek ustaje, stavlja šešir i vojničkim korakom odlazi iz birtije. Ostali nijemo gledaju za njim, uključujući konobara.

MEDVED: Šta je ovo bilo?

BRKIĆ: Rekonstrukcija Vlade. ■

Pozdrav važan kao i kolona

Predsjednik Antifašističke lige RH Zoran Pusić ističe da je od jedinstvene komemorativne kolone u Jasenovcu važnije to da li Vlada ima jedinstvene, čvrste i jasne stavove oko zabrane ustaškog pozdrava

Koliko kolona, koliko Jasenovaca? (Foto: Sandra Krunić/PIXSELL)

Komemoracija u Jasenovcu, ustaškom logoru u kojem je ubijeno najmanje 83 hiljade Srba, Židova, Roma i Hrvata, ove će se godine održati u sjeni revizionističke izjave MATKA RAOSA, izaslanika potpredsjednika Vlade i ministra hrvatskih branitelja TOME MEDVEDA. Raos je prošle nedjelje, na obilježavaju IX. bojne HOS-a, rekao da 'nije bilo 10. travnja 1941., ne bi bilo ni današnje Hrvatske'. Komemorativna kolona 22. aprila bit će i u sjeni činjenice da je inicijativa predstavnika jednog od naroda stradalog u tom logoru, predsjednika Židovske općine Zagreb OGNJENA KRAUSA, za kaznenu zabranu ustaškog pozdrava 'Za dom spremni', još u ladici vladajućeg HDZ-a. Predstavnici Koordinacije židovskih općina Hrvatske jasno su poručili da neće zajedno u kolonu sa vladajućima. Posljednje zajedničko okupljanje bilo je prilikom obilježavanja proboja 2020. godine. Tada je Kraus izjavio da je došao pružiti ruku suradnje Vladi kako bi riješili sve probleme i hipoteke koje sramote Hrvatsku u Europi i svijetu. Ove godine predstavnici židovskog naroda svoju počast ubijenima u Jasenovcu odat će šest dana poslije, na dan obilježavanja Jom hašoa – Dana sjećanja na stradanje Židova u holokaustu. Do trenutka zaključenja ovog teksta u srijedu poslijepodne ostalo je nepoznato kad će i kako svoju počast izraziti predsjednik ZORAN MILANOVIĆ.

Tema stradanja u ustaškom logoru Jasenovac konstantno izaziva rasprave u hrvatskoj javnosti, ali sam dan obilježavanja proboja jasenovačkih logoraša uvijek je prolazio mirno, bez političkih tenzija, sve do dolaska predsjednice KOLINDE GRABAR-KITAROVIĆ 2015., koja je 'Kameni cvijet' BOGDANA BOGDANOVIĆA posjetila u tajnosti, mimo službenih protokola i najava. Već sljedeće godine, kada je na vlasti bio KARAMARKOV HDZ, nekada jedinstvena kolona se razdvaja na onu službenu, državnu i onu u kojoj su sudjelovali predstavnici antifašista, srpskog i židovskog naroda te predstavnici stranaka lijevog centra. Iako je Karamarkova vlada bila kratkog daha i nije dočekala drugu jasenovačku komemoraciju, nekada jedinstvena kolona više se nije sastavila. Jasenovac je jednostavno postalo problematično, osjetljivo područje na kojem se pazi na svaki korak.

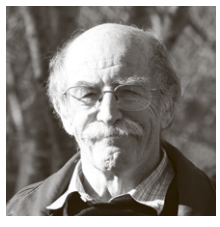

Zoran Pusić (Foto: Duško Jaramaz/PIXSELL)

Marko Vučetić (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

Franjo Habulin (Foto: Željko Lukunić/PIXSELL)

Predsjednik Saveza antifašističkih boraca i antifašista RH, FRANJO HABULIN, ističe da je njihov stav kako 'obilježavanje proboja logoraša u Jasenovcu nije politički skup, nego komemoracija kojom se odaje počast ljudima koje su ubijali neljudi'.

— Ako zajedno ne možemo tih pet minuta pod 'Kamenim cvijetom' odati počast žrtvama zloglasnog ustaškog režima, kako ćemo sutra to zajedništvo ostvariti u rješavanju problematike fašizacije koja se nakupila u Hrvatskoj u posljednjih 30 godina. Rasprave tko će, s kim i kad doći nisu primjerene za žrtve NDH – smatra Habulin.

— Krajnje je vrijeme da se suočimo sa proustaškom praksom u hrvatskom društvu. Nema više odustajanja i odgađanja za donošenje kaznenog okvira koji će spriječiti i zaustaviti hrvatsku desnicu koja otvoreno propagira ustašku ideologiju, najmračniju u povijesti ljudskog društva. Zato smo pristali ove godine ići zajedno sa premijerom PLENKOVIĆEM u nadi da će u skorije vrijeme on konačno prelomiti i riješiti zabranu ustaškog pozdrava zakonskom regulativom ili ujednačenom sudskom praksom. Imamo čitav niz pitanja koja traže odgovore, ali ja vjerujem da imamo toliko snage i pameti kako bismo konačno učinili taj civilizacijski iskorak da se hrvatski narod složi sa svojom prošlošću i sadašnjošću – dodaje Habulin.

Međutim, vrlo je neizvjesno hoće li ispružena ruka antifašista i predstavnika srpskog i romskog naroda stradalih u jasenovačkom koncentracijskom logoru rezultirati neophodnom zabranom ustaškog pozdrava. Predsjednik Antifašističke lige RH ZORAN PUSIĆ ističe da je od jedinstvene komemorativne kolone u Jasenovcu važnije to da li Vlada ima jedinstvene, čvrste i jasne stavove oko zabrane ustaškog pozdrava.

— Ako premijer Plenković u Jasenovac ide sa figom u džepu, onda zajednička komemoracija neće dati rezultata. Živimo u prilično interesantnim vremenima. Kakav je efekt ako se u Jasenovcu osude fašizam i ustaštvo, a zatim nakon tri tjedna financirate obilježavanje Bleiburga, šaljete vijence i svoje izaslanike i time direktno veličate isto to ustaštvo i fašizam. Svaki psihijatar bi takvo ponašanje i odnos dijagnosticirao nenormalnim – govori Pusić, dodajući da odnos prema fašizmu, NDH i Jasenovcu nije pitanje prošlosti nego sadašnjosti, pogotovo imajući na umu mlade ljude koji žive u vremenu u kojem društvo nema jasan osuđujući stav prema ustaškog ideologiji.

— Nove generacije su svjedoci umanjivanja ustaških zločina, falsificiranja povijesti jedne zloglasne ideologije koja je opasnost i za današnje društvo. Jasenovačka komemoracija žrtava ustaškog režima važna je upravo zbog naše sadašnjosti, a još više zbog budućnosti. Čini se kao da se vrijeme zloglasnog Jasenovca vraća i zato je važno da se okupljamo na komemoraciji pod 'Kamenim cvijetom' – poručuje Pusić.

Tko će i kad doći do 'Kamenog cvijeta' tokom aprilskih dana komentirao je i filozof i bivši saborski zastupnik MARKO VUČETIĆ, koji ističe da snaga obilježavanja jasenovačkog proboja nije u mnoštvu ni u političkim funkcijama, nego u poruci koja će biti poslana.

— Predstavnik židovske zajednice Ognjen Kraus poslao je jasnu poruku i ukoliko bude usamljenik u tome, toliko će njegova poruka biti snažnija. Poruka predsjednika Milanovića bit će takva da će ona biti zarobljena u jednom trenutku i izvan tog trenutka neće ništa značiti, jer naš predsjednik djeluje na razini postmodernog subjekta i šalje poruke kako mu se prohtije, ovisno o tome kakav mu je dan – kaže Vučetić i poručuje da današnje hrvatsko društvo nije u stanju donijeti povijesni sud hoće li biti na strani zločinca ili žrtve.

— Takvo društvo ne formira povijesni revizionizam, nego sadašnjost povijesnog svijeta koja je na strani zločinaca. Mora postojati kritička i kategorička povijesna istina o onome što se zbilo, jer u suprotnom sudjelujemo u ponavljanju tog zločina. Društvo koje u svega desetak dana može primiti informacije o tome da je vlast rehabilitirala ustaško znakovlje, a zatim rehabilitira žrtve tog istog ustaškog režima, društvo je na razini bešćutnog promatrača koje je propustilo izgraditi državu i sadrži kompleks neimanja te iste tvorevine – smatra Vučetić i upozorava da države nema bez etičkih temelja, od kojih je hrvatsko društvo odustalo.

— Mi kao društvo i država možemo izrasti samo na patnji žrtve i na našem etičkom stavu da nikada nipošto nećemo razvijati politike rehabilitacije ustaškog režima i licemjerstva kad se trebamo pokloniti žrtvama. Godinama smo u Jasenovcu imali jedinstvene kolone, antifašističke govore, ali i aktivnu ustašku ideologiju u društvu. Budući da nam bit društvene i političke sadašnjosti čine osobe koje ne žele donositi etičke sudove, do 'Kamenog cvijeta' u kolonama hodaju prevaranti. Kad su ti i takvi prevaranti prevarili Europu, prevarit će i samu kolonu i žrtve. U takvoj koloni žrtva je potpuno nestala i ti prevaranti postaju otimači povijesnog sjećanja na žrtve. Taj proces najlakše se zaustavlja zakonskom zabranom ustaške ideologije – ističe Vučetić. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1166, petak, 22. travnja 2022.

Umirovljeni generali založili se za pomilovanje osuđenih obavještajaca

PIŠE **Tamara Opačić**

Generalski spor

Inicijativa kojom se grupa umirovljenih generala založila za pomilovanje Josipa Perkovića i Zdravka Mustača urodila je daljnjim razdorom na hrvatskoj desnici. S obzirom na svoje predratne i ratne biografije, Perković i Mustač idealno bi se uklopili među dosad nagrađene predsjedničkim aktom milosti

U Njemačkoj osuđeni na doživotne kazne zatvora – Perković i Mustač (Foto: Boris Šćitar/PIXSELL)

Ako ničim drugim, inicijativa kojom se grupa umirovljenih generala kod predsjednika ZORANA MILANOVIĆA založila za pomilovanje JOSIPA PERKOVIĆA i ZDRAVKA MUSTAČA, bivših pripadnika jugoslavenske Službe državne bezbednosti osuđenih zbog pomaganja u ubojstvu hrvatskog emigranta STJEPANA ĐUREKOVIĆA u Njemačkoj 1983., zasad je urodila daljnjim razdorom na hrvatskoj desnici. Dok nekolicina ostalih generala predvođenih IVANOM TOLJEM u svemu vidi 'specijalnu akciju i prokušane kosovsko-udbaške metode', BRANIMIR GLAVAŠ se preko Facebooka nateže s BOŽOM VUKUŠIĆEM iz Počasnog bleiburškog voda, najavljujući da će tek progovoriti o ulozi svog starog znanca Perkovića. Za to vrijeme Mostov MIRO BULJ bunca o 'delustraciji udbaških zločinaca krvavih ruku', VELIMIR BUJANEC proklinje 'duboku državu' i zaziva Milanovićev opoziv, a ekstremistička veteranska udruženja pitaju se zašto isti generali ranije nisu zatražili pomilovanje MIRKA NORACA, MIHAJLA HRASTOVA, TOMISLAVA MERČEPA i ĐURE BRODARACA.

U pismu, koje je uz molbu za pomilovanje Uredu predsjednika predao odvjetnik ANTO NOBILO, šestorica generala – IVAN ČERMAK, ANTE GOTOVINA, PAVAO MILJAVAC, LJUBO ĆESIĆ ROJS, DAVOR DOMAZET LOŠO i LUKA DŽANKO – zatražila su ranije puštanje na slobodu Perkovića i Mustača zbog, kako ističu, njihovog doprinosa u stvaranju hrvatske države i obrani zemlje 1990-ih. Pritom su se pozvali na stavove FRANJE TUĐMANA, inače najzaslužnijeg za prelazak nekadašnjih pripadnika SDB-a u sigurnosno-obavještajni sustav RH. Među potpisnicima su bili i MARINKO KREŠIĆ i KREŠIMIR ĆOSIĆ, ali su se povukli nakon negodovanja dijela veteranske populacije koja ih je nazvala judama.

Milanović se zasad nije jasno očitovao o inicijativi. Tek je na novinarsko pitanje odgovorio da ga je ona iznenadila i kako smatra da su generali tim činom sebi i njemu 'zakomplicirali život'. U istom navratu izvrijeđao je članove HDZ-a predvođene ANDREJOM PLENKOVIĆEM, koji su posljednjih dana indirektno poručivali da je zapravo on pravi autor pisma. Zbog toga je zasad jedino izvjesno da bi usvajanjem molbe za pomilovanje Milanović prekršio svoje predizborno obećanje. Naime, otkako je prije nešto više od dvije godine stupio na dužnost, dobio je 274 takva zahtjeva, ali do danas nije odlučio ni o jednom. 'Neću nikoga pomilovati. Treba ukinuti tu kvazimonarhističku božansku ovlast predsjednika', govorio je svojevremeno aktualni predsjednik Republike i žestoko kritizirao svoje prethodnike koji su se obilato koristili tom ustavnom ovlašću.

Od siječnja 1991. pa do istog mjeseca 2020. pomilovano je 4.327 počinitelja raznih kaznenih djela. Najveći broj odluka, njih 3.266, potpisao je Tuđman, koji je institut pomilovanja najčešće koristio za oslobađanje osuđenih pripadnika hrvatske policije i vojske

Kako su Novosti već pisale, od siječnja 1991. pa do istog mjeseca 2020. godine ukupno je pomilovano 4.327 počinitelja raznih kaznenih djela. Analizom odluka, od kojih se većina čuva u Hrvatskom državnom arhivu, utvrdili smo da se među pomilovani nalazi veći broj osuđenih zbog zlouporabe položaja i ovlasti, primanja mita, otmice, masovnog raspačavanja droge, podvođenja, silovanja, ubojstava i ratnih zločina. Nakon pomilovanja, koje im je udijeljeno kroz potpuni ili djelomični oprost od izvršenja kazane, svaki treći se vratio kriminalu.

Najveći broj odluka, ukupno 3.266, potpisao je Tuđman, a taj je institut najčešće koristio za oslobađanje osuđenih pripadnika hrvatske policije i vojske. Tokom prvog mandata njegovim potpisom na slobodi su se našli MLADEN PUŠKARIĆ STIPICA, koji se krajem 1991. ušetao u zgradu ogulinske policije i tamo ubio trojicu privedenih srpskih civila, te IVAN MIHALIĆ MEHO, kasnije osuđen i zbog sudjelovanja u masovnom raspačavanju kokaina, koji je nekoliko dana nakon pada Vukovara upao u ogulinsko zapovjedništvo obrane i ondje pobio sedam zarobljenih krajinskih vojnika. Među skandaloznijim Tuđmanovim odlukama su i pomilovanja ŽELJKA SOLDE, osuđenog zbog sudjelovanja u napadu na Dubrovnik 1991., JOŽICE MUDROG, koji je 1992. u Daruvaru ubio civila RADU RADOSAVLJEVIĆA, njegovu suprugu JOVANKU i dvojicu maloljetnih sinova, te DINKA MIJATOVIĆA, policajca koji je 19. veljače 1992. godine likvidirao direktora slatinske poslovnice Jugobanke NIKOLU KOSIĆA. Na prijedlog tadašnjeg ministra pravosuđa i aktualnog predsjednika Ustavnog suda MIROSLAVA ŠEPAROVIĆA i ŠEKSOVE Komisije za pomilovanja, Tuđman je za svog drugog mandata pomilovao i gotovo sve dotad osuđene za ubojstva Srba nakon akcije 'Oluja'.

Vladavina STJEPANA MESIĆA, za koje je udijelio 787 pomilovanja, ostat će pak trajno umrljana zbog puštanja na slobodu SINIŠE RIMCA, jednog od ubojica članova zagrebačke obitelji ZEC, umanjivanja kazne STJEPANU GRANDIĆU, pripadniku tzv. gospićke skupine osuđenom zbog ratnog zločina, te pripadnika MUP-a koji su 3. rujna 1991. sudjelovali u brutalnom ubojstvu poznatog istarskog ugostitelja SRBISLAVA PETROVA. Mesić, kao i njegovi nasljednici IVO JOSIPOVIĆ i KOLINDA GRABAR-KITAROVIĆ bili su blagonakloni i prema osuđenima zbog zlouporabe položaja i ovlasti u gospodarskom poslovanju, pa su se na slobodi prije izvršenja kazne našli akteri korupcijskih afera Glumina banka, Jadroplov, Kamen Ingrad, Kutjevački podrumi, Croatia bus i Karlovačka banka.

Najmanji broj pomilovanja, njih 67, udijelila je Grabar-Kitarović, i to zbog skandala koji je izazvala na samom početku svog mandata. Aktom milosti omogućila je da iz zatvora ranije izađu LEON SULIĆ, višestruko osuđivani tajkun i donator HDZ-a, i DANKO SEITER, bivši član Uprave Karlovačke banke. Seiter je osuđen jer je NIKOLI HANŽELU, karlovačkom poduzetniku i najvećem donatoru Grabar-Kitarović – koji je za njenu prvu predsjedničku kampanju uplatio 197.500 kuna – omogućio brisanje milijunskog kredita.

Sve to Milanoviću je bilo dovoljno da neke od pomilovanih nazove 'opskurnim tipovi-

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1166, petak, 22. travnja 2022.

PIŠE Dragan Grozdanić

Ne vjerujemo više ni sebi, a kamoli ministru

Ponekad imamo osjećaj da je obnova za politiku jednostavno prevelik zalogaj. Baš smo ministru Paladini u mejlu odgovorile: ‘Ono što je vaš posao, to je naš život’. Mi nemamo osnovne uvjete za život ni 14 mjeseci nakon potresa, kaže Marta Kalfić iz inicijative Petrinjsko proljeće

Hoće li održati obećanje? – Zoran Milanović (Foto: Kristina Štedul Fabac/PIXSELL)

Kontejnersko naselje Sajmište za Petrinjce čiji su domovi uništeni u potresu (Foto: Marko Lukunić/PIXSELL)

ma’. Međutim, ako sagledamo njegove ranije postupke, koji podrazumijevaju dodjelu odlikovanja te drugih visokih počasti optuženima za teška kaznena djela, ne bi bilo preveliko iznenađenja da na kraju prekine dosadašnju praksu i svojim potpisom u tu skupinu svrsta Perkovića i Mustača. Aktualni predsjednik, uostalom, time ne bi prvi put prekršio neko od danih obećanja, a i ranije je, s premijerske pozicije, napravio sve kako bi spriječio da se spomenutom dvojcu sudi pred njemačkim pravosuđem.

Svega tri dana prije ulaska Hrvatske u Europsku uniju, tadašnja Milanovićeva vlada je predložila, a SDP-ova većina u Saboru izglasala izmjene Zakona o pravosudnoj suradnji, poznatijeg kao Lex Perković, kojim se trebalo spriječiti njihovo izručenje. Pred javnim prozivkama iz Hrvatske i Bruxellesa, Milanović se branio tvrdnjom da je smisao zakonskih izmjena tobože bio u zaštiti hrvatskih branitelja od progona u drugim zemljama, a potom je pokrenuo i bezuspješnu inicijativu za izmjene Ustava kako bi omogućio retroaktivno ukidanje zastara za teška ubojstva. Perković i Mustač na kraju su, odlukom domaćih sudova, ipak izručeni u München, gdje su osuđeni na doživotne kazne zatvora. Po odobravanju izvršenja kazne u RH, ona im je preinačena na 30, odnosno 40 godina.

Unatoč barem jednoj kaznenoj prijavi, koju je protiv njega podigao DOBROSLAV GRAČANIN, bivši major JNA-a višestruko premlaćivan početkom 1992. u zatvoru u zagrebačkoj Gajevoj ulici, a potom i logoru Kerestinec, Perković nikad nije procesuiran za zločine s početka rata koji su mu stavljeni na teret. ‘Onog crnog (Perkovića, op. a.), kome je dobro stajala uniforma, kasnije sam prozvao Majstor. Prilazi mi i pita ko mi je rekao da sednem. Ja da ću reći, a on me udari. Vadi kasetofon iz džepa i opet me udari u prsa, a otpozadi me dočeka onaj drugi. Osećao sam se kao ping-pong loptica. Usledila su pitanja, a onda me crni, poput Brus Lija, iz okreta udario nogom. Bio sam i svest izgubio nakratko. Kada sam došao sebi, na podu, ugledao sam ga iznad sebe. Rekao mi je: ‘Diži se!’ Ja se dižem i kreće ispitivanje, ko si, šta si, kojom se rukom krstiš itd.’, ispričao je svojevremeno Gračanin Novostima.

Nije nevažno ni to da su početkom 1990-ih, u vrijeme počinjenja drugih zločina, od Gospića preko Lore pa sve do Siska i Vukovara, kao i progona novinara nesklonih Tuđmanovom režimu, Perković i Mustač imali značajne uloge u hrvatskoj obavještajnoj zajednici. Dok je prvi bio pomoćnik ministra GOJKA ŠUŠKA i načelnika SIS-a, drugi je prvo operirao u Uredu za zaštitu ustavnog poretka, krovnom tijelu za koordinaciju obavještajnih aktivnosti, a potom i u ŠARINIĆEVOM Uredu za nacionalnu sigurnost. S obzirom na takve biografije, idealno bi se uklopili među dosad nagrađene predsjedničkim aktom milosti. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1166, petak, 22. travnja 2022.

PROLAZE i drugi uskršnji blagdani, a mnogi stanovnici Banije i dalje ne vide svijet dalje od praga skučenog kontejnera u kojem žive već gotovo četrnaest mjeseci, koliko je prošlo od potresa, čekajući svoj red za obnovu ili izgradnju zamjenske kuće. Spomenute činjenice poslužit će čitatelju kao kontekst za razumijevanje pet novih točaka koje je u cilju kvalitetnije i brže obnove izdeklamirao IVAN PALADINA, od prošloga mjeseca novi ministar prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine. Najkraće, one su uglavnom koloplet birokratsko-organizacijskih formulacija, pa zvuče kao da su samodovoljne, a pritom su uglavnom nerazumljive prosječnom građaninu. Najavljuje se dakle izmjena Pravilnika o tehničkim mjerama i Zakona o upravljanju zgradama; poteže se pitanje odgovornosti za organizaciju posla, brže nabave u smislu otvaranja više gradilišta i time deklarativno potencira proces ubrzanja obnove; govori se o samoobnovi, no tek posljednja, peta točka ističe ono najvažnije. 'Do ljeta nam je cilj početi rad na svim vrstama obnove u svim pogođenim područjima. Ti su planovi optimistični, ali realni. Svi stojimo iza njih, pa i ja', izjavio je ministar Paladina.

I tako, nakon uludo potrošene zime i sad već očito protraćenog proljeća, valja se narodu strpjeti do ljeta. I to ako Paladina dočeka godišnji odmor u ministarskom odijelu, s obzirom na to da je sve više medijskih napisa koji ga ozbiljno kompromitiraju. Pritom nije kadar odgovoriti na pitanje kako je stekao prvi milijun kuna. Služeći godinama u upravljačkim strukturama nekoliko kasnije propalih i devastiranih državnih tvrtki, očito se bogatio, pri čemu se spominju i ortački ugovori, moguće porezne prijevare i drugo. Vrijeme će pokazati jesmo li nakon bivšeg ministra DARKA HORVATA, osumnjičenog za zloupotrebu položaja oko dodjeljivanja novčanih potpora, dobili još jedan kadar koji se predstavlja kao poslovni i politički uzor, premda više može poslužiti za proučavanje povijesti beščašća ove države.

Intrigira pak ministrova smionost, potencirana izjavom koju je dao nakon stupanja na dužnost, da su deseci gradilišta otvoreni, zatim i iskazano uvjerenje da će uskoro na području Sisačko-moslavačke županije zaživjeti stotine gradilišta. Takav statistički optimizam ide s novim položajem i to nije čudno, no mnogi mu zbog svega u startu nisu odveć skloni. Saborska zastupnica Glasa i bivša ministrica graditeljstva i prostornog uređenja ANKA MRAK-TARITAŠ zamjerila mu je što je u predstavljanju točaka za obnovu iznosio samo 'floskule i prazne priče', po jasnom modelu 'nemoj slučajno ništa konkretno reći ni obećati›, pa je zaključila da je ubijena bilo kakva nada da će išta biti od obnove. Jedan stanovnik kontejnerskog naselja u Petrinji kazao je medijima također da baš i ne vjeruje novom ministru te da se 'boji samo da ne završi u zatvoru prije nego što počne obnova'.

Tamošnja građanska inicijativa Petrinjsko proljeće, kao i većina građana, razočarana je i ogorčena zbog otezanja i neodgovornosti nadležnih, čak su razmišljali da se obrate vanjskom konzorciju koji bi potaknuo radove na obnovi tog kraja. No dočekalo ih je, opet državno, uvjerenje da domaćih radnika i građevinara ima dovoljno i da se sve više tvrtki javlja na javne natječaje. A vanjski konzorciji, prema mišljenju države, nisu dobro rješenje jer se, navodno, ne može provjeriti kvaliteta rada tvrtki koje bi se prijavile na natječaj.

Članica inicijative MARTA KALFIĆ za Novosti tvrdi da se u Petrinji ne gradi niti jedna zamjenska obiteljska kuća u državnom aranžmanu.

— Što se tiče gradnje i obnove i najave kako će se s proljećem sve zahuktati, da dolazi obnova, da dolaze majstori i kako će Petrinja biti veliko gradilište, od toga dakle još ništa. Ili se nije pomaknulo dalje od temelja, koji ponegdje tako stoje već dva mjeseca, ali opet ne u Petrinji, već u okolnim selima poput Lekenika ili u selima oko Prekope – ističe ta građanska aktivistkinja.

U pismu objavljenom na stranicama društvene mreže inicijative, Petrinjci ističu da nema vrata na koja nisu pokucali. Zatražit će i uskoro očekuju novi sastanak s ministrom Paladinom. Ne bude li konkretnih rezultata, naša sugovornica smatra da bi narod, koji već duže živi poput nomada, mogao i prije ljeta na cestu – prosvjedovati.

Kao zanimljivu stavku u spomenutom pismu ističu da su im, nakon zadnjeg sastanka s državnim tajnikom Središnjeg državnog ureda za obnovu i stambeno zbrinjavanje GORDANOM HANŽEKOM, prezentirane brojke, potom ponovno brojke i još malo brojki. Redom, sljedeće: za nekonstrukcijsku obnovu prijavljeno je 8.340 objekata, na njih 2.069 dovršeni su radovi, a 795 ih je samoobnovljenih. Za 100 samoobnovljenih je vraćen novac. Ukupno 2.975 objekata je dodijeljeno izvođačima, a izrađeno je 3.545 elaborata. Prošli su kroz 5.700 predmeta, pri čemu je 6.900 predmeta dodijeljeno projektantima. Do 1. studenoga bit će dovršeno 5.000 kuća. 'Vrti li se i vama u glavi od tolikih brojeva, i kolika je vjerojatnost da posljednja brojka bude realizirana', pitaju se u navedenom pismu, ne bez ironije, Petrinjci.

I dok državni tajnik Hanžek, ističu, govori o vremenskom rasponu od četiri godine, koliko je po njemu nužno za obnovu i izgradnju kuća, naša sugovornica Kalfić podsjeća da se bliži svibanj, a još nije započeta, primjerice, ni gradnja temelja za Prvu osnovnu školu koju je u potpunosti financirala Republika Mađarska.

Vlada je, također, izmijenila Odluku o osnivanju Stručnog savjeta za obnovu, pri čemu je razriješila jedne, a imenovala druge članove tog tijela. To se petrinjskoj inicijativi čini kao kupovanje vremena. A ljudi već gube strpljenje i živce. Zašto nitko od lokalnih stanovnika nije odabran u spomenuti savjet, pitamo našu sugovornicu.

— Zanimljivo pitanje, po prilici zato što mi vidimo konkretno kako stvari stoje na terenu, a to vjerojatno nije dobro da izlazi u medije zato što slika koja se prezentira o procesu obnove nekome tko nije s potresom pogođenih područja izgleda stvarno uvjerljivo – smatra Kalfić.

Razmišljaju li u inicijativi koji su konkretni razlozi za sporu i neučinkovitu obnovu?

— Ponekad imamo osjećaj da je obnova za politiku jednostavno prevelik zalogaj. Potres se, dakako, dogodio iznenada, sve se poklopilo sa zagrebačkim problemima nakon potresa, a pritom je naša šteta još veća. Imam osjećaj da na lokalnoj ili županijskoj razini stvari još kako-tako funkcioniraju, ali nitko ne želi javno reći da će preuzeti odgovornost i pokazati konkretne rezultate na terenu. Baš smo ministru Paladini u mejlu odgovorile: 'Ono što je vaš posao, to je naš život.' Mi nemamo grad, osnovne uvjete za život, sigurnost kretanja, ni 14 mjeseci nakon potresa – govori nam Marta Kalfić.

Marta Kalfić (Foto: Screenshot/Dnevnik.hr)

Ministrova izjava da će se procesom samoobnove ubrzati obnova izaziva dodatnu gorčinu jer, kako kaže naša sugovornica, da je netko doista želio na taj način ubrzati obnovu, onda bi ponudio ljudima izravno novac i rekao: 'Vaša šteta vrijedi toliko, sami pristajete na obnovu, u redu, to je jedna kuća manje.' Ističe pritom treću točku u kojoj je ministar zaboravio nekoliko bitnih stavki: cijenu materijala, cijenu rada, manjak stručne radne snage. Jer ovdje ljudi žive mahom na ruralnom području, od poljoprivrede, u zabačenim selima, nemaju direktan izvor financiranja, ni opipljivu ili možda nikakvu životnu ušteđevinu. Obnova jedne kuće koja zahtijeva konstrukcijsku obnovu doista traži životnu ušteđevinu. A dotad će nas birokracija pokopati – sumira naša sugovornica i sve potkrepljuje primjerom.

— Istraživala sam slučaj jedne kuće označene crvenom naljepnicom za konstrukcijsku obnovu. Kad vidite kolika je to količina papirologije i kad koliko novca treba uložiti u izradu elaborata, nadzor, troškovnike i ostalo, dođete polako do cijene rada i materijala. Potom shvatite da ste nakon predaje materijala za samoobnovu zapravo na gubitku – kaže nam Marta Kalfić.

Petrinjac IVAN ČAČIĆ stanovnik je kontejnera od 18 kvadrata u kojem živi s majkom. Govori tiho, gotovo rezignirano. Moguće je zamisliti izraz lica tog čovjeka koji je, prema priznanju, desetak puta podnio različite zahtjeve, čitave elaborate za gradnju nove kuće, koja je s obzirom na crvenu naljepnicu predviđena za rušenje. A još, usprkos ranije prezentiranim državnim brojkama, nije srušena.

— Mislim da od obnove neće biti ništa. Niti jednu kuću država nije napravila u Petrinji, osim što su napravljene neke iz donacija. Mi čekamo. Na popisu smo, kao i drugi. Čini mi se da je u Petrinji 3.200 kuća predviđenih za rušenje – bilo je sve što nam je Čačić rekao.

Priča KATICE STAREŠINOVIĆ, vlasnice OPG-a i mještanke Strašnika, jedna je od apsurdnijih. Kuću njezine obitelji neupotrebljivu nakon potresa prije točno godinu dana srušio je Grad Petrinja. Međutim, u elaboratu, koji obitelj nije mogla dobiti na uvid jer ga ishodišno nije ni platila, bilo je naloženo da se mora srušiti i garaža uz kuću, što su oni i očekivali. Kako se to nije dogodilo, Starešinovići su garažu, koja je dotad služila kao parkirno mjesto, popravili i ojačali s četiri stupa, dok su drugu garažu također osposobili kao prostor za rad s proizvodima iz vlastitog OPG-a, u što su ukupno uložili deset tisuća eura.

— Sada su naš najveći problem obje garaže koje nisu srušene pa nam, kako kažu, zbog toga ne mogu napraviti zamjensku kuću. U ministarstvu ne znaju što će s nama. Ne razumijem to. A ne želim rušiti garaže u koje sam uložila priličan novac. Stoga se pitam: ako nemaš ljude i raspisan natječaj, koliko država procjenjuje vrijednost kuće? Čula sam pouzdano da ako samoinicijativno radiš dimnjak, to ispadne 20 do 25 tisuća kuna, a ako ih radi država, od 40 do 60 tisuća kuna. Što je to u dimnjaku za 60 tisuća kuna? – pita se naša sugovornica.

Obnova na čekanju – Petrinja (Foto: Marin Tironi/PIXSELL)

Čula sam pouzdano da ako samoinicijativno radiš dimnjak, to ispadne 20 do 25 tisuća kuna, a ako ih radi država, od 40 do 60 tisuća kuna. Što je to u dimnjaku za 60 tisuća kuna? – pita Katica Starešinović

Nadalje, ističe, ako njezina kuća od 70 kvadrata po državi vrijedi milijun kuna, onda bi očekivala taj novac da je samoobnovi, no, kako kaže, ne može dobiti milijun kuna, već negdje između 300 i 400 tisuća kuna.

— Nema tu logike, svi se moraju očito namiriti. Kod nas se ne zna ni tko pije ni tko plaća – ilustrira narodskom izrekom svoje viđenje problema Katica Starešinović.

Sumnja, kako kaže, u to da će obnova ići, razočarana je i, ako hoćemo znati – ljuta. U dijelu sela, u kojem stanuje u kamp-kućici od 32 kvadrata sa suprugom i sinom u vlastitom dvorištu, na zemlji, za razliku od mnogih koji su na betonu, ukupno je 15 kuća, od čega je 11 predviđeno za rušenje.

— Ne vjerujemo više ni sami sebi, a kamoli njima i ministru. Ni sebi ne vjerujem katkad da sam još živa – govori nam Katica.

I dok na 50 kilometara od Zagreba život teče u nekom drugom, paralelnom svemiru, što se tiče obnove u glavnome gradu – što je posebna tema – najavljeno je povećanje broja kućica, ali ne vezanih uz potresnu obnovu ili izgradnju novih, nego onih adventskih. Sve se čini kao parodija gradskih neprilika znamo li da je vršiteljica dužnosti ravnatelja Fonda za obnovu SNEŽANA PENOVIĆ tek 4. travnja potpisala prvi ugovor za konstrukcijsku obnovu obiteljske kuće na području grada, dok je četiri dana poslije potpisala prvi ugovor za konstrukcijsku obnovu višestambene zgrade unutar povijesne urbane cjeline grada Zagreba. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1166, petak, 22. travnja 2022.

Kontinuirani napori Memorijalnog centra Srebrenica na dokumentiranju stradanja

PIŠE / FOTO Dejan Kožul

Živo sjećanje na žrtve

Kad se dođe u Memorijalni centar Srebrenica, kad se pogledaju sadržaji, ljudima to pruža jasniju sliku šta se ovdje dešavalo. Tako je i sa 'Koracima onih koji (ni)su prešli', kaže kustos Azir Osmanović o izložbi koja je postala dio Arhiva vizuelne istorije fondacije Shoah

Detalj s izložbe 'Koracima onih koji (ni)su prešli'

LJUDI koji su preživjeli ratne patnje, koji su imali lične gubitke i teška lična iskustva, od same riječi i pomisli na rat i genocid se groze. Ljudi koji danas govore o novim ratovima, koji prizivaju novi genocid, vjerovatno nisu nikad osjetili te patnje, ne znaju šta znače te riječi. Njih vode lični interesi, bogaćenja... Znate, mi koji smo preživjeli genocid i opsadu od 1992. godine bili smo u puno momenata bez ičega. Nismo imali ništa, a jedina naša želja je bila da ne puca, da rat stane, pa će se nekako živjeti, preživjeti.

Komentar je to AZIRA OSMANOVIĆA, povjesničara i kustosa u Memorijalnom centru Srebrenica-Potočari (MCS). Njegov brat AZMIR ubijen je kad je imao 16 godina, tri više od Azira. Lani je bio najmlađa ukopana žrtva genocida.

Dvadesetog septembra prošle godine, na 18. godišnjicu otvaranja MCS-a, njegovom stalnom postavu priključena je i izložba 'Koracima onih koji (ni)su prešli', čiji je kustos i Azir Osmanović. Ona donosi zbirku ličnih predmeta žrtava i svjedoka genocida na trasi puta kojom se kretala kolona Marša smrti u julu 1995. godine, kao i skloništima u kojima su se krili danima i mjesecima nakon pada Srebrenice pod kontrolu tzv. Vojske Republike Srpske. Ta pilot-zbirka sa 20 svjedočanstava preživjelih i svjedoka genocida u Srebrenici u februaru ove godine postala je dijelom Arhiva vizuelne istorije USC Shoah fondacije, jedne od ključnih institucija sjećanja na holokaust. A svjedočanstva će putem te fondacije biti dostupna nastavnicima i studentima.

Upravo na tom maršu, u zasjedi na Kameničkom brdu, stradao je i Azirov brat. U njemu je bio i njihov otac, koji se mjesecima skrivao u kanjonu rijeke Drine, da bi na kraju bio prinuđen da pređe rijeku i ode u Srbiju, gdje ga je opet čekao logor, ali je sačuvao život. Umro je čekajući rezultate identifikacije lobanje koju su pronašli tri mjeseca prije njegove smrti i za koju se kasnije ispostavilo da su to Azmirovi posmrtni ostaci. Njihov otac kao i brojne majke Srebrenice nisu doživjeli da ukopaju svoju djecu.

Kad krenete u obilazak izložbe, pored ličnih predmeta i mapa kretanja, naići ćete i na priče svjedoka. Na kraju šetnje čuju se naime i svjedočenja onih koji su uspjeli doći do slobodne teritorije, a koji su se već tada suočavali sa problemom koji ih i danas mori – negiranjem stradanja, odnosno genocida.

— Za nas, za ljude koji su preživjeli genocid, to je neshvatljivo – odgovara Azir Osmanović na pitanje kako vidi to što se sa negiranjem suočavamo skoro 30 godina.

— U zadnje vrijeme se sve više negira genocid u Srebrenici, što nije dobro kako za nas Bošnjake, ljude koji su preživjeli genocid, tako i za mlađe generacije koje ne znaju ništa o tome šta se dešavalo, ali pokušavaju na osnovu mitova i legendi da formiraju svoje mišljenje koje je totalno suprotno sa nekim moralnim principima – kaže on.

O genocidu treba govoriti, na genocid se treba vraćati jer to je jedini način da se održi sjećanje na žrtve, posebno sutra kad svjedoci, kojih je sve manje, ne budu više živi. I u tome je presudna vrijednost MCS-a jer se u njemu ta sjećanja i priče pohranjuju.

— Kad se dođe u MCS, kad se pogledaju sadržaji, to je nešto posebno. Ljudima to pruža jasniju sliku šta se ovdje dešavalo. Tako je i sa ovom izložbom – pojašnjava Osmanović.

Ističe da je važnost izložbe 'Koracima onih koji (ni)su prešli' u tome što se uglavnom zna za skrivanje po šumama i bježanje na slobodnu teritoriju, ali ne i kojim smjerom su se ljudi kretali i na šta su sve nailazili.

— Utvrđena je činjenica da su odvajani dječaci od 13–14 godina i da su preko šume u toj koloni bili i dječaci od 15 godina. Kad vidite to, bez obzira na to voljeli nekog ili ne, ako imate imalo ljudskosti u sebi, ako imate brata, oca, možete kao ljudsko biće da se zapitate kako je tim ljudima kojima je neko ubijen, koji godinama žive sa tim. Kako se osjećaju danas kad dođu u MCS, kad vide tu odjeću koja ih vrati u to vrijeme. Koje su to emocije. Svaki normalan čovjek koji dođe kaže da ga ta obuća i koraci emotivno pokose. U svakom normalnom čovjeku izazove neke emocije i želju da da svoj doprinos da kao pojedinac spriječi da ne dođe do novih ratnih krvoprolića, do novog genocida – ističe Osmanović.

Azir Osmanović, kustos MSC-a

Škole posjećuju MCS, ali ne i one iz entiteta kojem Srebrenica pripada. Za njih je genocid tabu tema. Ističe da je samo jedna škola iz Republike Srpske dolazila u MCS i to škola iz Janje, a posjete iz RS-a ili Srbije svode se uglavnom na one koje organizira civilni sektor, nevladine organizacije koje se bave ljudskim pravima.

Misiju MCS-u prepoznaju mladi ljudi, ne samo iz Srebrenice. DENNIS MISKIĆ je u Srebrenicu došao iz Beča sa nepunih 20 godina. Prije dvije godine prijavio se za program razmjene koji omogućava neprofitna organizacija Österreichischer Auslandsdienst.

— U Austriji imamo vojni rok na koji se svaki momak mora odazvati. Umjesto toga možemo ići u inostranstvo i raditi kao volonteri. Od 1992. idemo u institucije koje njeguju sjećanje na holokaust. Prvo sam mislio da ću naći u Sarajevu mjesto da volontiram. Malo sam se raspitivao i razmišljao i shvatio da je najbolja institucija za volontiranje MCS – objasnio nam je Miskić, koji je čvrsto povezan sa BiH jer mu je otac iz Bihaća, a majka iz Foče.

U Srebrenici je sa još trojicom vršnjaka radio i na projektu usmene istorije MCS-a koji vodi kustos HASAN HASANOVIĆ, a imao je prilike surađivati i sa snimateljem AHMEDINOM Đozićem od koga je mnogo naučio o fotografiji. Zajedno su u međuvremenu dovršili film 'U sjeni minareta' o vjerskom životu u Srebrenici, koji je početkom godine premijerno prikazan u MCS-u.

— Bilo je emotivno raditi sa njima. Kad smo montirali film, često smo gledali arhivske snimke pa bi se desilo da vide nekoga koga su poznavali na snimcima, a nekad čak i sebe. Zanimljivo mi je bilo pratiti njihove reakcije. To iskustvo se ne može platiti. Možeš kupiti sto knjiga, gledati filmove, dokumentaciju, ali tako nešto je nemoguće – ističe Miskić.

— Kad sam došao u Srebrenicu, očekivao sam da će to biti stalno tema, ali nije tako. Ovdje su ljudi tvrđi nego što mislimo. Naravno da nije jednostavno to gledati, nije ni meni bilo, a ne mogu ni da zamislim kako je bilo njima. No život se nastavlja dalje. Moraju na posao, moraju platiti račune, biti sa familijom. Nije svijet stao zbog tih događaja – zaključuje Miskić.

U Srebrenicu je iz Visokog došla i AMINA ŽIGA, koja također volontira u MCS-u na projektu 'Istina, dijalog, budućnost' posvećenom verifikaciji činjenica. I ona je svjesna važnosti onoga što rade, kao i posjeta iz Srbije i RS-a.

— Posjetioce iz Srbije imamo i to organizovano, tokom godine više puta, a bili smo i domaćini seminara na kojem su učesnici bili mladi budući novinari i aktivisti iz Srbije. Nažalost, na takvom nivou nismo imali zainteresovanih posjetilaca ni grupa iz RS-a. MCS čini sve da se sjećanje na žrtve održi živim. Radimo na projektima koji će to omogućiti. Naše je da govorimo o činjenicama koje su sudskim putem utvrđene, da širimo istinu o genocidu i to nam je glavna misija – ističe Amina Žiga.

I ona smatra da je problem približiti mladima temu genocida 'jer svi žele okrenuti leđa bilo čemu što podsjeća na rat i prošlost'.

— Čvrsto vjerujem da ima onih mladih osoba koje još uvijek žele imati svoje mišljenje i o ovoj temi, a ne da podliježu već ustaljenoj negatorskoj retorici u RS-u. Kad u Srbiji ima takvih mladih koji nam dolaze i žele učiti, još uvijek gajim nadu da će jednog dana to učiniti i mladi ljudi iz RS-a. Naše je da budemo transparentni i otvoreni u MCS-u, da pratimo činjenice i čuvamo sjećanje na žrtve, ostalo će, nadam se, jednog dana doći na svoje mjesto, pa tako i posjetioci iz manjeg BiH entiteta koji žele čuti istinu – smatra Amina Žiga. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1166, petak, 22. travnja 2022.

UGOVOR S ĐAVLOM

Croatian Independent Army

PIŠE Boris Dežulović

Trideset godina, eto, mislili smo da su američka vlada i CIA slavnih devedesetih Judinim eurima financirale Feral Tribune, Arkzin, nevladin sektor, razna srpska udruženja, sindikate, pacifiste, ateiste, anarholiberale, alternativce, punkere, feministice, lezbe, pedere i konceptualne umjetnike, a sad ispalo da su financirale – ustaše

Je li tu sve? – pitao je potpredsjednik HSP-a i načelnik Glavnog stožera HOS-a ANTO ĐAPIĆ otvarajući aktovku za stolom jednog kafića u Bogovićevoj ulici. 'Ne ovdjem!' na kvrgavom hrvatskom podviknuo je Amerikanac preko puta stola, pa poklopio rukom torbu i osvrnuo se oko sebe. 'Puno čovjeka ovdje. Tko znaš tko za koga tu sve radila', ponovio je tip tiše. 'I ne brineš, sve je tu, po dogovorom. Četiri sto petdeset tisuće.' 'Vrlo dobro. Zadovoljstvo je poslovati s vama', kimnuo je glavom Đapić, pa uzeo torbu, ustao od stola i salutirao visoko podignutom desnicom. 'Bog i Hrvati! Za dom spremni!'

'Fak!' opsovao je Amerikanac sebi u bradu, pa iz unutarnjeg džepa sakoa izvadio podeblji novčanik i izbrojao dvadeset krupnih novčanica. 'Evo, još deset tisuće.'

Epizoda sa zagrebačke špice rekonstruirana je iz službene bilješke američke CIA-e br. 08845/B–91, te zapisnika sastanka Vrhovnog državnog vijeća od 17. listopada 1991., i samo je jedna od bezbroj sličnih kakve su se po Hrvatskoj događale u jesen i zimu ratne 1991. godine. Više od trideset godina mi o tome pojma nismo imali, sve dok odvjetnik ANTO NOBILO nekidan nije javno predložio da se poklič 'Za dom spremni' sankcionira s deset hiljada eura, na što je na Facebooku reagirao DARKO BEKIĆ, nekadašnji savjetnik hrvatskog predsjednika FRANJE TUĐMANA.

'Neki vođe HOS-a i HSP-a od CIA-e su dobivali 10.000 eura za svaki takav poklič, da bi State Department mogao Tuđmana optuživati za obnovu ustaške države! To tvrdim kao sudionik sastanaka Vrhovnog državnog vijeća 1991.!' napisao je gospodin Bekić, i tako nakon tri decenije razotkrio najbolje čuvanu tajnu suvremene hrvatske povijesti: ustaški ekstremisti u Hrvatskoj zapravo su projekt američkog State Departmenta i sveprisutne CIA-e!

'Čekaj, šta je ovo?' pitao je tako komandant HOS-a Anto Đapić, uzimajući od Amerikanca nepoznate, tek štampane novčanice. 'Deset tisuće eura, po dogovorom', odgovorio je tajnik američkog konzulata u Zagrebu. 'Euri?!' blenuo je Anto. 'Koji su sad kurac euri?' 'Tako pišeš u ugovorom', mirno je odgovorio Amerikanac, ''10.000 eura za svaki takav poklič'.' 'Pa šta ću s tim, kako se zovu, eurima?' pobunio se Đapić. 'Ne brini, samo sačuvaj, to će vrijediti dvostrukom više od dojčmarka', umirio ga je Amerikanac. 'Eur ti dođeš kao dionicu od Microsoft.' 'Mikrosoft?!' i dalje je blenuo Anto. 'Zaboravi', odmahnuo je Amerikanac, 'samo podijeliš novcem kamaradu i vidimo se sljedećem mjesecu.' 'Okej', pomirio se Anto Đapić, pa stavio novac u džep, uzeo torbu, odmaknuo se od stola i salutirao visoko podignutom desnicom. 'Bog i Hrvati! Za dom spremni!'

'Fak!' opsovao je Amerikanac glasno, pa zavukao ruku u unutarnji džep sakoa.

O koječemu, kako vidite, mi pojma nismo imali: ne samo da su State Department i CIA izmislili ustaše, nego su izmislili i euro. I to 1991. godine! Hrvatski pravaši i HOS-ovci imali su euro gotovo deset godina prije Europske unije. I to bogami ne euro, nego deset tisuća eura. Svaki put kad su dreknuli 'za dom spremni'.

Trideset godina, eto, mislili smo da su američka vlada i CIA slavnih devedesetih Judinim eurima financirale Feral Tribune, Arkzin, nevladin sektor, takozvane organizacije za zaštitu ljudskih prava i još takozvanije nezavisne intelektualce, razna srpska udruženja, sindikate, pacifiste, ateiste, anarholiberale, alternativce, punkere, feministice, lezbe, pedere i konceptualne umjetnike, a sad ispalo da su financirale – ustaše.

God damn! Za deset somova od CIA-e mi u Feralu morali smo se živi oteliti, pred fotoaparatima skidati goli, valjati po krevetu, montirati na fotografijama glave Tuđmana i MILOŠEVIĆA, pa tim fotomontažama navlačiti bijes cijele države i njene naoružane straže,

Razotkrio najbolje čuvanu tajnu suvremene hrvatske povijesti – Darko Bekić (Foto: Screenshot)

a Anto Đapić samo bi napravio krug po zagrebačkoj špici, prišao onom stolu u Bogovićevoj i iznenada salutirao visoko podignutom desnicom: 'Bog i Hrvati! Za dom spremni!'

'Daj, Anto, nemoj menom zajebavaš više!' glasno bi onda opsovao tajnik američkog konzulata, pa iz otančalog novčanika izbrojao posljednjih dvadeset novčanica.

I šta? Dođemo poslijepodne PREDRAG, VIKTOR i ja po dogovoru u konzulat – tada još nije bila ambasada SAD-a, nego Generalni konzulat, i bio je u Hebrangovoj, radila je na porti dobra stara LINDSEY, Božе, što li je s Lindsey? – pa se popenjemo gore na kat po novac, a tajnik JAMES samo kaže: 'Nemala više.' 'Kako nemala?' pitamo onda mi, 'šta nemala, fakin madafakers!?' Viktor porazbija cijelu kancelariju, Lindsey plače, a James samo kaže: 'Nemala, sve otišlo na obnovom domova.' Trideset godina, shvaćate, mi debili mislili smo da je State Department naše pare trošio na obnovu razrušenih domova po Slavoniji, a oni cijelo to vrijeme obnavljali 'za dom spremni' i ustaški pokret!

Konačno tako znamo zašto je Anto Đapić onako mahnito devedeset prve maltretirao Zagrepčane. Kako njemu i ženi zatreba novi automobil, Antiša dobaulja do američkog konzulata u Hebrangovoj i zaurla: 'Za dom spremni!'

'Tiše, Entoni, konzul spavalo!' pojavio bi se uskoro na prozoru James i dobacio mu omotnicu.

'Razumijem', zavjerenički bi onda namignuo naš Antiša prema gore, pa se odmaknuo i salutirao visoko podignutom desnicom. 'Bog i Hrvati! Za dom spremni!'

'Fak!' čulo bi se odozgo.

I lako što sada znamo odakle zapravo vječnom pravaškom luzeru Anti Đapiću stan na Jarunu od stotinu pet kvadrata i garaža od četrdesetak kvadrata, i stan od šezdeset kvadrata u Osijeku, i kuća od stotinu osamdeset kvadrata u Kaštel Gomilici, i vikendicu od sto kvadrata na Viru, i kuća za odmor od sto kvadrata s voćnjakom i vinogradom od četiri tisuće kvadrata u baranjskom Dražu. Ako su, naime, 'neki vođe HOS-a i HSP-a' za svaki poklič 'za dom spremni!' od CIA-e dobivali deset somova, 'da bi State Department mogao Tuđmana optuživati za obnovu ustaške države' – ako je dakle cilj bio 'Tuđmana optužiti za obnovu ustaške države' – koliko je onda američkih para poubijao sam Franjo Tuđman?

Koliko je tek – to neka nam kaže gospodin Darko Bekić – CIA plaćala za svaki poklič o NDH kao 'izrazu povijesnih težnji hrvatskog naroda'?

Pitanje je, razumije se, retoričko. Kao što je nakon svega retoričko i pitanje odakle Tuđmanovima dvjesto hiljada maraka na onom tajnom računu u Zagrebačkoj banci. Od Franjinih knjiga?! Mi u Feralu živi se polomili 'optužiti Tuđmana za obnovu ustaške države', ispisali o tome biblioteku sabranih nedjela i u svih petnaest godina od CIA-e dobili sto somova, a Franjo samo izađe na Prvi opći sabor HDZ-a, pa za govornicom u Lisinskom visoko salutirajući kažiprstom kaže kako je 'NDH bila izraz povijesnih težnji hrvatskog naroda za vlastitom državom', i već sutradan na kavi u Bogovićevoj preuzme torbu od tajnika američkog konzulata.

'Sto somova?' pogleda onda Franjo Jamesa, a ovaj kratko odgovori: 'Kako smo se dogovorila.' 'Znači', podigne na kraju Tuđman glas osvrćući se oko punog kafića u Bogovićevoj, 'svaki put kad javno kažem da je 'NDH izraz povijesnih težnji hrvatskog naroda'?'

'Naravnom', veselo će James, pa se lupi po čelu. 'Fak!'

Zato, eto, jedva čekam historijski usud CIA-e i State Departmenta, kakav su doživjeli svaki put kad su financirali kojekakve bjelosvjetske ustaše, poput afganistanskih talibana osamdesetih, kojima su, danas to znamo, plaćali deset hiljada eura za svaki poklič 'Allahu ekber!' Pa znamo kako je završilo.

Kad tako Anto Đapić, ANTE PRKAČIN, JOSIP PEČARIĆ, VELIMIR BUJANEC i ostali mrki ustaše konačno uspostave NDH kao izraz povijesnih težnji Hrvata, kad HOS objavi rat Americi i počne otimati avionev – kad se sisački biskup VLADO KOŠIĆ zaleti u mahnattanske nebodere, a Anto Đapić bez padobrana iskoči iznad Washingtona i sravni Pentagon sa zemljom – sjetit će se u State Departmentu nas, kumit će i moliti CIA da im kažemo gdje se točno na Sirobuji krije MARKO SKEJO, a mi ćemo u kafiću u Bogovićevoj uzeti obje teške torbe, ustati od stola i salutirati visoko podignutom desnicom: 'Bog i Hrvati! Za dom spremni!'

'Fak!' procijedit će otpravnik poslova američkog veleposlanstva, a mi ćemo mu se unijeti u lice: 'Računajte da to dom časti!'

Fakin madafakers. ■

Inicijativa SABA RH o pružanju pomoći borcima i žrtvama Drugog svjetskog rata

INTRIGATOR

Poniženje do istrebljenja

Brojne su restrikcije, pa i ukidanja zakonom stečenih prava boraca i invalida NOB-a, posebno u pogledu mirovina i invalidnina, upozoravaju iz SABA RH

SUDIONICI Narodnooslobodilačke borbe nisu izjednačeni u svojim pravima s braniteljima Domovinskog rata, premda bi to bilo u skladu s međunarodnim konvencijama i odlukama Svjetske veteranske federacije. Slično je s ratnim vojnim invalidima i umirovljenicima JNA koji su bili borci NOB-a, a imaju mnogo niže mirovine od onih iz Hrvatske vojske. Savez antifašističkih boraca i antifašista RH (SABA RH) najavio je iz ovog razloga pokretanje programa psihosocijalne pomoći živim borcima, članovima njihovih obitelji i drugim stradalnicima NOB-a.

— Cilj programa bio bi da im se pruži komunikacijska, funkcionalna i kognitivna podrška s obzirom na poodmaklu dob. Podrška bi im se pružala individualno kroz razgovore i kućnu pripomoć te kroz grupe u vidu radionica, sastanaka na tjednoj ili mjesečnoj bazi i tribina – kaže glavni tajnik SABA RH MIROSLAV KIRINČIĆ.

Podsjeća da je u Ustavu iskazano antifašističko utemeljenje Hrvatske, ali da u političkoj praksi od 1990. do danas hrvatske vlasti nisu bile dosljedne u poštivanju proklamiranih načela. Nastavlja riječima da postoje brojne restrikcije, pa i ukidanja zakonom stečenih prava boraca i invalida NOB-a, posebno u pogledu mirovina i invalidnina. Podrška borcima i invalidima NOV-a od nadležnih institucija neusporedivo je lošija u odnosu na tretman braniteljskih udruga, iako je puna podrška ministarstava bivšim partizanima i njihovim udruženjima zatražena u saborskoj Deklaraciji o antifašizmu iz 2005. kojom se, između ostalog, pozivaju državna tijela da 'rade na očuvanju dostojanstva i skrbi nad sudionicima antifašističke borbe'.

Na osnovu podataka Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje (HZMO), krajem 2013. bili su živi 6.932 borca i 1.576 invalida NOV-a, a krajem 2021. tek 781 borac i 176 invalida NOV-a. Dakle, u osam godina umrli su 6.151 borac i 1.400 invalida NOV-a. U tom periodu umrlo je i 12.175 korisnika boračkih mirovina i invalidnina; krajem 2013. bilo ih je 17.928, a lani 5.753.

Osim šest nosilaca partizanske spomenice 1941. koji u prosjeku primaju 5.920 kuna neto mirovine i jednog spomeničara s invalidskom mirovinom od 3.816 kuna, tu su i 122 korisnika obiteljskih mirovina nosilaca spomenice čiji je prosjek 3.823 kune. Uz 3.813 korisnika starosnih, invalidskih i obiteljskih mirovina ostvarenih na osnovu boračkog staža do 9. rujna 1943., dokad se staž u NOB-u računao u dvostrukom trajanju, tu je i ostalih 2.897 korisnika svih statusa stečenih u NOB-u – ukupno njih 6.710, i to 937 muškaraca i 5.773 žene s prosječnom mirovinom od 3.050 kuna.

SABA RH ističe da se nacionalni program psihosocijalne i zdravstvene pomoći sudionicima i stradalnicima za sudionike Drugog svjetskog rata i članove njihovih obitelji gotovo ne provodi, prije svega zbog nedovoljne institucionalne podrške nadležnih ministarstava. Ministarstvo branitelja svake godine raspisuje javne pozive za (su)financiranje aktivnosti psihološkog i socijalnog osnaživanja te podizanja kvalitete življenja branitelja, članova njihovih obitelji i stradalnika iz 1990-ih.

— Niti jedno ministarstvo ili javna institucija ne raspisuju takve javne pozive za sudionike i stradalnike Drugog svjetskog rata, odnosno NOB-a. Zato SABA RH pokreće programe psihofizičke i socijalne pomoći koji bi se provodili preko 104 općinske i 40 gradskih udruga, uz 16 zajednica i saveza po županijama i to na volonterskoj osnovi, uz pomoć centara za socijalnu skrb, domova zdravlja i odjela ministarstva branitelja, kao i HZMO-a. Problem je što HZMO ne daje podatke o korisnicima, pozivajući se na zakonsku zaštitu podataka, a ni druge državne institucije nisu nešto učinile s tim u vezi – zaključuje Kirinčić.

■ Nenad Jovanović

Partizani u Sarajevu 1945.
(Foto: Wikipedia)

Tužbe zbog Covida

POVODOM minulog Europskog dana prava pacijenata Hrvatska udruga za promicanje prava pacijenata upozorila je na porast pritužbi pacijenata koje su, uz neadekvatne odgovore zdravstvenih i drugih službenih institucija, dovele do povećanog broja sudskih procesa čak i izvan Hrvatske. Zbog toga iz udruge, kao jedine neovisne institucije u RH, koja je i zaštićena autorskim pravima, od zakonodavca traže da im se dodijele javne ovlasti kako bi se, osim interne istrage, mogla provesti i službena po pritužbi pacijenata.

— Danas pacijenti puno češće nego prije traže naknadu štete od bolnice. Naš cilj je medijacija koja bi dovela do smanjenja broja pritužbi, a do kojih dolazi i zbog nedovoljno dobre komunikacije između čelnika zdravstvenih ustanova i pacijenata, te ishođenje načina na koji bi zdravstvene ustanove trebale postupati po tužbama kada već do njih dođe. Razlog za sve učestalije sudske procese postaje nesavjesno liječenje, što je kazneno djelo protiv zdravlja ljudi, koje zbog nastalih komplikacija dovodi i do smrtnih ishoda – kaže za Novosti JASNA KARAČIĆ, predsjednica Hrvatske udruge za promicanje prava pacijenata.

Potonja problematika posebno je postala aktualna u zadnje dvije godine, za vrijeme pandemije Covida–19, pa tako priličan broj građana upravo tuži bolnice u vezi s komplikacijama koje su se dogodile njima ili članovima obitelji uslijed te bolesti. Prema riječima naše sugovornice, vrlo je teško utvrditi, primjerice, je li pacijent prilikom prijema u bolnicu bio negativan na testu za Covid, je li bio u fazi inkubacije i stoga se nije zarazio u bolnici, ili je zaista bio negativan i zaradio virus u bolnici, kao što su se dobivale bolničke infekcije u doba prije pojave Covida, o čemu trenutno nitko ne govori.

Udruga je također zatražila izradu novog Zakona o zaštiti prava pacijenata jer smatraju da aktualni iz 2004. godine nije primjenjiv. Između ostalog, traže obaveznu edukaciju zdravstvenih radnika u bolnicama o načinima odgovora na pritužbe, sankcije za kršenje prava pacijenata, definiciju medicinski opravdanog roka za čekanje i drugo.

■ Dragan Grozdanić

Katarina Jaklin i Jelena Ostojić, sociologinje, suradnice na projektu 'Rad po mjeri čovjeka'

Muke po sezoncima

Rijetki sezonski radnici zarađuju dovoljno da prežive naredno razdoblje

Prema projektu 'Rad po mjeri čovjeka', čiji je nositelj Savez samostalnih sindikata Hrvatske, koji su aspekti sezonskog rada u Hrvatskoj?

Iako posljednjih godina Hrvatska bilježi blago smanjivanje udjela rada na određeno, i dalje se nalazi pri europskom vrhu. Značajan dio otpada na sezonski rad, premda sezonski radnici rade i preko drugih privremenih ugovornih oblika. Određeni dio sudionika kao pozitivne aspekte smatra mogućnost zarade i zapošljavanja, što nekima znači i ostanak u Hrvatskoj. Istovremeno, upravo su plaće brojni sudionici označili i kao negativan aspekt, posebno njihovu neusklađenost s radnim vremenom u sezoni. Iako sezona funkcionira kao mogućnost zarade u nedostatku boljeg posla, rijetki sudionici mogu računati na prihod dostatan za razdoblje izvan sezone ili preživljavanje.

Kakvi su uvjeti rada za sezonske radnike?

S obzirom na kratkotrajnost rada, sudionici su često isticali umor jer se radi o fizički napornim poslovima i duge radne dane, bez slobodnih ili s nedovoljno slobodnih dana, odnosno tjednih odmora. Sudionici koji ne rade kao stalni sezonci po završetku sezone moraju odmah tražiti nove poslove jer zbog kratkotrajnosti ugovora često ne uspijevaju nakon svake sezone ostvariti pravo na naknadu za nezaposlenost. Rijetki zarađuju dovoljno da od toga mogu preživjeti naredno razdoblje.

Za koja prava su uskraćeni?

Sezonski radnici najčešće rade na kratkotrajne ugovore na određeno vrijeme, ali i jako puno sezonskih radnika dolazi iz studentske populacije, dio sezonskih radnika radi i na crno, dakle bez ikakve prijave rada. Zatim, manji broj njih radi i kao stalni sezonci, što je poseban oblik ugovora na određeno koji jamči neki oblik stalnosti sezonskog posla. Svi ovi ugovori podrazumijevaju različita odstupanja u opsegu prava i sigurnosti zaposlenja u odnosu na stalno zaposlene radnike. Međutim, zbog kratkotrajnosti i intenziteta sezonskih poslova te kršenja radničkih prava, koja nerijetko proizlaze iz manjka nadzora nad sezonskim radom, uvjeti sezonskog rada su često lošiji i od onih koji bi se trebali odnositi na radnike zaposlene na određeno. Kao najpoželjniji tip ugovora o radu u sezoni sudionici istraživanja su isticali ugovor za stalne sezonske poslove.

■ Mirna Jasić Gašić

Pobjednici epohe

Danko Končar, Oleg Butković
Boris Miletić i Filip Zoričić
(Foto: Saša Miljević/PIXSELL)

Otvaranje pulske marine Danka Končara popraćeno je dirljivim konsenzusom gotovo svih važnijih političkih stranaka

MARINA Polesana, najnovija perlica hrvatskog nautičkog turizma, svečano je otvorena prije desetak dana na pulskom otočiću Sveta Katarina. Investitor je poznati naš tajkun DANKO KONČAR, a koncesija mu je izdana na rok od 50 godina. Ukupni kompleks bi po dovršenju trebao brojati približno do tisuću i pol vezova u moru i na kopnu, hotel sa stotinjak soba, restoran itd. Zasad je u promet pušteno prvih oko 300 vezova, uz dvije trgovine i praonicu.

O zahvatu Katarina-Monumenti treba dodati kako je posrijedi prva od realiziranih stavki razvojnog projekta Brijuni Rivijera. U istom je sklopu od Bala do Muzila bila predviđena gradnja 250 ekskluzivnih vila, pet luksuznih hotela, tri marine i dva golf-terena, uz selidbu brodogradilišta Uljanik negdje izvan Pule. Viziju i misiju pokrenuo je nekadašnji lider IDS-a IVAN JAKOVČIĆ, koji se usput potvrdio i kao plaćeni savjetnik Danka Končara. Potonji pak nije ostao bez političke podrške ni poslije Jakovčićeva povlačenja iz stranačkog vrha, naprotiv.

Končarevo poslovanje u istom sektoru je u međuvremenu obilježeno prodajom marine njegova brodogradilišta u Trogiru. Samu je brodogradnju faktično već bio prekrižio, pa je čitav nekoć dični Brodotrogir spao na sliku i priliku nasukane podrtine. Ista je sudbina namijenjena i škveranima, sustavno premještanim u netom osnivane sestrinske firme koje su ubrzo slane u stečaj. Cijelu se prošlu jesen i zimu moglo pratiti njihovu agonijsku muku s neisplaćenim dohocima i otpremninama, ako se kome uopće dalo gnjaviti tim.

Ipak, od Slobodne Dalmacije do internetskih stranica Radničke fronte zabilježene su priče radnika pobacanih iz poduzeća, s platnih lista, a konačno i van stečajnog postupka. Dok je stečajni upravitelj s lakoćom naplatio svojih zagarantiranih 90 tisuća kuna honorara i troškova, više radnika do dandanas nije primilo ni po trećinu od tog iznosa, koliko neki od njih uzalud potražuju. Država im nije priskočila upomoć, kamoli da bi s njima na koncu proslavila nekakav bolji ishod ove drame.

Očito je dakle kako nema države za škverane, nego samo za tajkune i njihove savjetnike. Tako, naspram obespravljenih i prezrenih žrtava u trlišu, uznosito figuriraju pobjednici epohe, vjerno arhivirani u fotogalerijama lokalnih medija. Na njima u Marini Polesana razaznajemo, uz domaćina Končara, pulskoga nezavisno-kandidatskog gradonačelnika FILIPA ZORIČIĆA u društvu s OLEGOM BUTKOVIĆEM, HDZ-ovim ministrom mora, prometa i infrastrukture.

Nadalje, radosni događaj svakako nije propustio Ivan Jakovčić, ali ni druge bivše i aktualne perjanice IDS-a poput BORISA MILETIĆA, TULIJA DEMETLIKE i EMILA DAUSA. Od HDZ-ovaca smo, osim Butkovića, tamo uočili još istarskog im prvaka ANTONA KLIMANA te IRENU HRSTIĆ, glavnu predstavnicu stranke u Puli. U svemu pomalo nedostaju lica iz SDP-a, ali ne treba brinuti za njihovu proću u ovakvome vrlom svijetu političkog pogodovanja javno-privatnim partnerstvima u znaku tzv. kontroverznog poduzetništva.

U tom pogledu spomenut ćemo samo najnoviji istup predsjednika te opozicijske stranke PEĐU GRBINA, koji se ovih dana zauzeo da švicarski tajkun DRAGAN ŠOLAK dobije svoj komad pulskog Lungomara za gradnju hotela. Podsjećajući javnost na to da je i sam ponositi Puležan, čelnik je SDP-a naglasio kako vjeruje kako će taj, donedavno vodeći donator njegove partije, otvoriti puno radnih mjesta koja će biti aktivna kroz čitavu godinu. U ime nepoljuljane mu vjere, očekujemo ga stoga već na idućoj pulskoj promociji najsvjetlijih socijaldemokratskih vrijednosti.

■ Igor Lasić

Adio, Adrijo

NEDAVNO je prodan prostor zadarske Adrije, nekad najveće hrvatske riboprerađivačke tvornice i jedne od najuspješnijih takvih tvornica na Mediteranu. Na dvanaestoj dražbi Adria je prodana za trostruko manju cijenu od one koja je procijenjena kad je tvornica 2015. otišla u stečaj. Više od 48 tisuća četvornih metara tvorničkog kruga, smještenog kod trajektne luke Gaženica i neposredno uz autocestu, kupio je H-ABDUCO za 28 milijuna kuna. Firma je to kći Addiko banke, koja je često po Hrvatskoj upravljala rasprodajom imovine vezane uz svakojake plasmane kredita nekadašnje Hypo banke. Inače je registrirana za 'djelatnost savjetovanja u vezi s poslovanjem i ostalim upravljanjem u privatnom vlasništvu'.

Kao prvi razlučni vjerovnik, H-ABDUCO je na ranijim dražbama predlagao snižavanje cijene, a na dražbi koja se pokazala finalnom nitko drugi osim njih nije iskazao interes za kupnju. Gaženica, luka nasuprot koje se nalazi tvornički krug, dobila je prije dvije godine nagradu Seatrade Cruise koja se dodjeljuje luci koja je najviše postigla u razvoju infrastrukture i objekata za prihvat kruzera. H-ABDUCO je prije tri godine kupio i prostor nekadašnje tiskare u Gaženici. Media Zadar, čija je vrijednost inicijalno bila procijenjena na 15 milijuna kuna, na stečajnoj dražbi prodana im je za 2,4 milijuna kuna.

Adria je 2015. otišla u stečaj s oko 200 milijuna kuna duga, od kojih se najveći dio odnosio na banke, poslovne partnere i one koje se često zaboravlja spomenuti – radnike. Među 263 bivših zaposlenika većinom su žene, radnice koje još uvijek potražuju svojih 12,5 milijuna kuna. Što god da nikne na 'atraktivnom prostoru' tvornice, jedno je sigurno – Adrije biti neće. Ovo je finalno zbogom tvornici koju su više od pola stoljeća svojim radom podizale žene čitavog zadarskog kraja, tvornici kojom su se prehranjivali i grad i zaleđe. Mogu mu zadarski grdelini pjevati 'nema tu sriće, Šime moj, vrati se ti' koliko god hoće, ali morž Šime svoj je zavičaj zauvijek izgubio. Onaj morž s konzerve sardina 'Eva', čiju je proizvodnju još 2006. preuzela Podravka.

■ Ivana Perić

FRAGMENTI GRADA

Evropske dobrodošlice

NA reklamnom panou piše: 'Finska sauna, meksička sapunica i grčki jogurt već su naši. Neka naši postanu i iračka dolma i afganistanska gostoljubivost.' Informacije na dnu plakata kazuju da je reklama dio INCLUDE projekta – posvećenog Međuresornoj suradnji u osnaživanju državljana trećih zemalja – koji provodi Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH, a sufinanciran je sredstvima Fonda za azil, migracije i integraciju EU-a. I još, jer slatkorječivosti u produkciji birokracijâ pod paskom Bruxellesa nikada ne manjka, u donjem desnom kutu plakata: 'Prihvaćanjem drugih kultura obogaćujemo svoju i zajedno stvaramo društvo dobrodošlice.'

E sad, odakle krenuti pri razbucavanju takvih patetičnih fraza proizvedenih pod okriljem jedne gadne ideologije, tog licemjernog diskursa u službi kreiranja lažnih predstava o navodnim evropskim vrijednostima demokracije, tolerancije i uključivosti? Možda s kraja, pa zaključiti i podsjetiti još jednom da prividna afirmativnost tzv. politika identiteta nije ništa drugo doli smokvin list za isključujući sistem liberalno-demokratskog kapitalizma. Propagandno-samodopadna šarolikost, reklamne šljokice iz arsenala bajkovitih prodavaonica magle. Ili ipak krenuti s početka, recimo s evropskih granica, pa po hiljaditi put posvjedočiti kako 'evropska dobrodošlica' susreće 'afganistansku gostoljubivost' svaki put kada je provode mađarski, hrvatski, poljski, slovenski... granični policajci prema jasnim direktivama svojih nadređenih. Na 'neobične' se načine izvodi takva praksa dobrodošlice, pendrecima, premlaćivanjima, *pushbackovima*, pljačkom.

Sigurno je da se ti ljudi, koji su iz krajnjeg životnog očaja krenuli u takvu avanturu, ne dočekuju balalajkama. Za razliku od nekih drugih izbjeglica za koje nam se odmah reklo da nisu 'ekonomski migranti', već su civilizacijski, kulturno, historijski i religijski (ali i rasno) dio Evrope. I mogu li uopće iskustva želuca i proizvodi popularno medijske kulture biti prečaci do tolerancije, učenja i stvarnog stjecanja te vrijednosti? Nešto dvojim da je finska sauna dovoljna kako bi Fince odriješila stereotipnih i podsmješljivih asocijacija o njihovoj 'gluposti', a koje im tradicionalno prišivaju njihovi skandinavski susjedi. Ne sjećam se da su uopće bili spomenuti grčki jogurt, feta i ljepote sirtakija kada je ta ista Evropa, predvođena Njemačkom, lomila kičmu Grčkoj za vrijeme eskalacije tzv. dužničke krize prije skoro desetak godina. Nije ni da megaindustrija televizijskih sapunica nešto pomaže Meksikancima na žičanim ogradama s visokim naponom, koje njihovu zemlju odvajaju od SAD-a.

Jednako kao što će se mnogi među nama bez problema naslađivati iračkim dolmama i jagnjetinom pripremljenom na afganistanski način, ali isti neće biti baš presretni ako im se u najbliže susjedstvo dosele Iračani i Afganistanci.

■ Hajrudin Hromadžić

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1166, petak, 22. travnja 2022.

Ilustrator, pisac, glazbenik i karikaturist koji sada živi u Berlinu

RAZGOVARALA **Ivana Perić**
FOTO **Samir Syriani**

BERNARD HAGE
Libanonska stvarnost je duboka kao zečja rupa

Političari koji su optuženi za eksploziju u bejrutskoj luci na kraju su tužili suca, a trenutno se kandidiraju na izborima, kao i vlasnik velike banke koji je ljudima oteo ušteđevinu. Naš predsjednik ima 87 godina i zaspi usred vlastitih izjava. Apsurd je nova norma u Libanonu. Ne mogu to pobijediti, znate. Oni su pobijedili. Oteli su mi posao

BERNARD HAGE, poznatiji kao THE ART OF BOO, libanonski je ilustrator, pisac, glazbenik i karikaturist. Od 2018. godine objavljuje tjedne karikature za 'L'Orient-Le Jour', libanonske dnevne novine na francuskom jeziku.

Ako se ne varamo, trenutno živite u Berlinu. Uspjeli ste napustiti Libanon. Jeste li bliže dosadnom europskom životu koji ste priželjkivali? Kako to ide?
Nisam se brinuo oko struje, tople vode, javnog prijevoza ili drugih osnovnih ljudskih prava otkako sam ljetos stigao u Berlin. I to me dosta zabrinjava. Nisam navikao na to, znate. Tako da se trenutno brinem zato što nemam razloga za brigu. Ponekad noću kucam na vrata nepoznatih ljudi da se raspitam o eventualnim problemima koje bi oni mogli imati, u nadi da bi mi to moglo donijeti malo tjeskobe. Ali morao sam prestati s time nakon druge zabrane prilaska koju sam dobio. Srećom pa je PUTIN odlučio poremetiti sigurnost i stabilnost u Europi u svim njezinim oblicima. Sada se osjećam malo više kao kod kuće, kada vidim ljude koji žure u supermarkete, plaćaju veće račune za struju i brinu se oko svojih životnih ušteđevina u bankama. Moj plan uživanja u dosadnom europskom životu zasad je stavljen na čekanje, zahvaljujući bijelom muškarcu u toplesu, ruskom megalomanu koji umije veličanstveno jahati konje. Skoro pa počinjem sumnjati da bih ja mogao biti uzrok ove nevolje, jer kamo god da odem, stvari krenu nizbrdo. Ako postoji neko mjesto ili država koju želite upropastiti, kupite mi kartu i po odgovarajućoj cijeni preselit ću se onamo umjesto vas.

Puno ste govorili o tome, a time se bavite i u svom radu – kako građani Libanona većinu svog života provode planirajući emigraciju. Možete li opisati situaciju u Libanonu u trenutku kada ste napustili zemlju?
Znate one holivudske filmove o superherojima koji slijede određeni predložak ili strukturu, a u svakom filmu postoji dio u kojem se superjunak suočava s potpunim gubitkom, porazom i očajem. To je obično najiritantniji i najviše frustrirajući dio, koji smeta svima koji su uronili u film. Da je Libanon film o superherojima, sada bih bio u toj fazi potpunog poraza i očaja. Osim što se u našem slučaju ove scene očaja vrte zauvijek, do točke u kojoj jednostavno više nije zabavno gledati. Publika je pomalo izgubila nadu, pa su promijenili kanale. Broj libanonskih emigranata porastao je za 346 posto u 2021. godini.

Ipak, mnogi ne mogu otići. S obzirom na višestruke i svakodnevne izvore frustracije, koje su opcije preostale onima koji ostaju u Libanonu?
Asteroid.

Dvosjekli mač humora

Već godinama vaše karikature svake subote izlaze u 'L'Orient-Le Jouru'. Nudi li stvarnost dovoljno apsurdnog materijala za rad?
Naravno, uvijek ima dosta materijala za poigrati se. Međutim, u posljednje je vrijeme to postalo izazovnije nego što bi ljudi možda mislili. Vidite, humor obično proizlazi iz apsurda. To je jedan od mnogih razloga zašto se ljudi smiju, jer naiđu na nešto što nisu očekivali, nešto što prkosi stvarnosti, nešto nepoznato. Obično je moj posao uzeti događaje iz stvarnosti i prikačiti ih u nadrealni svijet humora. Ali u posljednje se vrijeme mučim s prevladavanjem apsurda stvarnosti. Neke stvari jednostavno ne možete nadmašiti, kao što je libanonski premijer koji predstavlja svoj životopis u Kataru kako bi ga se razmotrilo za neku poziciju tamo. Ili drugi čelnik koji ima pet međunarodnih tužbi na leđima i lokalni uhidbeni nalog na svoje ime, a i dalje gostuje na televiziji, daje intervjue i redovito se pojavljuje u svom uredu u Libanonskoj središnjoj banci. Trojica političara koja su u sudskom procesu optužena za slučaj eksplozije u luci u Bejrutu na kraju su tužila suca, a trenutno se kandidiraju na izborima. Čovjek koji je vlasnik velike banke, koji je ilegalno

NOVOSTI HOBOCIH
Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1166, petak, 22. travnja 2022.

Nema vina do šljivovice

Naučio sam razlikovati sorte grožđa i vrste vina, ali nikad nisam to vino, ma kako bilo kvalitetno, prihvatio. Prošle su godine, a ja još nisam zaboravio okus domaće kordunaške šljivovice i kruškovače, kaže Gojko Simić iz Trstenice

Samo tri godine života i rada u Kneževim Vinogradima, u vinskim podrumima i kilometarskim nasadima brojnih vrsta grožđa, bile su dovoljne da GOJKO SIMIĆ (83) iz Trstenice, sela sjeveroistočno od Vrginmosta, ispeče vinogradarski zanat. No kako tvrdi, također je tom prilikom zaključio 'da se ni jedno vino, ma kako kvalitetno bilo, ne može mjeriti s kordunaškom šljivovicom'.

— Kad je udarila ona Oluja supruga MILJKA, sin NEVENKO i ja pobjegli smo glavom bez obzira i nismo se zaustavljali sve do Karađorđeva. Strah da ne nastradamo bio je velik, ali sada mi je žao što nismo ostali na svom ognjištu. U Karađorđevu smo bili kratko, nije nam se baš dopalo. Opet smo krenuli na put i završili u Kopačevu kod Osijeka, gdje smo proveli tri godine. Naviknut na poljoprivredne radove, Gojko se u obližnjim Kneževim Vinogradima prihvatio rada na vinovoj lozi i tako je upoznao sve procese, od prvog do zadnjeg, u proizvodnji vina.

— Svakog jutra po nas je u Kopačevo dolazio autobus i vozio nas u velike vinograde gdje smo radili cijeloga dana. Prošao sam sve vinogradarske radove. Okopavao sam, obrezivao, brao, prevozio ubrano grožđe do preša, punio burad, pretakao i rastakao, flaširao i stavljao boce u ogromne podrume. Naučio sam razlikovati sorte grožđa i vrste vina, ali nikad nisam to vino, ma kako bilo kvalitetno, prihvatio. Prošle su godine, a ja još nisam zaboravio onaj fini okus domaće kordunaške šljivovice i kruškovače. Vino mi je ostalo nekako vodnjikavo, ne bi me *zdrmalo* kad bih ga potegnuo. Nisam ja nikad bio pijanac. Dnevno sam znao popiti čašicu – dvije rakije a ona prva, jutarnja, nekako bi me uvijek protresla i *posložila* da bih mogao odmah na rad u njive ili u štalu. Međutim, nikad takvu moć nisam osjetio kod vina – stručno nam objašnjava Gojko.

Selo je opustjelo pa više nemam ni komšija u blizini – Gojko Simić

Nakon tri vinogradarske godine, Gojko se s obitelji vratio u rodnu Trstenicu. Nekako su raskrčili i donekle obnovili imanje, ali nevolje su opet zaredale. Sin Nevenko doživio je moždani udar i stradao u prometnoj nesreći pa danas živi s Gojkom u Trstenici i korisnik je socijalne skrbi. Supruga Miljka umrla je šest godina nakon povratka, pa danas Gojko i Nevenko samuju u opustjeloj Trstenici. Svakodnevno i teško radeći, polako prepinju dan za danom. Gojko prima oko 900 kuna poljoprivredne mirovine, Nevenko dobiva isto toliko 'socijale'. Teško bi to bilo dovoljno za život i plaćanje obaveza pa Simići imaju četrdesetak ovaca zbog kojih primaju državni poticaj. Tu i tamo se proda poneko janje pa se kućni budžet poveća.

— Sve je to nekako do onog vražjeg potresa išlo, ali poslije toga sve je teže. Ali nije to samo zbog potresa. Kuća je malo ispucala ali ima zelenu naljepnicu, već sam nekako naprasno oslabio i ostario, sve poskupjelo, udario rat u Ukrajini i sve ode nekako naopako. Više ni bašću ne obrađujem, od stoke i živine nemam ništa. Pas i mačak su nam je jedino društvo. Selo je opustjelo toliko da više nemam ni komšija u blizini; prvi je par kilometara daleko, pa se rijetko i viđamo. Srce me zaboli kad se sjetim onih prijeratnih vremena kada je u Trstenici bilo gotovo 200 duša i velik broj djece. Danas imamo jednog učenika po kojeg svaki dan stiže školski autobus i vozi ga u Vrginmost u školu pa nazad -objašnjava nam Gojko Simić.

Nekolicina preostalih vremešnih stanovnika Trstenice ne vidi gotovo nikakvu budućnost svoga sela. Obrađeni vrtovi i njive, iz godine u godinu su sve manji što zbog ostarjelih mještana, što zbog divljih zvijeri koji uništiše sve živo. Krumpir su pojele divlje svinje koje već hranu traže i po dvorištima, lisice i jastrebovi potamanile su živinu, a srne i zečevi također se znaju dobro pogostiti u tek izniklim vrtovima.

— Znam ja dobro što će biti za desetak godina od ovog našeg kraja. Mislim da se u ovom dijelu Korduna planira veliko lovište i to čim mi pomremo. Lovci već krstare ovim krajem, grade čeke i lovačke domove. Nisu to baš naši lovci, Kordunaši. Uglavnom su to ljudi iz Zagreba i drugih krajeva. Često navrate i kod mene. Drago mi je kad dođu, malo proljudujemo, popijemo po koju rakijicu i odu, a onda počne pucnjava sa svih strana. Možda bih trebao biti zadovoljan što tamane štetočine, ali nekako mi je uvijek žao divljih životinja koje tu žive s nama otkad je svijeta i vijeka, premda i meni čine itekakvu štetu – govori Gojko.

Zaklela se zemlja raju da se sve tajne saznaju... E, pa sad ti vidi. Tamo Hrvat brine o meni, ovdje me Srbi pljačkaju. Pa kakav je to bio rat?

Prošle godine zasijao je hektar zobi. Kad su klasovi počeli dozrijevati, svaku noć proveo bi na njivi čuvajući urod od divljih svinja. Tek jednu noć, onu uoči žetve, spavao je kod kuće, a ujutro je cijeli hektar zobi bio razrovan i uništen.

Na pitanje o zdravstvenom stanju Gojko samo odmahuje glavom. Ne želi pričati niti se žaliti, ali nam pokazuje hrpu tableta i lijekova koje svakodnevno uzima. Ne brine o svom zdravlju, ali itekako pazi na stanje sina Nevenka o kome svakodnevno zdušno skrbi. Kada su se Simići vratili svojoj kući u Trstenicu iz progonstva, kuću su zatekli opljačkanu i opustošenu. Vremenom su pomalo, od ljudi koji su ostali u selu, dolazili do saznanja o imenima pljačkaša, ali nikad nisu nikoga prijavili.

— Zaklela se zemlja raju da se sve tajne saznaju. Moj znanac Štef, Hrvat iz Pokupskog, došao je nekoliko sati poslije našeg odlaska u Oluji da nas odvede svojoj kući i zaštiti. Čovjek mi je ponudio pomoć, no ipak smo se odlučili za odlazak u izbjeglištvo. Isto tako, saznao sam da su mi kuću opljačkali moji susjedi srpske nacionalnosti, sve računajući da se neće saznati. E, pa sad ti vidi. Tamo Hrvat brine o meni, ovdje me Srbi pljačkaju. Pa kakav je to bio rat? – pita se Gojko.

■ Vladimir Jurišić

Беломанастирски шампиони

Бели Манастир најуспјешнији је град у Хрватској у кориштењу средстава ЕУ-а

Када се укупни износ повученог новца стави у однос с бројем становника, Бели Манастир је најуспјешнији град у Хрватској у кориштењу средстава из европских фондова. При врху листе најуспјешнијих градова налазе се такође Супетар, Липик, Врлика, Вировитица и Ријека.

Током 2020. године, Бели Манастир је повукао 36,162 милиона куна, или 3.592 куна по становнику што га је позиционирало на врх листе најуспешнијих градова коју је израдио тим портала градонацелник.хр. Једини барањски град реализовао је бројне пројекте (су) финансиране европским средствима, међу којима су 'Кућа барањског кулена', 'peer центар', као и пројект оживљавања приградских насеља реконструкцијом тамошњих друштвених домова. Први пројект вредан је 12,5 милиона куна, а укључује изградњу погона за прераду меса те потпуно опремљене зграде за презентацију те надалеко познате барањске делиције. Други се пројект, вредан 32,5 милиона куна, односи на уређење новог простора дечијег вртића, нових просторија за смештај младића и девојака који с напуњених 18 година одлазе од својих удомитељских породица, хостела, пословних простора и куглане.

Ласкава титула више је него добар разлог за задовољство градске управе, али они то признање првенствено приписују запосленицима, који су заједно с партнерима из разних министарстава и сарадницима укљученима у пројекте, допринели да повлачење средстава буде постигнуто на највишој могућој разини. Но у градској управи истичу да нема времена за спавање на ловорикама па интензивно настављају посао јер је апсорпција средстава из ЕУ једини могући пут развоја Белог Манастира, обзиром на мала средства локалних прорачуна и све већих трошкова у овим турбулентним временима.

У том контексту интензивно се припремају за ново финанцијско раздобље, првенствено израдом документације за будуће пројекте, узимајући у обзир одреднице нових оперативних програма од 2021. до 2027. године. Како истичу, нагласак ће поново бити на господарству и образовању, при чему је важан сегмент пренамена бивше касарне у центар изврсности у подручју пољопривреде.

На крају споменимо да је у Белом Манастиру тренутно у фази проведба неколико ЕУ пројеката суфинанцираних из ЕФРР-а од којих је најопсежнија изградња комплетно новог Градског спортског парка, вредан 32,5 милиона куна.

■ Зоран Поповић

36 европских милиона у 2020. – Бели Манастир

Тројна коалиција у мјесним одборима

Коалиција Социјалдемократске партије (СДП), Самосталне демократске српске странке (СДСС) и Демократског савеза Срба (ДСС) побједник је у изборима за вијећа мјесних одбора у Општини Војнић. Ова општина у свом саставу има 14 мјесних одбора, а избори нису одржани у два одбора јер није било кандидата.

Споменута коалиција, у којој су били окупљени кандидати из редова српске мањине, побиједила је у десет мјесних одбора док је у два побиједио ХДЗ који има власт на разини општине.

Бивши СДП-ов начелник Бранко Еремић оптужује неке припаднике српске заједнице да раде искључиво због властитог интереса. Каже да у комуналним изборима за мјесне одборе нема никакве личне користи па многи нису били уопће заинтересирани за ове изборе и нису кандидирали своје независне листе, док су се за локалне изборе за начелника општине и састав Општинског вијећа ставили у службу владајућег ХДЗ-а и тако за себе покушали остварити барем некакву корист. Тако се догодило да већ трећи четворогодишњи мандат Војнићем влада ХДЗ. Што ће показати попис становништва ваљда ће се ускоро сазнати, но проблем припадника српске заједнице је у томе што су њихови гласови дисперзирани у најмање пет-шест политичких опција.

— Можда неки ово сматрају Пировом победом јер мјесни одбори немају политичку ни финанцијску снагу, али ипак ћемо моћи вршити притисак на општинску власт и тражити већа улагања Општине тамо гдје смо на власти те тако побољшавати услове живота и бољу комуналну инфраструктуру за наше сународњаке и све остале грађане у општини. Није занемарити чињеницу да се у пракси показало да смо заједно стварно јачи те да је ово правац којим треба ићи на сљедећим локалним изборима за три године – истакнуо је Бранко Еремић, бивши начелник предсједник СДП-а Војнића.

■ М. Ц.

Промјене у мјесним одборима – Војнић

ИНФО

80 година калничких партизана

У ноћи с 12. на 13. травња 1942. године, новооснивани Калнички партизански одред извео је велику акцију против локалних усташа с циљем да понизи злочиначки режим који је два дана раније прославио прву обљетницу проглашења НДХ.

Калнички партизани, предвођени командантом Одреда Божом Лајнером из Лудбрега и комесаром Вилком Јурецом из Вараждина, успјешно су провели акцију на четири различита мјеста. Један вод упао је у православно

Судионици годишњице

село Рибњак гдје су партизани провалили врата складишта и народу подијелили жито. Други вод изненадио је усташе у селу Трновец код Вараждина, гдје су усташе изгубили тројицу војника. Већа група, уз помоћ локалних симпатизера, прерушена у домобранске униформи, ликвидирала је усташког таборника. Задња акција била је препад на домобранску бараку уз жељезничку пругу код Јалжабета. 17 домобрана је заробљено и потјерано кућама. Житељи су славили партизане уз причу да их се на Калнику скривају тисуће, а било их је само педесет и двојица.

Код обновљеног споменика партизанима у Јалжабету, локални антифашисти одали су почаст борцима уз спомен и цвијеће. Обишли су такође бисту Стјепана Бубанића Електрике у Лештаковцу и цвијећем се сјетили 79. обљетнице смрти овог народног хероја.

Како наглашава Миливој Дретар, предсједник антифашистичког удружења Вараждинске жупаније, ради се о јубилеју којим се евоцира успомена на калничке партизане и њихову прву успјешну акцију против фашиста на ширем калничком подручју, у околини градова Крижеваца, Копривнице и Лудбрега. Био је то, како га данас антифашисти сматрају, подвиг вриједан дивљења.

Ову борбу помагало је једнако хрватско као и српско становништво које је борцима потајно допремало храну и друге потребне ствари те чувало у тајности локације на којима се налазила партизанска база. Пригодом обиљежавања 80 година од великог подвига калничких партизана, положени су вијенци и обиљежено је више значајних антифашистичких знаменитости.

■ З. Витановић

Ljuba Vrga, aktivistkinja SNV-a i dobitnica plakete za humanost 'Večernjih novosti'

Tribina posvećena eventualnom povratku imena zagrebačkom Trgu maršala Tita

Radimo svoj posao

Koliko vam znači što ste dobili srebrnu plaketu beogradskih 'Večernjih novosti', priznanje koje se dodjeljuje za humanost i podvige pojedincima, kolektivima i udruženjima građana?
Ona i meni, a i mojim kolegama s kojima organiziram i učestvujem u akcijama SNV-a, znači svojevrsno priznanje za sav rad i vrijeme koje smo dali za pomoć našim sugrađanima s područja Gline, pogotovo što ni kolege ni ja nismo imali nikakva očekivanja. Samo smo radili i radimo svoj posao.

Koje SNV-ove programe pomoći provodite na području Gline?
Od svih programa, tu je prvenstveno pravna pomoć u koju nisam direktno uključena, ali sam svojevrsni kontakt u smislu upućivanja ljudi na pravni odjel ako su u pitanju pravni problemi. Tu je i program prijevoza ljudi 'Od vrata do vrata', raspodjela građevinskog materijala i, ako treba, pomoć u hrani, iako je taj dio od države dosta dobro organiziran za ljude koji su u kontejnerima i koji dobivaju kuhane obroke. Ljudi nisu gladni, ima i dosta garderobe, tako da je, što se tiče pomoći, fokus na pravnoj pomoći i građevinskom materijalu. Pravnom savjetniku u prosjeku se mjesečno obrati 50 do 80 ljudi; neki put ljudi dobiju savjet na ulici

kad sretnu pravnika, ali sada je službeno evidentirano 70 ljudi koji dolaze sa svim problemima, od žalbi i pomoći u ispunjavaju obrazaca, pomoći oko podnošenja zahtjeva za obnovu i rješavanja imovinsko pravnih odnosa. U projekt 'Od vrata do vrata' na području Gline službeno je uključeno 85 korisnika koji žive po često zabitim i udaljenim selima. Grad Glina je teritorijalno velika cjelina, a javni prijevoz ne postoji tako da bi stanovnicima sela, često starijima i bolesnima, bilo jako teško da odu kod liječnika ili obave neki posao u samom gradu. Što se tiče podjele materijala, ona se odvija redovito. Nabavljamo svu popratnu i evidentiramo podijeljeno; do sada su podijeljene veće količine materijala koje je nabavio SNV, a evidentno je da će pomoć u materijalu biti potrebna i narednih godina.

Da li je s novom godinom napokon krenula obnova ili su se barem pojačala uvjerljiva obećanja o obnovi?
Građevinski materijal o kojem govorimo, namijenjen je za pomoćne zgrade i pokrivanje kontejnera koji prokišnjavanju, kao i pravljenje nadstrešnica da ulazi u kuće budu koliko-toliko zaštićeni od sunca, kiše i vremenskih nepogoda. Ja sam od početka nakon potresa stavljala naglasak da svi koji žele pomoći, dostavljaju građevinski materijal, znajući kako je bila ostvarena obnova poslije rata, kad su obnavljane samo kuće ali ne i gospodarski objekti. I sad će se obnavljati samo kuće, a zanemarene su gospodarske zgrade i popratni objekti koji su itekako potrebni na svakom imanju. Što se obnove od države tiče, na području Gline obavljale su se nekonstrukcijske obnove, odnosno popravci na kućama koje su imale zelene naljepnice – popravci dimnjaka ili sređivanje krovova. Kuće sa žutim naljepnicama nisu ni taknute. Nema promjena ni u brojnom stanju; tko je nakon potresa otišao, otišao je i nije se vratio, a tko je ostao, ostao je. Neki najavljuju da će također otići, ali to će vrijeme pokazati.

Možete li reći da je splasnuo donatorski zamah i koliko je tu doprinijela ukrajinska izbjeglička kriza?
Mislim da jeste, ali to bi se desilo i da nema Ukrajinaca. Svi znamo kako to ide nakon nesreća; dignemo se svi, a onda se priča polako smiruje i povlači, bivajući prepuštena udruženjima. S obzirom na broj izbjeglica, Postoji mogućnost da netko od njih dođe u Glinu; mjesta i prostora ima.

Izuzevši činjenicu da su još mnogi ljudi u kontejnerima, koliko je normaliziran život u gradu?
Gradske službe rade najnormalnije i sve odrađuju koliko mogu, prijevoz učenika i organizacija nastave su jako dobro riješeni, nema nikakvih smetnji. Pogoni i dalje rade, kako oni u proizvodnji zdrave hrane, tako i Šerifove pilane; ljudi imaju posla. Počela je i obnova doma za starije osobe koji je otvoren prije nekoliko godina, tako da će i stariji ljudi, kad obnova završi imati odgovarajuću njegu preko dana. Pored svega mogu reći da sam optimistična u mjesecima koji dolaze, pogotovo što su ukinute protuepidemijske mjere. Znam da su neke stvari trajale duže nego što bi trebalo, ali uvijek vjerujem da će na kraju sve biti dobro.

■ N. J.

Tito je crtao granice

Razlog zašto bi Radnička fronta vratila ime trgu nije nostalgija, nego vjerovanje u radnička prava

Spor oko vraćanja imena Trgu maršala Tita bio je tema tribine 'Krug za Titov trg', u prostorijama SPD-a 'Privrednik' u Zagrebu, i to bez prisustva predstavnika gradskih vlasti koje po mišljenju – dvoje učesnika, KATARINE PEOVIĆ iz Radničke fronte i VIKTORA GOTOVCA iz SDP-a – otežu s vraćanjem imena trga.

— Razlog zašto bi Radnička fronta vratila ime trgu nije nostalgija, nego vjerovanje u ideju solidarnosti, jednakosti i radničkih prava – rekla je Katarina Peović, ističući da su članovi koalicije Možemo najavljivali da će vratiti ime trga pa potom odustali.

— Živimo u realpolitici gdje su na zadnjem mjestu pitanja radničkih prava. Ne otvaraju se radna mjesta, a ljude se otpušta – rekla je Peović i ocijenila da se od aktualne vlasti ne može očekivati da se referira na Titove ideje.

— Filoustaše nemaju dovoljno hrabrosti da kažu da je riječ o ustaštvu, a licemjerno je i da desnica ne zastupa jasno svoje političke stavove, pa su ZLATKO HASANBEGOVIĆ i članovi njegovog kluba vijećnika u gradskoj Skupštini mijenjali stav kod glasanja zbog političke trgovine – kazala je Peović. Naglasila je da ne smijemo pristati na budućnost s podržavanjem desnih elemenata, protjerivanjem migranata i revidiranim vrijednostima, koje su jako bliske desnici, a ne ljevici. Desnicu je optužila i da se njeno djelovanje svodi na mahanje zastavama, ali da se, iako tvrde da su suverenisti, nisu suprotstavili stranom kapitalu. Govoreći o ljevici, naglasila je da antifašistička fronta mora biti beskompromisna i čvrsta.

— Politika nije samo gradnja kanalizacije. Politika nosi ideologiju i to je ono po čemu se pozicije razlikuju – rekao je VIKTOR GOTOVAC, ističući da je za onog tko pripada lijevoj ideji JOSIP BROZ TITO nezaobilazna osoba. 'Branitelji su obranili granice Hrvatske, ali netko ih je crtao', rekao je.

— Iz boce smo 90-ih pustili duha, a nakon incidenata koje su popratile stvaranje hrvatske države, zločina i izbacivanja iz stanova, o čemu se predugo šutjelo, od dolaska TOMISLAVA KARAMARKA danas živimo 'outano' filoustaštvo. Moj elementarni stav jest da, ne samo Josip Broz Tito, nego i drugi zaslužuju svoj naziv u određenom vremenu i prostoru. Upravo oni koji žele dobro ovom gradu i državi moraju podržavati opcije koje će graditi, državu činiti boljim – rekao je Gotovac.

— Promjene imena ulica su odraz političkog raspoloženja, a njihova imena ne mogu izazivati nacionalni razdor, rekao je treći učesnik Zlatko Hasanbegović, tvrdeći da 'povijest nije samoposluživanje', te da se 'hrvatski nacionalizam ne može nazivati fašizmom'. Po njegovom mišljenju, 'SDP nije stranka biračke volje nego rezultat inženjeringa FRANJE TUĐMANA kako bi očuvao stranku koja je bila relikt prošlosti' te je 'SDP danas kavijarska pseudoljevičarska interesna skupina'. Hasanbegovićev uvjet za konstituiranje skupštinske većine s MILANOM BANDIĆEM bio je upravo ukidanje imena Trga maršala Tita.

Veliku je raspravu izazvala najava premještanja komemoracije pripadnicima kvislinških snaga likvidiranih nakon službenog kraja rata, 9. maja 1945., s Bleiburga u Udbinu. Dok je Gotovac rekao da svaka žrtva ima pravo da joj grob bude obilježen, historičar MILAN RADANOVIĆ podsjetio je iz publike da je 'sporno komemorirati ustaške žrtve u Udbini koja je bila ustaški osinjak i u kojoj su ustaše ubijale Srbe', kao da je 'samo u obližnjim Jošanima pobijeno nekoliko stotina ljudi, a spomenik njima srušen'.

■ N. Jovanović

Moderator Saša Kosanović, Katarina Peović, Viktor Gotovac i Zlatko Hasanbegović

Na marginama međunarodne konferencije 'Romi kao indijska dijaspora – neraskidive veze'

Sve je više obrazovanih Roma

Kad bi postojala kvota direktnog upisa po jednog romskog studenta na svakom veleučilištu i sveučilištu, imali bismo jak visokoobrazovni kadar. Tako na Zdravstveno veleučilište, ali samo tamo, možemo upisati šest studenata godišnje, što se pokazuje dobrim, kaže saborski zastupnik Kajtazi

U ZAGREBU je nedavno održana međunarodna konferencija 'Romi kao indijska dijaspora – neraskidive veze' na kojoj se govorilo o raznim aspektima života ovog naroda. Predstavnici Roma iz 17 zemalja, objavili su deklaraciju kojom od Indije traže da ih prizna kao svoju dijasporu. To je bila prilika da od romskih aktivista, ali i stručnjaka koji poznaju romsku problematiku, saznamo nešto o Romima na ovim područjima.

Prema riječima saborskog zastupnika Roma i još 11 manjina VELJKA KAJTAZIJA, položaj Roma je poboljšan u odnosu nekih deset godina ranije, jer se romska zajednica u Hrvatskoj uspjela organizirati kako bi artikulirala svoje stavove.

— Romi doskora nisu bili ujedinjeni kao danas. Moji suradnici iz Saveza Roma u RH 'Kali Sara' smatraju da je do sada ujedinjeno 80 do 90 posto Roma u Hrvatskoj, što pomaže u rješavanju otvorenih pitanja. U tome su bitni i strateški dokumenti – od 2003. do danas doneseno je nekoliko njih; sjetimo se Nacionalnog plana za Rome, Dekade Roma, Operativnog programa za nacionalne manjine, posebno za Rome. Ranije je to bilo mrtvo slovo na papiru, a danas je to drugačije. Danas ne govorimo šta treba rješavati, nego da li je to riješeno. Naravno, sve dok ne bude postojala pozitivna diskriminacija, neće doći do poboljšanja položaja Roma. Primjer: kad bi postojala kvota direktnog upisa po jednog romskog studenta na svakom veleučilištu i sveučilištu, recimo u narednih pet godina, imali bi jak visokoobrazovni kadar. Tako na Zdravstveno veleučilište, ali samo tamo, možemo upisati šest studenata godišnje, što se pokazuje dobrim, kaže Kajtazi. I dalje dio Roma napušta obrazovanje, ali za razliku od prijašnjih godina, stanje je bolje.

— Do mog ulaska u Sabor imali smo po 22 studenta, a danas možemo govoriti o brojci od njih 70 do 80; to je pomak kojim ipak nisam zadovoljan. Povećali smo učeničke i studentske stipendije, ali bez kvote nema napretka u romskoj zajednici – ponavlja Kajtazi, koji naglašava da naravno još nije prošlo vrijeme diskriminacije i predrasuda.

— Razgovaram s direktorom jedne firme u kojoj je neto plaća 9.000 kuna i on mi kaže da su Romi najbolji radnici. Zašto se to međutim ne kaže javno, da to znaju i građani? Romi su marljivi, ali uvijek se prezentira loša slika kako navodno ne žele da rade i da žive isključivo od socijale. Pritom, u javnim ustanovama radi tek nekoliko od ukupno 17.000 Roma – naglašava. Problem je i suočavanje s prošlošću, pogotovo genocidom u vrijeme NDH.

— Mladi naraštaji jako malo znaju o tome i radimo smo na tome da u C modelu imamo dio upravo o stradanju i ubijanju Roma, čega do sada nije bilo. Nakon izgradnje memorijalnog centra u Uštici organiziramo i škole za mlade kako bi se upoznali sa stradanjem Roma u Drugom svjetskom ratu. Organiziramo i nagrade za naše praznike – Svjetski dan Roma, Svjetski dan romskog jezika i Međunarodni dan sjećanja na stradale Rome. U svemu tome postoji suradnja s Ministarstvom kulture i sve smo odrađivali zajedno – govori Kajtazi. O dobrom primjeru studentske kvote za Rome, razgovaramo s ALEKSANDROM RACZOM, prodekanom Zdravstvenog veleučilišta i dobitnikom ovogodišnje godišnje nagrade koju dodjeljuje Kali Sara.

— Jedina smo visokoškolska ustanova u sustavu RH koja ima direktan upis pripadnika romske nacionalne manjine na jedan od šest smjerova. S tim smo počeli 2015., kad smo Kajtazi i ja to predložili stručnom vijeću koje je to usvojilo jednoglasno. Romski studenti se upisuju uz obavezu položene mature, ali neovisno o rezultatu; upisuje se najbolje plasirani s liste za svaki od smjerova biomedicinske struke, od medicinski sestara i laboranata do sanitarnih inspektora i fizioterapeuta. Na taj način povećavamo broj zdravstvenih radnika koji kronično nedostaju Hrvatskoj, a poslije se oni vraćaju u svoja naselja i podižu mogućnost borbe s mnogim bolestima s kojima se Romi susreću kao vrlo ranjiva skupina – kaže Racz. Na pitanje jesu li upisani Romi iskoristili šansu, Racz odgovara potvrdno.

— Oni koji su mogli završiti su završili, oni koji studiraju, čine to bez padova i zastoja. Ono što nismo iskoristili je da smo kroz šest godina ostvarili mogućnost upisa na 30 mjesta, ali smo upisali samo 15 studenata. Broj zainteresiranih Roma koji završavaju srednju školu i polažu državnu maturu s bilo kojim uspjehom, je još uvijek premali da bi popunili sva mjesta i zato moramo raditi na tome da što više Roma završi srednju školu – zaključuje Racz. Razgovarali smo i sa STEVOM ĐURĐEVIĆEM, predsjednikom Vijeća romske nacionalne manjine Bjelovara.

— U Bjelovaru nema velikih razlika u odnosu na mnoge druge gradove: kako sam dugo manjinski aktivist, znam kakvo je stanje cijeloj državi. Romi u Bjelovaru idu redovno u školu; diskriminacije nema, ali nema ni posla. Imamo školovanog kadra

Položaj Roma ipak je poboljšan u zadnjih desetak godina (Foto: Slavko Midžor/PIXSELL)

NOVOSTI НОВОСТИ

ПРИВРЕДНИК

#1166, petak, 22. travnja 2022.

#172
Издаје Српско привредно друштво 'Привредник'

Утемељено 1898.

Помутња на десници

Захтјев за помиловањем бивших припадника југославенске Службе државне сигурности Јосипа Перковића и Здравка Мустача направио је праву помутњу у друштву, поготово у конзервативној, бранитељској популацији. За потоње овај двојац жива је персонификација југославенског апарата који је десетљећима репресивно дјеловао према свим националистичким идејама и покретима на подручју Југославије, али и у емиграцији. Сузбијање 'непријатеља државе' у та времена укључивало је и ликвидације, а управо су због једне такве, оне Стјепана Ђурековића, ова двојица и завршила на доживотној робији. Иако су им након изручења из Њемачке у Хрватску казне ублажене на 40 односно на 30 година робије, ради се о чисто правно-техничком ублажавању с обзиром на њихову поодмаклу животну доб. Нити један од њих двојице неће жив изаћи из затвора ако не буде помилован указом предсједника Зорана Милановића. Мустач је у јануару прославио 80. рођендан, а Перковић ће идући мјесец напунити 77 година.

Иако је реакција јавности знатно отупљена чињеницом да се овдје ради о догађајима од којих је прошло готово 40 година, и даље је много оних којима су те теме итекако политички релевантне. Вијест о захтјеву за помиловањем зато је у коментарима испод чланака на друштвеним мрежама дочекана с нескривеним бијесом и констернацијом. Но сам захтјев није оно што је изазвало највећу буку, јер сам захтјев за помиловањем може саставити сватко за свакога. Оно што овај случај чини заиста друштвено-политички релевантним јест то што су молбу за помиловањем својим потписом подржали неки од веома утјецајних генерала из Домовинског рата. Чињеница да је захтјев за помиловањем потписао и умировљени генерал Анте Готовина даје потпуно нову друштвену и политичку димензију и има потенцијал промијенити ставове многих о нарави самог Домовинског рата и процесу стварања модерне хрватске државе. Дакако, многи ће због овога промијенити своја позитивна мишљења о генералима од којих су многи годинама уживали херојски, недодирљиви статус.

Писмо су потписала шесторица генерала: Анте Готовина, Иван Чермак, Павао Миљавац, Љубо Ћесић Ројс, Маринко Крешић и Давор Домазет Лошо, а накнадно им се придружио и генерал Лука Џанко. Њихови разлози за подршку помиловању су заслуге Перковића и Мустача у успостави Републике Хрватске и допринос Домовинском рату. У писму подсјећају на то да их је обојицу због тога одликовао 'први хрватски предсједник Фрањо Туђман'.

У главама оних који на Домовински рат гледају као на нулту точку данашње хрватске државе, овакво поступање генерала потпуно је неприхватљиво. За њих су Југославија и модерна хрватска држава потпуно опречни полови који немају никакве везе један с другим. Данашња Хрватска је, по њима, негација Југославије и свих њених вриједности, а наравно и свих људи који су били кичма те државе. Туђманова одликовања овоме двојцу потиснули су у подсвијести, но генералско писмо све је поновно извукло на површину. И док огромну већину грађана више не занимају ни Перковић ни Мустач, а све више њих ни Готовина, као ни остатак генералског збора, постоје многи који нису спремни оправдати ову 'коалицију' за коју нису вјеровали да ће се икада догодити. Зато се све чешће и све више могу читати негативни коментари о Анти Готовини и његовим потезима након повратка у Хрватску из хашког притвора. Његови помирљиви говори којима је почео од самог ослобођења до молбе за помиловањем бивших Удбиних оперативаца негативно утјечу на наративе који су успостављени од 1995. године.

Унаточ молби и писму генерала, тешко је за очекивати да ће Перковић и Мустач бити помиловани. Чињеница да у резиденцији предсједника Републике сједи Зоран Милановић, а не неки ХДЗ-ов политичар, више им је отеготна него олакотна околност. Иако је као премијер учинио све да спријечи њихово изручење Њемачкој, па чак и ушао у сукоб с ЕУ-ом, то не значи да ће у овом тренутку учинити ишта слично. Милановић је ступањем на дужност предсједника изјавио да не мисли користити институт помиловања јер га сматра застарјелим и нелогичним с обзиром на то да се њиме руше темељи правне државе и мијењају санкције изречене у судском поступку. Тиме је, ако се буде држао реченог, зацементирао изречене казне Перковићу и Мустачу јер осим помиловања не постоје други редовни или изванредни правни лијекови којима би те казне могле бити умањене.

Ако до помиловања и не дође, свеједно ће остати записана подршка помиловању коју су двојици бивших удбаша дали генерал Готовина и остали, практички кључне фигуре Домовинског рата. Можда неће бити довољно за ослобођење, али ће засигурно значајно утјецати на перцепцију повијести на начин који се многима неће свидјети.

■ Душан Цветановић

Васкршње перспективе

За прослављање Васкрса на овим просторима вежу се бројни симболи и обичаји који се незнатно разликују у зависности од поднебља у ком верници живе. Међутим, било да се Васкрс слави у Шумадији или у Срему, Далмацији или Рашкој, свуда где православни верници чувају своје обичаје и веру, очуван је и обичај украшавања и фарбања јаја. Тај обичај није се искорењо ни у најурбанијим срединама. Шарена васкршња јаја традиционално се поклањају на празник и у дане који следе иза Васкрса. Модерно време је потиснуло многа народна вјеровања и обичаје, природни материјали за фарбање замењени су разним куповним бојама и украсима, љуска јајета се ретко где још меље и посипа по ораницама или у стајама, али васкршња трпеза не изостаје ни на селу ни у граду, тај обичај породичног окупљања и славља сачувао се свуда. Традиционална трпеза, поред шарених куваних јаја, најчешће се састоји од васкршњег плетеног колача, милипрота, као и слатких пецива која се украшавају и месе у разним облицима. Ту је богато предјело са сухомеснатим производима попут пршуте и кобасица уз бели сир, качкаваљ, чварке, пихтије, како где. Печена јагњетина или прасетина су најчешће главно јело, а уз њих се служи руска салата, проја... Неизоставни су и ситни колачи и торте. И они који нису верници ове дане обично проводе у породичном дружењу крај пуног стола.

Међутим, најрадоснији хришћански празник ове године дочекује се у не тако радосној атмосфери. Цене меса, млека и млечних производа скочиле су у небо. Гас, струја, комуналије, услуге, нема шта није поскупело. Уместо празничних ђаконија и колача, на многим столовима се налази хлеб од јуче, онај упола цене. Ситуација у којој нас Васкрс затиче ове године више је од оног природног циклуса који неминовно дође након периода благостања. То се осећа и за тим породичним столом за којим су окупљени најважнији и најмилији. За тај сто неки седају свега пар пута годишње, кад се враћају из 'белог света' само за празнике. Зато је за овим столом увек празник, без обзира на духовно и световно опредељење окупљених, независно од тога да ли се пали свећа и сече колач или не, да ли се слави победа над смрћу и васкрсење Христово или се ово време користи само као прилика за окупљање и дружење. Породица је на окупу, а још је једино породица као друштвена целина остала недељива и сигурна заједница чије законитости није значајније полуљало ни (не)време у ком живимо. Блискост, љубав, заједништво, али и препирке и неслагања још једино ту функционишу по познатим принципима. Све друго је уздрмано и доведено у питање. Последњих неколико година тресе нам се тло под ногама, руше се читави градови, воде се ратови, нагло се мењају принципи по којима је функционисао свет какав познајемо. Све то уз коронавирус који колективно прећуткујемо и правимо се да смо га преболели, а који нас је навикао на 'социјалну дистанцу' и тако још више осамио.

Ако прочитамо васкршње посланице из претходних година и деценија, тешко да ћемо наћи неку у којој нема упозорења да је баш то време у којем се издаје посланица најпогодније време да се практикују хришћанске врлине, да се присетимо смисла Васкрса. Да су баш у то време потребнији него икад разумевање, толеранција, праштање. Па зашто су ова времена тежа од оних? Можда уистину и нису.

Једно саопштење које се ових дана могло прочитати у медијима прошло је незапажено многима. Саопштење са озбиљном, смисленом поруком јавности, у складу са начелима и интересовањима удружених грађана, оглашено уочи Васкрса, као што се оглашавају многе организације са порукама, честиткама или позивима грађанима. Наиме, једно удружење које окупља активисте за заштиту

животиња и ове године је уочи празника објавило саопштење у ком апелују на грађане да уместо кокошјих јаја за фарбање изаберу она дрвена. У саопштењу су истакли како су 'згрожени најавом да ће се у Хрватској у овом добу године појести невероватних 30 милиона јаја и 1.700 тона шунке'. У том саопштењу су упозорили на то да су кокошке генетски изманипулисане да носе чак тристотињак јаја годишње, док их у природи носе до 12, и то у сврху репродукције, као и све остале птице. Преједање јајима и месом не би требало да буде заштитни знак празника који слави живот, кажу.

Легитимни апел којем се нема шта замерити. Али тешко је не упитати се над овим речима. Не то како је могуће да једни апелују да се не једу јаја, која су животињског порекла, док је другима луксуз да себи уопште приуште ту дилему, јер себи не могу приуштити ни картон јаја у време Васкрса, а камоли неке друге намирнице. Питање гласи колико различитих перспектива постоји и где је у целом том калеидоскопу она наша. Око нас је лицемерје на сваком кораку. Солидарност се изједначава са бригом за себе, помажемо само избеглице с којима се можемо поистоветити, почели смо да навијамо у рату у ком сви губе... Питање гласи колико је наша брига смешна и занемарива неком другом, баш као што је нама можда апел овог удружења да се не једу јаја.

Није важно да ли је ово време најгоре до сада. Али право време да се подсетимо симболике Васкрса сигурно јесте. И духовних и моралних вредности које су блиске свим људима, које би барем требало да то буду. За сваком трпезом.

■ Оливера Радовић

OSLONAC MLADIMA

oslonac.privrednik.hr

Većina mladih Srba u Hrvatskoj prolazi kroz mnoge izazove. Dok mi razmišljamo o prošlosti, oni će budućnost pronaći negdje drugdje. OSLONAC MLADIMA smo i Ti i Ja, i svi Mi koji želimo u sadašnjosti graditi bolju budućnost.

Srpsko privredno društvo Privrednik kroz tri stoljeća je OSLONAC MLADIMA. Zajedničkim radom samo u zadnjih deset godina izdvojili smo više od 2.500.000 kuna za učeničke i studentske stipendije.

Postanite i Vi Privrednikov donator i pridružite se zajednici koja je OSLONAC MLADIMA!
Posjetite našu web stranicu
oslonac.privrednik.hr
i saznajte kako možete donirati.

privrednik.hr

1897

Pomozite uplatom i postanite OSLONAC MLADIMA!
Skenirajte barkod mobilnom aplikacijom bilo koje banke i donirajte odmah! Hvala Vam.

Posjetite naš P-portal
i informirajte se o srpskoj
zajednici u Hrvatskoj.

p-portal.net

Патријарх од позоришта

Ин мемориам: Дејан Мијач (1934. – 2022.)

ПИШЕ Бојан Муњин

Дејан Мијач је био велики редатељ – иза њега је остало 135 премијера у 55 година, али и више од тога, разливена и благотворна душа казалишта у доба када се ријеч 'театар' писала великим словом. Ријечима глумице Јелене Ступљанин: 'Био је мудрац живота и уметности'

Био је заиста велики редатељ, али ДЕЈАН МИЈАЧ је био још више од тога, некако разливена и благотворна душа казалишта у доба када се ријеч 'театар' писала великим словом. Не само да су га волјели сви глумци и други сурадници који су с њим радили, него су га и јако уважавали и поштовали као правог зналца и добростивог патријарха од позоришта. Годинама је био професор на београдској казалишној академији, строг и племенит у исто вријеме, попут каквог доброг оца, и многи кажу да су од њега научили не само казалишни занат него и мисао о љепоти, смислу и суштини театра. Или како је о Мијачу рекла глумица ЈЕЛЕНА СТУПЉАНИН: 'Био је мудрац живота и уметности.'

Представа иза њега остало је заиста пуно. Сто тридесет и пет премијера у педесет пет година. Рођен је 17. априла 1934. године у Бијељини, Академију за позоришну уметност завршио је у Београду, а занат редатеља испекао је касних 1950-их у Тузли. Добрих петнаест година Дејан Мијач режирао је у Српском народном позоришту у Новом Саду и у Народном позоришту у Сомбору, у чијим архивама су остали значајни наслови: 'Веселе жене виндсорске', 'Лажа и паралажа', 'Ожалошћена породица', 'Женидба и удадба' и многи други. С режијама у Београду од средине 1970-их, у Југословенском драмском позоришту (ЈДП) и другим театрима, господин Мијач је заблистао у пуном сјају. Људи ће га памтити по представама 'Пучина', 'Чудо у Шаргану', 'Мјера за мјеру', 'Скакавци', 'Вишњик' и по сијасет других, али када би се само његово 'Путујуће позориште Шопаловић' у ЈДП-у узимало у обзир, било би то већ јако пуно.

По комаду ЉУБОМИРА СИМОВИЋА, који говори о убогој театарској дружини која усред ужаса и окупације Србије покушава у некој провинцијској вароши испред носа нациста да одигра ШИЛЕРОВЕ 'Разбојнике', направио је представу загаситих тонова и велике умјетничке и глумачке радијације. Ова изведба гостовала је и у Загребу средином 1980-их: одлични глумци, дупком пуна дворана Хрватског народног казалишта, стојећи аплаузи и цвијеће које је публика бацала извођачима на позорници. Било је то само пет година прије ратова који ће ове просторе задесити почетком 1990-их. Дејан Мијач је имао тај необичан дар да у сваки комад који је режирао, класичан или суврем, унесе тај меланколични осјећај пролазности времена, хировите људске судбине и трпељивог подношења невоља. Ипак, на крају, тај би његов јунак смогао снаге, бар мало, да и даље носи заставу свог људског достојанства, колико год несрећа било око њега.

Великан који је 'лечио позориште' – Дејан Мијач (Фото: Википедија)

'Дејан је лечио позориште', говорио је за њега глумац ВОЈА БРАЈОВИЋ. Режирао је и ту фантастичну представу 'Родољупци' по комаду великог комедиографа ЈОВАНА СТЕРИЈЕ ПОПОВИЋА, у којој се уз зрнце мудрости наругао кварним људима и друштвеним слабостима, првенствено у властитој земљи Србији, али опет с неком благо уздигнутом руком упозорења, хумора и доброте. Или како је о Мијачу говорила редатељица ВИДА ОГЊЕНОВИЋ: 'Дејан је у комедији постизао гогољевски циљ, да гледалац схвати да се смеје сам себи.'

Велику буру изазвала је почетком 1980-их његова представа 'Голубњача' према збирци прича ЈОВАНА РАДУЛОВИЋА, која говори о страдању Срба у Хрватској за вријеме Другог свјетског рата. Иако је ова Радуловићева збирка награђена наградом Седам секретара СКОЈ-а у Загребу, представа је од службених форума у комунистичкој Југославији проглашена 'националистичком' јер је узнемиравала 'вјеру у братство и јединство и социјалистичке осјећаје грађана'. 'Дејанова уметност је била слављена, али око те представе он је био оклеветан', рекао је БРАНКО ЦВЕЈИЋ који је у њој играо. 'Он никада није био шовиниста и то није била представа одговорна за буђење национализма, као што су комунисти говорили у то време. Дејан је био велики југословенски редитељ', казао је Цвејић.

Такође политички провокативну представу, 'Мрешћење шарана' по тексту АЦЕ ПОПОВИЋА, која говори о судбинама људи у доба Информбироа и сукоба са СТАЉИНОМ и послије тога, Мијач је средином 1980-их режирао и у Загребу. Била је то копродукција београдског Звездара театра и загребачког РАНС-а 'Моша Пијаде', уз прворазредни глумачки ансамбл у којем су наступили ИЗЕТ ХАЈДАРХОЏИЋ, МИРЈАНА КАРАНОВИЋ, Воја Брајовић, БОРА ТОДОРОВИЋ, ЛАЗАР РИСТОВСКИ, Бранко Цвејић и други. Та велика и драматична представа одиграна је у Загребу пред препуним гледалиштем 49 пута и финанцирана је само од улазница. Било је то вријеме театра, умјетничких узбуђења и друштвене храбрости у чему је најпоштеније и свим срцем судјеловао Дејан Мијач. Од тада су прошле године и деценије, а овај велики редатељ и добар човјек потписнику ових редова рекао је у посљедњем сусрету сљедеће: 'Чини се да је данас све измишљено против нас и ми као да се налазимо у једном акцелератору у којем не можемо да схватимо у којој смо брзини. Мој савет онима који воде бригу о позоришту: покушајте да пратите време, будите у току и нађите представе изван тог убрзања – позориште не сме да буде тек 'спектакуларно'. Појам људске среће се налази у миру, а не у брзини.'

Дејан Мијач је умро 5. априла у Београду. Опростимо се од овог великана театра онако како су се од њега опростиле стотине казалишних умјетника које су га волјеле и поштовале: 'Мајсторе, ништа није било узалуд.' ■

ТОМИСЛАВ ЈАКИЋ Новинарство је дефинитивно под контролом политике

Послушни, овисни мејнстрим медији подијељени су на супротстављене таборе. Свака страна има своју истину, што значи да објављује само оно што њој одговара. Политика је присилила новинарство да се сврста, да постане њезин слуга и тиме га је заправо убила

Дугогодишњи ванјскополитички коментатор о украјинском рату и данашњем новинарству

РАЗГОВАРАО
Бојан Муњин

Са драматичним збивањима у посљедњих неколико година, од криза на разним крајевима свијета преко пандемије до садашњег рата у Украјини, новинарство, медији и глобално јавно мнијење потпуно су се промијенили. О тим великим потресима који су готово изобличили изглед данашње цивилизације разговарамо с ТОМИСЛАВОМ ЈАКИЋЕМ, респектабилним новинаром и дугогодишњим ванјскополитичким коментатором, који је ове процесе детектирао већ десетак година уназад у својим колумнама у Новостима сакупљенима, уз текстове из других медија, у књизи 'Нису сви (били) слијепи', у издању Српског народног вијећа из Загреба.

У својим колумнама ранијих година критички сте говорили о новинарству овога времена у којем је појам објективног извјештавања прилично дезавуиран. Што бисте рекли данас?

Могао бих ту оцјену поновити, само у још заоштренијем облику. Оно што се данас назива новинарством, при чему увијек имам на уму да постоје и часни изузеци, то дефинитивно више није оно што би новинарство требало бити. Новинари више нису новинари, коментатори више нису коментатори, аналитичари више нису аналитичари. Сви су они сврстани, попут војске, у редове пропагандног строја који меље све пред собом. Данас су новинари у правилу лобисти и пропагандисти, који знају коме су одговорни, а то није најширa јавност, већ власници медија о којима им овиси егзистенција. Очекивати ту некакво објективно извјештавање чиста је илузија.

Узроци и посљедице

С короном, рестриктивним мјерама, бомбастичним одјецима у медијима и подјелама на 'подобне' и 'неподобне' вакцине, на цијепљене и оне који то нису, а нарочито сада с ратом у Украјини, чини се да се истина у новинарству распала на неколико опасних навијачких блокова. Како то тумачите?

Новинарство је дефинитивно у рукама политике и под контролом политике. И онако како се и свијет дијели све присутнијом новом жељезном завјесом, тако се дијели и новинарство. Што се тиче цјепива, постало је посве ирелевантно што се руски Спутњик В користи у више од 70 земаља свијета, што ни из једне није јављено ни о једном случају тешких нуспојава, тзв. демократски Запад

> Рат у Украјини трајат ће тако дуго док то буде одговарало Западу у функцији слабљења Русије, а тиме и руско-кинеског савеза

'зна' да руско цјепиво није поуздано и не само што не дозвољава његову употребу, него дискриминира и оне који су се њиме цијепили, не дозвољавајући им, на примјер, улазак у Европску унију. Као и у случају цјепива, тако и у случају рата у Украјини: послушни, овисни мејнстрим медији подијељени су на супротстављене таборе. Свака страна има своју истину, што значи да објављује само оно што њој одговара. Је ли то лаж, истина или полуистина, кога то још занима! Политика је присилила новинарство да се сврста, да постане њезин слуга и тиме га је заправо убила.

И јавно мнијење подијелило се на таборе који 'оне друге' гледају с отвореним презиром и мржњом. Гдје су се изгубили критички погледи, уравнотежени ставови и разум (цивилизираног) свијета?

Добро питање. Када спомињете разум, сјетим се увијек година у којима је Југославија пуцала по шавовима и у којима се све јасније назирао рат. Многи су тада упорно понављали: разум ће побиједити. Није. Разум, нажалост, нема ту моћ какву има приземна пропаганда. Разумом се не можете супротставити предрасудама, а поготово мржњи. Покушате ли, упустите ли се данас у готово очајнички потхват сагледавања ствари у ширем контексту, у упозоравања да је нешто претходило овоме што се сада догађа, да постоје узроци и посљедице, најмање што можете заредити то је да такав приступ буде назван русофилским смећем. Погледајте 'украјински случај': нај-

прије су неке земље уједињене Европе увеле чак и драконске казне за јавно изношење онога што је квалificирано као 'пропутиновски' став, а потом је Русија одговорила сличном мјером. Ни једно ни друго са становишта демократије и слободе медија није прихватљиво. А ипак, Запад брује о руским санкцијама за оне који 'говоре истину', док о чињеници да је он први с тиме почео – мудро шути. И питајте просјечно обавијештеног човјека негдје у ЕУ-у тко сузбија истину и тко шири пропаганду, одговор ће непогрешиво бити – Русија.

Чини се да свједочимо олуји контрадикторних информација?

Сви 'знамо' како су Руси бестијално убијали цивиле у Бучи, мада никаква неовисна истрага још није проведена. Међутим, сви 'знамо' да је због тога Путин ратни злочинац и да га треба извести пред међународни суд. У међувремену се појавила снимка која приказује украјинске војнике како убијају заробљене Русе и Њујорк Тајмс је потврдио како је та снимка аутентична. Је ли итко због тога прозвао Зеленског као ратног злочинца? Је ли икоме, када већ о томе говоримо, пало на памет како је шеф америчке дипломације Блинкен, али неколико дана унапријед, тако је сам рекао, упозоравао да би могле бити пронађене масовне гробнице убијених украјинских цивила? И како то, одакле, Зеленски зна да ће у наредним данима бити пронађено 'још тога'? То су питања каква би требали постављати прави новинари.

У својим вањскополитичким коментарима прије више година писали сте о свјетској тињајућој опасности која све више нараста. Зашто су свјетски лидери допустили, понајприје они на Западу које сте апострофирали, да таква опасност ескалира у катастрофу која се данас догађа у Украјини?

Најједноставнији одговор на то питање био би: зато што уопће нису лидери. Западне демократије воде – ако воде – просјечни чиновници, отправници послова, како их волим називати. Један Емануел Макрон сигурно није оно што је био Шарл де Гол. А колико год мислим да Ангела Меркел није била велика државница, ипак је била политичарка која је знала што је што и камо што припада. Схваћала је да се сигурност и мир у Европи не могу градити против Русије, него само заједно с Русијом. Управо јој то сада товаре на леђа као 'гријех' из прошлости. А њемачки предсједник Штајнмајер морао је чак дозволити да га присиле на самокритику, па је 'признао' како је заступао погрешну политику преговора и договора с Русијом. Моја је оцјена да се врло свјесно иде у даље заоштравање с Русијом, у увјерењу да је се може исцрпити дуготрајним ратом и санкцијама и тиме купити вријеме да се надокнади заостајање Запада у развоју најмодернијег наоружања и за припрему 'коначног обрачуна' с Кином. Јер да је након Русије на реду Кина, то је потпуно јасно.

Интересантно је да у овој ситуацији Москва непрестано наводи, као узроке за рат у Украјини, неспремност Запада да разговара о сигурносним гаранцијама према Русији, о опасностима ширења НАТО савеза и агресивној политици Украјине након 2014., док Запад не одговара Русији и свјетској јавности протуаргументима на исту тему, него једино оптужује Русију за интервенцију. Како ви на то гледате?

Ако погледате ноторне чињенице, добро се зна када је све и у којим приликама Путин упозоравао да Русија из разлога властите сигурности не може и неће дозволити улазак Украјине у Атлантски пакт. Зна се, јер су Руси чак прибјегли томе да противно обичајима објаве дипломатску кореспонденцију својег министра вањских послова Лаврова с колегама у Њемачкој и Француској, а све зато да би Москва доказала колико је пута подузимала иницијативе да се у питању Украјине ствари помакну с мртве точке, односно да се спријечи ескалација. И колико су пута

Фото: Марко Лукунић/PIXSELL

те иницијативе остале неодговорене. Но и то је просјечном Европљанину практично непознато. Једнако тако постоје доказиви и провјерљиви подаци како о понашању власти у Кијеву, тако и о све присутнијим неонацистичким тенденцијама у тој земљи. Па што ћете више од тога да постоји закон који забрањује да се негативно говори о Степану Бандери и његовим сљедбеницима, колаборационистима из раздобља Другог свјетског рата. Колико је улица и тргова названо по Бандери, колико му је споменика подигнуто, да и не говорим. А тко је био тај тип и за колико убојстава су одговорни он и његови сљедбеници, и то је добро познато. Но о томе ћете моћи нешто чути само у Израелу. Понекад, врло штуро и тек онако успут, и на некој од телевизија западних земаља. Прије почетка рата Русија је имала аргументе, Запад их није имао тада, нема их ни сада, осим што може Русију оптужити за напад на Украјину, прешућујући, наравно, све што је до тога довело.

Сумњиви Чајковски

Чини се да је медијска мржња према Русији, барем на Западу, данас потпуна. Видите ли у томе дубље повијесне коријене, културалне предрасуде и страхове?

Видим неизбјежне посљедице слијепог национализма који мора, напросто мора прерасти у шовинизам. Видим резултат занемаривања толеранције као једнога од темеља на којима би морала почивати не само наша друштва него и мрежа међународних односа. Видим, у крајњој линији, посљедице обновљене теорије крви и тла, злокобних подјела на 'наше' и 'њихове', диференцирања људи како по етничкој, тако и по расној и вјерској припадности. Запад не само да је мобилизирао све снаге за обрачун с Русијом и да је русофобију унио у сва подручја живота, него се тиме још и хвали. Видио сам недавно вијест како је директор Метрополитан опере у Њујорку цинично коментирао писмо свјетски чувене сопранистице Ане Нетребко, којим је она, након што су јој широм свијета отказали све концерте, изразила осуду руске инвазије на Украјину. 'Не, то није довољно. Она се мора јасно, одлучно и за свагда дистанцирати од Путина.' Још мало па ће човјек постати сумњив буде ли слушао Чајковског или Рахмањинова. Мржња пуштена из кавеза је звијер чију је глад немогуће утажити. Понегдје она има повијесне коријене, но у већини случајева мржња је напросто инструментализирана у функцији остваривања одређене политике, а та се политика своди на једноставну формулу: увући Русију у рат, наметнути јој до сада невиђене господарске санкције, тиме је бацити на кољена, али и санкцијама битно ослабити и дестабилизирати и Европску унију, доводећи је тако у позицију да не може бити ништа друго него слуга Америке. И све то, да поновим, како би се створили предувјети за обрачун с Кином, коју Сједињене Државе потенцијално сматрају највећом опасношћу за свој положај хегемона. Колико пак Вашингтон тежи том положају посвједочио је недавно и амерички предсједник Бајден ријечима: 'Ствара се нови свјетски поредак. А ми ћемо га водити!'

Хрватски политичари су давали у посљедње вријеме доста оштре изјаве на рачун руског предсједника Путина, Хрватска је протјерала руске дипломате, а Русија је ставила Хрватску на листу својих непријатеља. Како би се мала земља попут Хрватске требала понашати у околностима, по свему судећи, глобалног сукоба?

Одговорит ћу врло кратко: онако како се понаша Израел. Та је земља, недвојбено демократска, недвојбено дио Запада, осудила руску инвазију на Украјину, али у санкцијама против Русије не судјелује, нити протјерује руске дипломате.

Тренутно се чини да је парадокс овог рата у томе да га ниједна страна не смије изгубити. Што ће се, по вашем мишљењу, догађати даље, с обзиром на то да је покренут огроман котач свјетског војног, политичког и медијског сучељавања, који се неће моћи тако лако зауставити?

Рат ће трајати тако дуго, као што рекох, док то буде одговарало Западу у функцији слабљења Русије, а тиме и руско-кинеског савеза. С обзиром на то да није ријеч, барем за сада, о рату попут Другог свјетског у којему је исход могао бити само безусловна капитулација непријатеља, за очекивати је да ће за преговарачким столом бити постигнут неки компромис. Украјина ће се вјероватно одрећи тога да уђе у НАТО, али ће бити примљена у Европску унију. Запад ће прешутно прихватити Крим као дио Руске Федерације. Што ће бити с Донбасом, тешко ми је предвиђати. Не вјерујем да ће га се Москва хтјети одрећи. У сваком случају, рат у једном дијелу Украјине иде даље, с тим да неки експерти очекују расплет на бојном пољу тек у љето ове године. Украјинска позиција, боље рећи позиција оних који су Украјину довели до руба рата, а сада ратују с Русијом до посљедњег Украјинца, мијењат ће се овисно о томе како ће тећи ратне операције. Но што дуље рат буде трајао, то је већа могућност инцидента у којем ће бити употријебљено тактичко нуклеарно оружје. У каквим околностима и на којој страни, не знам... ■

Зашто ми не можемо у Европу?

У Привременом прихватном центру ‘Липа’ надомак Бихаћа тренутно борави око 400 миграната. У сваком контејнеру по шест особа. Авганистанаца у транзиту све је мање. Кад они бјеже од рата, Европа то другачије види. Но зато је овдје све више Кубанаца: породице са малом дјецом, гej парови, интелектуалци, радници...

Привредник с мигрантима у кампу ‘Липа’ крај Бихаћа

пише/фото: Саша Берендика

У неадекватној одјећи и обући, прелазећи стотине километара пјешице, од Авганистана или Пакистана, Сирије и других блискоисточних земаља, у жељи да се домогну западних земаља Европске уније, њихове ‘обећане земље’, верући се по балканским гудурама, вјерујући у бољу будућност, мигранти са истока углавном на крају остају заглављени у Босни и Херцеговини, пред вратима Европске уније. Пред вањским границама Европске уније које ревно чувају хрватски полицајци.

У прijеподневним сатима долазим у Привремени прихватни центар ‘Липа’ надомак Бихаћа. Тачно према договору и одобрењу које ми је издала Служба за послове са странцима Босне и Херцеговине. Приликом пријема, службеници ми натукну да тренутно већина миграната спава или дријема. Почео је свети мјесец рамазан. Пропаде посао, помислих. И баш су се некако згуснули ове године католички, православни и муслимански постови. Све је на своме у мирној Босни. Тражим одобрење за фотографисање кампа. Добијам и пратњу. Љупку Џенету, службеницу Министарства сигурности БиХ. Није прошло ни пар минута, јављају нам да је група од десетак Пакистанаца ушла у камп. Враћени су са хрватске границе.

— Мој енглески је врло лош. Босна је врло добра земља. Овдје сам неких десет мјесеци. Ходао сам од Пакистана преко Ирака и Турске. Онда кроз Грчку, Македонију, Србију, па у Босну – започиње причу Билал Ахмат, двадесетшестогодишњак из Лахореа у Пакистану, уз свесрдну хорску преводилачку асистенцију осталих из групе.

— Све вријеме пјешице? – упитах запањен.

— Да – одговара резигнирано. – У Пакистану нема посла. Завршио сам средњу школу, месарски занат. Желим да идем у Италију. Тамо могу пронаћи посао. Лакше могу да добијем документа. Неки моји пријатељи су већ тамо. То је добра земља. Десетак пута сам покушао да пријеђем хрватску границу. Са овом групом сам покушао два пута. Сада нас боље третирају на граници. Не дирају нас – прича Билал, али из неког разлога не дозвољава ми да га фотографишем.

Разговор прекидају службеници кампа. Тек враћени са границе, требају да прођу одређене процедуре и прегледе. Чекам.

Тренутно у кампу ‘Липа’, изграђеном у новембру 2021. средствима донираним из ЕУ фондова, борави око 400 миграната. У сваком контејнеру по шест особа. Према подацима МУП-а Унско-санског кантона (УСК) Федерације БиХ, у прихватним центрима је смјештено око 850 миграната, од чега њих 500 борави у центрима ‘Липа’ и ‘Борићи’ у Бихаћу, а остатак у прихватном центру у Великој Кладуши. Од почетка мигрантске кризе у БиХ, на простору УСК-а први пут више миграната одлази него што долази. Ако не успију да пријеђу хрватску границу, враћају се у Сарајево или Србију и покушавају да пронађу нову руту за одлазак у западноевропске земље.

Неколицина миграната из ове групе излази из контејнера. Молим их да ми у нотес напишу своја имена, јер док их изговарају ништа не разумијем. Из групе се издваја Абубагар Садик. Он добро говори енглески. Живио је такође у Лахореу. А на пут без повратка се отиснуо прије четири године. Прво авионом до Саудијске Арабије, па до Истанбула. Балканску руту је прошао пјешице. Потиче из велике породице која живи врло скромно. За њих у Пакистану нема свијетле будућности. Ипак, са носталгијом говори о љепотама Пакистана, о добрим људима, али додаје да је економска ситуација јако лоша.

— Желим да идем у Шпанију. Тамо живе моји рођаци. Могу лако да нађем посао. Било какав. Могу да предајем. Ја сам по занимању учитељ ислама (вјероучитељ). Моји рођаци и пријатељи у Шпанији и Италији су се добро снашли. Имају стабилне послове. Надам се да ћу успјети. У Босни сам скоро двије године. Покушавао сам безброј пута да пријеђем у Хрватску. Сад нас не малтретирају. Прошле године су нас тукли. Одузимали пасоше. Торбе. Нову одјећу. Новац. Најгоре је кад нам одузму мобилне телефоне. Не можемо да се јавимо породицама. Зашто су то радили, не знам.

Балканску руту прошао је пјешице – Пакистанац Абубагар Садик у центру ‘Липа’

Не разумијем. Зашто ми не можемо у Европу? Једном ћу ипак успјети прићи хрватску границу – оптимистичан је Абубагар и додаје да је срећан и поносан што је Пакистанац. Његово искуство са људима из Босне је јако позитивно. Добијали су храну и воду од мјештана.

Откада су талибани заузели Кабул, августа 2021., Авганистан није више тема ни медија ни мировних мисија и хуманитарних организација. Авганистанаца у транзиту све је мање. Неколицина њих борави у 'Липи'. САМИЈУЛАХ ОМОЈИ, деветнаестогодишњи несвршени ученик средње школе, жели да се домогне Белгије. У Авганистану је тешко. Грађанска сигурност не постоји. Десет пута је покушао да пређе државну границу између БиХ и Хрватске.

У кампу 'Липа' зато је све више Кубанаца. Хладноратовска заоставштина добрих односа између Кубе и некадашњег Совјетског Савеза оставила је авио-линију стално отворену. Од Хаване до Москве може се без виза. А када су се нашли тако близу ЕУ-а, зашто не покушати доћи до Уније? И тако преко Београда, Кубанци ових дана доспијевају у Босну и Херцеговину и на границу са Хрватском. Породице са малом дјецом, гej парови, интелектуалци, радници...

ХАИМЕ ТАБОРДА, адвокат и инжењер рачунарства, има 33 године. Родни град, Холгуин, напустио је у новембру прошле године. Тамо су му супруга и двоје дјеце.

— Политичка и економска ситуација на Куби је врло тешка. Теже је него за вријеме владавине ФИДЕЛА. Тамо се, управо сада, дешава право лудило. Желим да одем у Италију или Шпанију. Због језика, али и због лакшег прибављања докумената. Тражим политички азил. Једанаестог јула прошле године на Куби су били масовни протести који су трајали седмицу дана. Послије тога, наше власти почеле су да хапсе учеснике тог протеста. Затварају сваког ко се не слаже са владиним ставовима. Лудница. Био сам адвокат, потом сам предавао на факултету. Због једног неспоразума на предавању остао сам без посла. Одузели су ми и диплому. Знам да ћу морати почети из почетка. Док ми се не признају моје дипломе са Кубе, радићу било шта. За све то је потребан новац. Биће тешко. Али не и немогуће. Вратили су ме са хрватске границе седам пута. То што они раде је нелегално. У два наврата ми је хрватска гранична полиција одузела мобилни телефон. Чак су ми узели вјенчани прстен. Све су ми узели, осим одјеће коју сам имао на себи. Једном су ме претукли. Сматрам да полиција треба да штити закон. Ја сам адвокат. Знам да људи покушавају да пређу границу нелегално. Али полиција не смије то радити. Постоје међународне конвенције. Они их крше. За шенгенску визу траже се многе ствари које Кубанци не могу да испуне. Траже да имате приватну имовину, банковне рачуне на Куби, а то је готово немогуће – завршава причу Хаиме Таборда, окружен својим сународницима.

За Европску унију, очигледно, сви мигранти нису исти. О томе доста искуства имају људи из италијанске организације ИПСИА. У Босни и Херцеговини дјелују од 1997. Са ЕЛЕОНОРОМ КОСТА, пројектном менаџерком ове организације, водим подужи разговор док се око ње окупљају и нешто је љубазно запиткују млади Кубанци, Авганистанци, Пакистанци...

— Некад је то питање среће. Покушају, полиција није на свом мјесту и они прију границу. Постоје различите врсте миграната и избјеглица. То је моје мишљење и моје искуство у раду. Кад је у Сирији почео рат, у Европи су имали велико саосјећање и емпатију за сиријске цивиле. Сви су их примали. Њемачка највише. А кад Авганистанци бјеже од рата, Европа то другачије види. Цинично, у Авганистану је рат још од времена кад су их Совјети напали. Па Американци, па ови, па они. Кад су талибани заузели Кабул, прошло љето, медији су урлали запрепаштено, а онда су заћутали. Понекад ови људи не бјеже од рата. Можда су разлози други. Бјеже од лоших животних услова. Имају право да желе и теже бољем. Бољој будућности за себе и своје породице – наглашава Елеонора.

Камп 'Липа' има ресторан који је и друштвени дом. Ту или испред контејнера мигранти проводе своје тешке дане далеко од куће, али и бољег живота. Поред тога што им осигуравају нужне егзистенцијалне потрепштине, организације које се баве мигрантима воде и бригу како да мигранти прикрате туробно вријеме ишчекивања бољих дана. Због тога организирају разне друштвене игре и радионице. С обзиром на афинитете, неки пишу поезију, неки сликају, неки уче стране језике.

— Набавили смо четири шиваће машине, тако да могу да поправе одјећу. Доносимо штофове, па могу да праве нову одјећу. Да ми нисмо овдје, камп 'Липа' био би врло досадно мјесто. Не би био баш као затвор, јер они могу да изађу кад то пожеле, али би им било много теже. Ми смо овдје од фебруара 2021. Познајемо ове људе. Некад само причамо са њима. Завољели су нас. Кад дођу овдје, немају појма камо би жељели да иду. Кад их питате, они одговарају: У Европу. У коју земљу? Немају одговор. Чак и они који су успјели да оду, да прију границу, кад се чујемо, кажу да су у Њемачкој. Сљедећи пут нам се јављају из Француске, па из Италије. Поготово малољетници лутају Европом. Не могу да се уклопе. Кажу да су им родитељи рекли да оду у одређену земљу, а тамо се не сналазе. А родитељи су у Авганистану. То је забрињавајуће. Они бјеже од нечег врло лошег у нешто што је боље. Без дискусије, то је тако. Али они не знају куда и камо иду – са разумијевањем говори Елеонора.

Много је доказа о бруталности хрватске полиције и граничних служби према мигрантима. О томе су писали бројни медији.

— Раније је то било заиста грозно. Ови људе бјеже испред зла. И онда се нађу усред шуме и буду злостављани. Неријетко се враћају без одјеће. Скину им и доњи веш. Ако имају среће, буду враћени без батинања. Нема одговора зашто то чине. То нема везе с безбједношћу и чувањем граница. Овдје се ради о нехуманом третирању другог човјека – свједочи Елеонора.

Возим према Бихаћу. Камп 'Липа' остаје иза мене. Поред кампа на малом брijегу у шумарку стоји нијемо, закључан, недавно обновљени храм православне цркве. У том, до задњег рата деведесетих стопроцентном српском селу, нема повратника. Улоге су давно подијељене. Шаховску партију играју они који никад неће крочити у неки логор за мигранте. А системе разних логора кроз вријеме смишљају једни те исти који играју 'велике игре'.

Елеонора Коста из италијанске организације ипсиа

Жели у Белгију – Авганистанац Самијулах Омоји

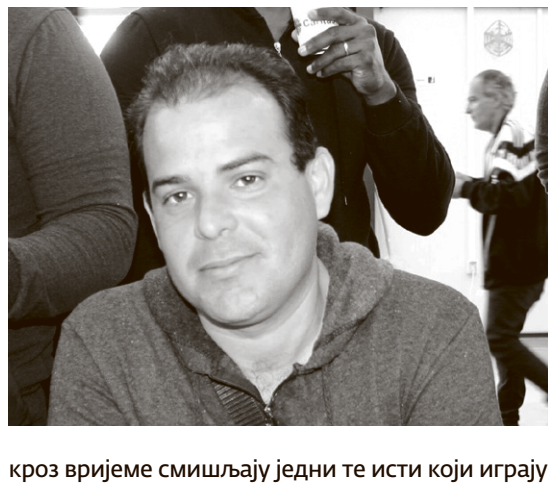

Кубанац Хаиме Таборда

Неки грађани БиХ су емпатични према мигрантима, а други се питају зашто су дошли овдје. Шта овдје имају да траже? Није незнатан број кривичних дјела која су починили мигранти на подручју УСК-а. Паљене су куће, викендице. Краде се. Туку се. Постоје и оне љепше приче, као оне о љубави између миграната и домицилног становништва крунисане браком.

Студент Биотехничког факултета Универзитета у Бихаћу РОБЕРТ РУЖНИЋ учествује у бројним грађанским активностима. Помагао је како је знао људима у невољи.

— Један дио људи је сумњичав према њима. Дешавале су се разне лоше ствари. Опет, жао ми је тих људи. Крену у патикама преко Пљешевице, на којој и сад има снијега. Смрзавају се. Гладни. Жедни. Онда буду претучени, малтретирани на граници. Долазе приче из ЕУ-а да би требало покушати са процесом интеграције миграната у БиХ. Не знам шта да мислим о томе. Позитивни аспекти у причи са мигрантима су, рецимо, нова радна мјеста. Доста људи је добило посао у разним организацијама које се баве мигрантима – прича уз кафу Роберт, док иза нас протиче гиздава, мистична Уна.

Тог дана на улицама Бихаћа нисам видио мигранте. Два дана послије мог боравка ту се, у сукобу Пакистанаца и Авганистанаца, десило убиство. Један учесник је рањен. Виновници овог дјела су ухапшени у Сарајеву. Процјене МУП-а УСК-а кажу да ван прихватних центара борави око 1.880 миграната: 1.300 на подручју Бихаћа, 530 у Великој Кладуши и око 50 у Цазину. Да ли становници ових градова имају разлога да буду узнемирени? Не знам. Узнемирујуће је што нико од њих није крив за своју судбину, а велики играчи на свјетској шаховској табли безобзирно вуку страшне и убојите потезе због којих у правилу страдају најслабији, као што су актери наше приче. ■

Група Кубанаца

ТРИША И ЧАМИ
Срећа и туга разумеју се на свим дијалектима

Чланови хумористичког хип-хоп састава Крушевац Гето о свом гостовању у Хрватској

РАЗГОВАРАЛА Оливера Радовић

Турнеја у Хрватској је била феноменална. Имали смо једну врсту страха да ли ће нас разумети или не. Но хумор је најуниверзалнији начин комуникације

Један је вероучитељ, а други економиста, али се стотине хиљада људи сваког дана може поистоветити са њима. Када наступају, нема гледаоца који се бар мало не може препознати у њиховим репликама и карактерима, јер су ситуације које описују толико верне и искрене и толико искуствено блиске сваком. Хумористички хип-хоп састав Крушевац Гето, који чине НИКОЛА ТРИШИЋ ТРИША и НИКОЛА МИЛЕНКОВИЋ ЧАМИ из Крушевца у централној Србији, својим хумором осваја све више обожавалаца. Препознатљиви су по својим скечевима у којима на духовит начин говоре о свакодневним појавама у друштву, односима у породици, комшилуку, на послу, и то уз карактеристичан крушевачки говор. Почели су 2011. године као хумористична реп група, а већу популарност стекли су 2018., када су почели да објављују скечеве у којима описују све животне ситуације и менталитет овдашњих људи на друштвеним мрежама, првенствено Инстаграму. Сада их тамо прати скоро милион људи, а од пре годину дана наступају и са својеврсном стендап представом широм Европе. Косовско-ресавски дијалекат младим људима данас уме да буде терет који их спутава, а они су од њега направили своју предност и од њега не одустају ни у наступима ни у приватном животу. Тако су бројне ситуације које утеловљују зачињене овим живописним и за хумор врло захвалним говором. Када се пажљивије погледају неке од њихових кратких видео формри, иза хумора и довитљивих критика које су упућене локалној средини и људима, осећају се и велика привржености и разумевање. Јер су и та средина у којој су се формирали и тај карактеристични говор део њиховог идентитета, равноправни и неизоставни део где год да се налазе. А такву врсту искрености публика увек препозна.

— Желели смо да кроз музику и текстове представимо, у афирмативном смислу, просечност једног провинцијалца, са свим његовим манама и врлинама, на један комичан начин. То су неке обичне дневне ствари, свако од нас пере зубе, иде у кафану и апотеку, зато се људи и проналазе у њима – објашњава овај популарни двојац.

Средином марта ове године први пут су имали наступе у Хрватској, па смо их питали како их је публика у Загребу, Ријеци и Осијеку дочекала.

— Турнеја у Хрватској је била феноменална. Искрено, нисмо очекивали толико интересовање. Драго нам је што смо нашом комедијом успели да засмејемо и људе из региона. Тражила се карта више, овације нису изостале, свеукупно преуспешна мини-турнеја у Хрватској. Због великог интересовања, заказали смо још две турнеје код наших драгих суседа – кажу за Привредник двојица младих комичара. Ево још неколико утисака које су с нама поделили.

Како су пургери разумели ваш хумор с обзиром на то да се у великој мери темељи на посебностима косовско-ресавског дијалекта и менталитету Чарапана?

Није нам још увек сасвим јасно, али све су дословно разумели. Имали смо једну врсту страха да ли ће нас разумети или не... Углавном, вероватно им лежи ова врста нагласка, када је комедија у питању. Хумор је најуниверзалнији начин споразумевања и комуникације, верујемо да је то разлог успеха представе.

У вашем хумору нема вулгарности, прозивања, нема политике. А ипак допирете до не тако мале публике. Ипак се може и тако? Шта нам то показује?

То нам показује да хумор није резервисан и да не делује селективно, већ је хумор универзални израз који се манифестује као одговор на друштвене околности, наравно, како то аутор жели и сматра, али не мора често бити и политички. Када се користе вулгарности кроз комедију, мора постојати добро оправдање за то. Ми смо се пронашли под сунцобраном тема које задиру у саму психу односа мушкарца и жене, продавца и купаца, фризера и муштерија и томе слично. Опсујемо и ми некада, али користимо оне слатке, лајт псовке, које се по некој инерцији очекују да буду ту.

Ваша база је оно локално, али се бавите универзалним људским манама и особинама. Упућујете и озбиљне критике друштву. Шта вам даје највише материјала за ту критику?

Па управо 'гето'. Сваки град, свако место има свој тзв. гето, своје животе, проблеме, обавезе, заједницу и те неке универзалне проблеме, без обзира на то ком говорном подручју припада. Лепота је у томе што се среће, туге и проблеми разумеју на свим дијалектима, језицима... Инспирација је углавном на личном плану – шта ја као индивидуа могу учинити за ту срећу или не учинити за ту тугу... Главни мотив наше приче је механизам и рецепт за умеће и способност живота у заједници, браку, вези. База је у том микро свету, јер када то средимо, макро свет ће неприметно бити бољи.

Крушевац, али и бројне друге мање средине увек су биле расадници разних талената. Ипак, многи таленти најчешће су одлазили из 'остатка Србије' у престоницу да би могли да се реализују. Смета ли вама та централизација?

Па да. Није град крив за то, већ та провинцијска мемла у духовном смислу. Гето је управо потреба да се разруши та баријера, да се изађе из њега и иступи са својим дијалектом, културним богатством свог краја. Сви људи требају бити прихваћени, било да су из провинције, друге боје, нације, вере и опредељења у глобалу. Централизација је последица учмалости и недовољне смелости духа 'провинције' – 'гета'. За све градове у Србији, Београд је на неки начин 'обећана' земља. А шта је са остатком Србије? Шта, ми не живимо 'београдски' па можемо да се асимилујемо... Није Србија само Београд, Србија су људи који живе у тој земљи, а не у једном граду. ■

ИМПРЕСУМ
Година XV / Загреб | петак, 22/04/2022
ПРИВРЕДНИК #172

ИЗДАВАЧ
Српско привредно друштво 'Привредник' и Српско народно вијеће
ГЛАВНА УРЕДНИЦА НОВОСТИ
Андреа Радак
УРЕДНИК ПРИВРЕДНИКА
Никола Лунић
РЕДАКЦИЈА
Паулина Арбутина, Душан Цветановић, Слађана Чанковић, Бојан Муњин, Дијана Савић, Оливера Радовић, Маша Самарџија и Драгана Зечевић
ГРАФИЧКИ УРЕДНИК
Дарко Матошевић
ДИЗАЈН
Парабуреау / Игор Станишљевић & Дамир Бралић

Привредник се финансира средствима Савјета за националне мањине Владе Републике Хрватске.

РЕДАКЦИЈА
Прерадовићева 18,
10 000 Загреб
т/ф ++385 1 4854 478
ured@privrednik.net
www.privrednik.hr

Lani je u Srbiji 300 Roma upisano na fakultete – Dragoljub Acković

Aleksandar Racz, (u sredini) prima priznanje (Foto: Kali Sara)

ali nema posla za nas; zapošljavaju ljude izvana, a neće zaposliti naše ljude koji traže posao, već uvoze radnike – navodi Đurđević i dodaje da je optimist jer Rome sada vode sposobni ljudi. O položaju Roma u Srbiji razgovaramo s akademikom i narodnim poslanikom u Skupštini Srbije DRAGOLJUBOM ACKOVIĆEM.

— Odnos Srbije je dobar, a jedan od dokaza su četiri narodna poslanika iz redova Roma izabrana na ovim izborima: tri republička i jedna poslanica u skupštini Vojvodine. Ekonomski položaj je vrlo težak, ali mislim da će se popraviti. Oko zapošljavanja, imamo uveravanje vlade i predsednika lično da će u narednih nekoliko meseci zaposliti sto visokoobrazovanih; za sada je ih je zaposleno 26., nadamo se da će biti i drugi. Proces integracije je uhvatio korena i to bez asimilacije. Velika greška je i samih Roma koji ponekad kažu *'isam Rom, ja sam Srbin'. Zato mi je drago ćemo uskoro da imamo popis stanovništva na kome veći broj treba da se izjasni kao Romi – nada se Acković.

Osnovnu školu završava 85 posto Roma, a veliki broj završava i srednju. Lani je upisano 300 Roma na fakultete, a svi oni imaju stipendiju. Acković naglašava da mlade generacije ne znaju šta se dešavalo u Srbiji u Drugom svjetskom ratu.

— Mali Romi u svojim školskim programima nemaju takve metodske jedinice i naša greška je što nismo upornije inzistirali da se o tome zna. U Hrvatskoj je o tome napravljen udžbenik za Rome, u Srbiji nije i to je naša greška, ali koju ćemo nastojati ispraviti. Zato odlazimo na sva mesta stradanja, od Jasenovca i Gradine gde je komemoracija na romskom, preko Jajinaca, Sajmišta i Bubnja kod Niša do Arapove doline kod Leskovca gde je centralna komemoracija. Srpska vlada svake godine obeležava dan stradanja Roma, a aktivni smo i mi – priča Acković. Na pitanje o napadima na Rome Acković kaže da više nema fizičkog nasilja jer bi se napadačima loše desilo od strane vlasti.

— Kad pričamo o Romima u Sloveniji došlo je do pomaka, pogotovo na području medija. Romi imaju svoju emisiju ('Što govoriš – So vakereš') na prvom programu nacionalne TV, a imaju također emisije na radiju i svoje glasilo. Pomak je započeo prije 20 godina projektom osposobljavanja mladih Roma novinara. Oni danas prave kvalitetne programe koji su titlovani i na slovenskom da većinski narod upoznaju s događajima unutar romske zajednice – priča nam istraživačica i aktivistica VERA KLOPČIČ, dobra poznavateljica romskog položaja.

Što se tiče političkog predstavljanja, od 2001. na osnovu Zakona o lokalnoj samoupravi, u 20 općina Romi imaju lokalne predstavnike u općinskim savjetima, ali je problem što se to odnosi samo na sredine gdje su autohtoni: Dolenjsku i Prekomurje, dok u Gorenjskoj žive Sinti. Mnogi Romi došli su iz drugih krajeva i nemaju garantirano predstavništvo. Tako je prema popisu najviše Roma u Mariboru, ali oni nemaju predstavnika. Ni Slovenci nisu imuni na stereotipe i predrasude o Romima; optužuju ih da žive kao paraziti od socijalne pomoći, a na društvenim mrežama poziva se, kao i u drugim zemljama, na njihovo istrebljenje. Verbalno nasilje ipak ne prati fizičko; najviše se obračuna dešava unutar romske zajednice. Do pomaka dolazi i na području obrazovanja; 30 godina unazad bilo je zabranjeno koristiti romski u nekim sredinama, dok sada djeca imaju mogućnost da govore na svom manjinskom jeziku, a u osnovnim školama uvode se stručno kvalificirani asistenti. Ranije nije bilo dovoljno obrazovanih Roma koji bi znali romski i slovenski, no sada se ostavlja otvoren prostor za pomoć u srednjoj školi.

— Kad govorimo o regularnom zapošljavanju, onda je 90 posto nezaposlenih. Oni su skupljači otpada i metala, dakle rade, ali ne u sklopu regularnog zapošljavanja – zaključuje Klopčič. Od negdašnje najsjevernije jugoslavenske republike idemo u najjužniju. Kako nam kaže DANIEL PETROVSKI, Romi u Makedoniji su po ustavu ravnopravni građani i garantirana su ima sva prava, ali praksi nije tako.

— U Makedoniji dobivamo prava suglasno koliko nas ima; sad nas je 2,6 posto u stanovništvu i imamo pravo na 2,6 posto ljudi u državnoj administraciji. Manje obrazovani rade poslove po svojoj stručnoj spremi, a najveći broj Roma ipak radi privatno, na pijacama, u trgovinama i slično. Romski jezik se ne govori i ne uči kao predmet u osnovnim školama, već samo kao izborni predmet, što znači da Romi uče svoj materinji jezik dva časa nedjeljno. Ne pomaže nam ni što nas je 53.000 *'zašnjenih', a imamo deset romskih partija; svatko nešto radi, ali nismo ujedinjeni – zaključuje Petrovski.

Romi s Kosova, prije dvadeset i tri godine doživjeli su egzodus jer je nakon intervencije NATO-a u SR Jugoslaviji 1999., od strane albanskih vlasti bilo protjerano oko 100.000 Roma, pa je postotak Roma/Aškalija/Egipćana zajedno s Gorancima, Bošnjacima i Turcima, spao na manje od pet posto stanovništva. ŠALIJANI ĐUZEL iz ministarstva za obrazovanje u Prištini naglašava da se situacija poboljšava.

— Integrišemo se u društvo, a zakoni se poštuju i primenjuju. Imamo oko 3.000 učenika i 300 do 400 studenata koji se redovno školuju, a naše ministarstvo motiviše studente dajući stipendije za srednjoškolce. Dobro sarađujemo sa romskim nevladinim organizacijama koje deluju po mahalama ili u školama gde postoje centri koji deci pomažu u izradi domaćih zadataka i prevladavanju teškoća u nekim predmetima. Naravno, za učenike i studente je problem što ne mogu naći posao, barem ne u broju kolikome mi očekujemo, zbog visoke stope nezaposlenosti – naglašava Đuzel. NEDŽIR NEDŽEDIN koji živi u Parizu i Strazburu, jedan je od onih koje je s Kosova otjerao rat.

— Ljudi odlaze od početka 90-ih, ali nakon rata moji Romi koji su tamo živeli vekovima, proterani su od ekstremista i emigrirali u Austriju, Nemačku, Italiju i druge zemlje. To su bila stravična zbivanja, da Bog da se nikad ne ponovila. Imovina nam je skroz srušena, a rodbine nema, svi su u inostranstvu. Vratiti se ne mogu, pa mogu da dođem samo kao turista. Zato bi trebalo da se osnuje tim stručnjaka koji bi se bavio zbivanjima i stradanjima Roma u periodu od 1991. do 2002, ali zapravo i do danas. Uvek je neko drugi pisao našu storiju i ona nije bila tačna, vreme je da našu istoriju pišemo mi. Treba da se pomirimo i jedni drugima opraštamo. Mi međusobno možemo najbolje da se sporazumemo jer živimo kao komšije, dok stranci dolaze i odlaze, a mi ostajemo – ističe Nedžir. S Kosova su i članovi muzičke grupe Brocode – petorica braće porijeklom iz Vučitrna koji od 90-ih s roditeljima žive u Njemačkoj u okolini Bremena.

— Profesionalno se bavimo muzikom od 2014. kad smo bili u Finalu Super Talent Showa u Njemačkoj. Imamo internacionalni repertoar, pevamo na engleskom i nemačkom, nastupamo svugde po Evropi, a na koncerte nam dolazi do 40 hiljada ljudi. Ne vodimo mnogo politiku, a za dobar narod svugde ima mesta – priča nam najstariji DAVID, koji za razliku od braće jedini govori srpski.

— Imali smo koncert u Zagrebu 2019. gde smo izvodili i tradicionalne romske pesme, a i sada povodom Svetskog dana Roma, kaže David, a mi dodajemo da su članovi grupe Brocode svojim nastupom razgalili publiku u punoj dvorani Hrvatskog narodnog kazališta.

■ Nenad Jovanović

Romska zajednica u Hrvatskoj godišnje broji 70 do 80 studenata. Povećane su učeničke i studentske stipendije, ali bez kvote nema napretka

Jedina smo visokoškolska ustanova u sustavu RH koja ima direktan upis pripadnika romske nacionalne manjine na jedan od šest smjerova, kaže Aleksandar Racz, prodekan Zdravstvenog veleučilišta

Članovi njemačke grupe Brocode – petorica braće porijeklom iz Vučitrna

У Белом Манастиру одржано предавање ‘Живот и дјело Петра 2. Петровића Његоша’

Редовна годишња извјештајна скупштина карловачког пододбора СКД Просвјета

Његош у стрипу

Издавачка кућа ‘Форма Б’ издала је капитално дјело у форми стрипа

Уторак, 12. априла ове године, у Великој вијећници Града Белог Манастира, Анђелка Павић, предсједница беломанастирског ‘куд-а Монтенегро-Монтенегрина и пријатеља Републике Црне Горе’ те професорица српског и хрватског језика у пензији, одржала је предавање на тему ‘Живот и дјело Петра ИИ Петровића Његоша’.

У занимљивом и садржајном излагању, пред не баш бројном, али врло заинтересованом публиком, предавачица је изнијела мноштво података из живота црногорског пјесника, епископа и владара, за живота познатог као ‘владика Раде’ (1813. – 1851). Том приликом присутна публика сазнала је да предавање слуша и један Барањац рођен 1954. године у Улици Петра Петровића Његоша у Болману, која се и данас тако зове, и која је вјероватно једина улица у Барањи названа по Његошу.

Слушаоцима је нарочито интересантан био податак да је најзначајнији Његошево дјело ‘Горски вијенац’, које је први пут објављено 1847. године, издано и у облику стрипа. Београдска издавачка кућа ‘Форма Б’ издала је, наиме, крајем октобра 2020. године капитално дјело јужнославенске књижевности, славни десетерачки спјев с драмским елементима, у форми стрипа, у луксузном издању на 143 илустроване странице великог формата, а на укупно 160 страница са свим пропратним текстовима, на оба писма: ћирилицом и латиницом. Илустратори су Геза Шетет из Доњег Таванкута код Суботице мађарског поријекла и Миодраг Микица Ивановић из Српског Милетића, док је насловну страну ћириличног издања урадио свјетски познати стрип-аутор Жељко Пахек.

Геза Шетет је на стрипу радио нешто мање од годину дана. Прво је урадио комплетан сценариј у оловци с распоредом текста, а онда све то обрадио лавираним тушем. Кад је Шететов рад већ био у поодмаклој фази, уредник издања Илија Мировић обратио се Миодрагу Ивановићу с идејом да он ‘туширa’ Гезин рад. Међутим, разматрајући ситуацију на стрип-тржишту околних земаља, дошло се до боље идеје: да и Шетет и Ивановић паралелно туширају предложак у оловци и да се тако добију два слична, али различита приступа и да их затим ‘Форма Б’ објави на два различита писма. Тиме би се дошло до шире публике.

У опширном приказу стрип-издања ‘Горског вијенца’, објављеном првог јануара 2021. године на веб-страници подгоричких ‘Вијести’, скреће се пажња читаоцима да се не изненаде ако их у стрипу љепота снахе Милоњића бана подсјети на једну од најљепших жена свијета Монику Белучи, Вук Мићуновић на писца и политичара из Србије Вука Драшковића, а владика Данило на самог Његоша. То није случајно. Цртач Шетет своје је инспирације потврдио у интервјуима, а једном приликом образложио је да је за лик владике Данила позајмио Његошев лик, ‘вјерујући да су као духовници слични и да пате исту патњу због свог народа и православља’.

■ Јован Недић

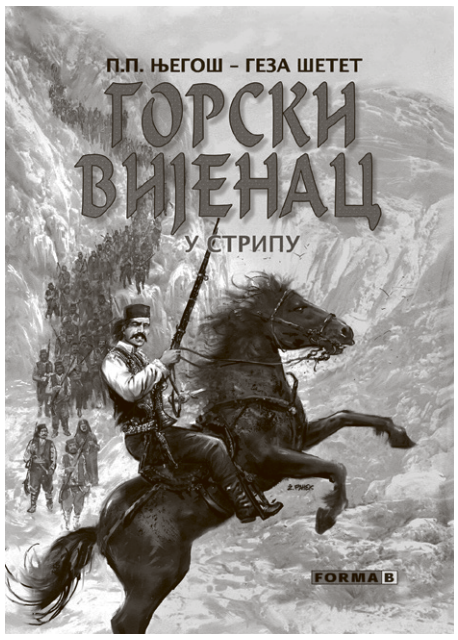

Насловна страница ћириличног издања стрипа ‘Горски вијенац’

25 година рада

Карловачка Просвјета са закашњењем би требала обиљежити годишњицу постојања

Чланови карловачког пододбора Српског културног друштва Просвјета одржали су редовну годишњу извјештајну скупштину. Усвојени су извјештаји о раду у прошлој години, финанцијски извјештај те план и програм рада за ову годину. Извјештаје је поднио предсједник пододбора Милан Лапчић.

— Важно је напоменути да су укупан живот па тако и активност нашег пододбора, био подређен специјалним околностима живота цијеле друштвене заједнице и нашег чланства, ради познатих разлога, тј. мјера због Цовида–19. Иако су мјере биле ригорозне, наш пододбор није у потпуности занемарио рад већ је учинио и више од очекиваног – казао је Лапчић. Потом је кронолошким путем набројио све одржане активности, колоније, трибине, изложбе, промоције, комеморације које је пододбор организирао или заједно у сарадњи с пријатељским организацијама. Ту се посебно истичу Први дани антифашизма у Карловцу, организирани с више удружења. Свих тих активности било је нешто мање од 30 док као што су вечери с пјесницима Енесом Кишевићем и Ђорђем Нешићем те трибина с режисерком Даном Будисављевић. Да је све било како је планирано, било би забиљежено 35 до 40 догађаја или по један сваких десетак дана.

Када су финанције у питању пододбор на рачуну има још 13.000 куна, а колико ће добити ове године још није познато. Што ће од активности бити остварено ове године такође је тешко предвидјети. Планиране су колоније, трибине, промоције те изложбе. Ове године пододбор би са закашњењем требао обиљежити двадесет и пету годишњицу постојања, која је била у јесен 2021. (1996. – 2021.). Као посебност Лапчић истиче чињеницу да су све српске организације, друштва и удружења лани, захваљујући СНВ-у, уселила у нове заједничке просторије па су тако сада све на једном мјесту. Остаје још за уредити један већи простор као салу за састанке.

■ М. Ц.

Свечаност поводом Дана жена у карловачком пододбору

ИНФО

Покосили око капелице

Кад су у питању православне црквене светиње у Приморју, народ и свештенство итекако о њима воде бригу. Доказ је томе недавно уређење околиша око Капелице Светог великомученика Георгија у Великим Сесветама. Кошњу око споменутог храма организовала је мјештанка и уједно

предсједница Вијећа српске националне мањине Крижеваца Горанка Манојловић. Након акције кошње у којој је судјеловало неколико њезиних комшија, парох Бранислав Тодоровић из Великог Поганца се искрено захвалио на успјешно изведеној радној акцији и зажелио им много среће и здравља у животу.

■ З. В.

Неписменост на дјелу

Саобраћајна табла у Лепавини код Копривнице, у којој поред хрватског живе и припадници српског народа, оштећена је проусташким графитом. На табли крај имена мјеста Повелић, црном бојом написано је ушато слово ‘У’ . Спорни симбол, иако је видљив с главног пута који Загреб преко

Крижеваца повезује с Копривницом, нитко из надлежних јавних или комуналних служби још није уклонио. По том питању ништа није предузела ни надлежна Општина Соколовац која сједиште има у Соколовцу, сусједном насељу, од табле удаљеном свега километар. Овакав знак се налази не само у близини православног манастира Лепавина него и још ближег споменика НОБ-а који на себи садржи попис многих жртава фашистичког терора. Исто тако, за претпоставити је да је починитељ овог злодјела, вјероватно име села Повелић замијенио са презименом усташког поглавника Анте Павелића. Оваква блесфемична умна акробација није ништа ново у хрватском друштву јер неписменост, непознавање језика и писма те граматике, једна је од константи у јавном дјеловању хрватских десничара свих профила. Како било, за надати се је како ће након објаве овог текста графит ипак бити избрисан, а како оваквим појавама нећемо често јавно свједочити.

■ З. В.

Slatinski profesor bilježio je sve događaje u životu kroz poeziju

Slatino, u srcu te nosim

Kroz sjećanja želim otrgnuti od zaborava ljude, događaje i grad kakav je nekada bio, kaže umirovljeni slatinski profesor tjelesne kulture Borislav Radanović, koji je prvu zbirku pjesama objavio u 74. godini života

SPROBNIM otiskom svoje prve zbirke pjesma 'Slatina kroz sjećanja' u caffe baru Cug na virovitičkom željezničkom kolodvoru, poznatom po subotnjim književnim večerima, čeka nas umirovljeni profesor tjelesne kulture BORISLAV RADANOVIĆ. U sunčano i prohladno travanjsko jutro doputovao je iz Slatine pa krenuo u virovitički Grafoprojekt unijeti korekturne promjene. Zadovoljan je dinamikom radova na knjizi jer sve će biti spremno za svečanu promociju zakazanu za petak, 29. travnja u 17 sati, u slatinskom Hrvatskom domu.

Malo je ljudi koji u Slatini i Orahovici nisu čuli za Boru kako ga svi u kraju zovu. Kao profesor, trener i učitelj podučavao je brojne generacije mladih u raznim sportovima. Aktivan je bio u nogometu, tenisu, skijanju, plivanju, ronjenju, ribolovu, biciklizmu i planinarenju, a stalno je prisutan i u kulturno-zabavnom životu grada.

Zbirka sadrži 96 pjesama razvrstanih u devet poglavlja: Moje pjesme, Hej Slatino, Religiozne, Na licu mjesta, U prolazu, Vesele, Mudrice, Sentimentalne i In memoriam. Prateći život slavonskog čovjeka, običaje i tradicije, Radanović piše o slatinskim ulicama i njenim stanovnicima, znamenitostima, zgradama, i tvornicama.

— Kroz sjećanja želim otrgnuti od zaborava ljude, događaje i grad kakav je nekada bio. Svako poglavlje je jedna tema, a svaku temu otvaraju odgovarajuće fotografije koje sam pronašao u Zavičajnom muzeju, osobno snimio ili mi ih je ustupio novinar ROBERT TURKALJ. Tu su i crteži TOMISLAVA VUKELIĆA – objašnjava Radanović. Recenzent, prof. dr. PETAR KAVGIĆ navodi da iz Borinih pjesama, koje s lakoćom piše, progovaraju narodna duša i melos slatinskog kraja te da realnu stvarnost pretvara u poetski izraz razumljiv svakom čitatelju.

— Piše jednostavnim i razumljivim stilom. Opisi su mu vrlo često realistični do prepoznatljivosti. Gotovo mu ništa ne može promaknuti. Evocira uspomene iz bezbrižnog djetinjstva, odrastanja, školovanja i dosadašnjeg života. Kroz svoje pjesme slikovito nas vodi kroz prošla i sadašnja vremena – jučer, danas, sutra. Počesto piše i na licu mjesta radnje, ili nekog događaja. To je talent koji se u praksi rijetko susreće – piše profesor Kavgić.

Još kao dječarac u osnovnoj školi, Borislav Radanović bio je uključen u sportske i glumačke aktivnosti, a javio bi se i kada bi god nešto trebalo napisati. Virovitički list u broju 318 od 27. svibnja 1960. godine, u rubrici 'Kutak najmlađih' objavio mu je pjesmu 'Izviđači'. Bila mu je to prva i zadnja pjesma ikad objavljena u novinama. Njih nije sačuvao pa danas nema uspomenu na tu biografsku natuknicu iz svog života.

— U srednjoj školi bio sam popularan kao sportaš. Svi smo se dobro družili i sve što bi se dogodilo ja bih pretvarao u pjesmice. Cijeli razred ih je željno iščekivao, na nastavi bi se znali okretati i pitati: je li gotovo?. Još čuvam te pjesme u svojim notesima. Jedini sam učenik koji je imao svoje književne večeri izvan škole. Gimnazija i ekonomska škola bile su smještene u jednoj zgradi, a ja sam te svoje pjesmice čitao za vrijeme velikog odmora na hodniku. Bilo je raznih reakcija; smijeha, duhovitih dobacivanja, ali nikada se nitko ne bi naljutio. Sjećam se zgode kada se kolega koji se bavio gimnastikom za vrijeme dok sam recitirao, ljuljao na klupi dok mu je drugi pozadi držao noge. Pao je i ozlijedio se, a ja sam napisao pjesmu koja završava stihovima 'I pad je bio vertikalno kos, slavni gimnastičar razbio je nos'. Sreo sam ga nakon trideset godina i to mi je izrecitirao – smije se Boro. Pjesme posvećene pojedinim ljudima, uz odobrenje njihovih obitelji čitao je i na pogrebima. Prva zbirka izlazi mu međutim tek u 74. godini života. Zašto ne ranije, pitamo ga.

— Život nosi svoje. Kao profesor fizičke kulture imao sam obaveza, ne puno radno vrijeme, nego još pola radnog vremena više. Želio sam kvalitetno raditi, nisam dozvolio da mi u nastavi netko asistira. Znao sam biti toliko umoran da me pratila bojazan da na putu kući iz Orahovice i Slatinu ne zaspim za volanom. Bio sam zaokupljen sportom na poslu i izvan njega. Stručno sam se usavršavao za učitelja tenisa, skijanja i ronjenja u Hrvatskoj, Sloveniji, Italiji i Francuskoj. Želio sam postići višu razinu. Moj cilj je uvijek bio nastojim učiti od boljih i najboljih da bih sam bio relativno dobar – objašnjava naš sugovornik.

Recenzent Kavgić piše kako Boro svojim pjesmama čitatelje vraća u mladost i vodi ih kroz vrijeme kao putopisac i kroničar. 'Puno puta se uspijeva našaliti, opisujući vesele zgode i nezgode. Ponekad ismijava nadobudne, pametnjakoviće, sveznalice i skorojeviće. Realni je optimist kroz razumljiv jezik i stil. Neke njegove pjesme imaju i dokumentarnu vrijednost koju potkrepljuje i autentičnim fotografijama', navodi profesor Kavgić.

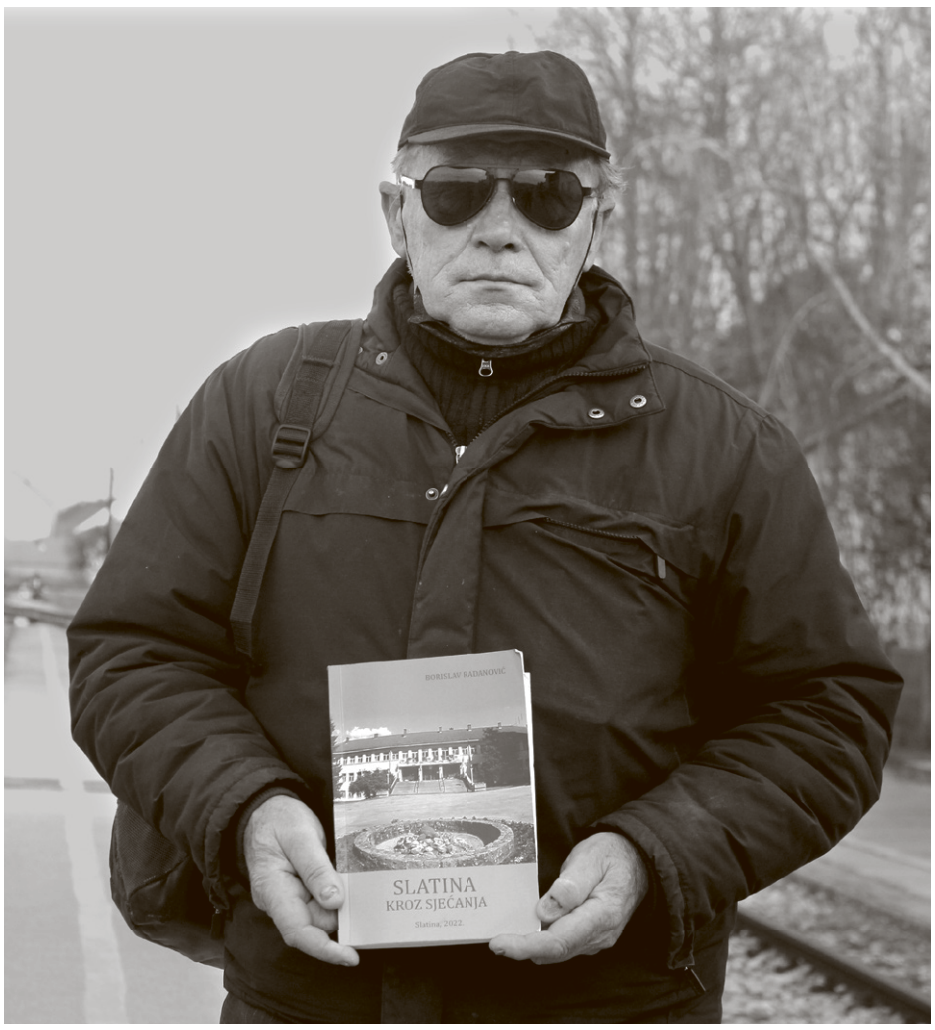

Malo je ljudi koji u Slatini i Orahovici nisu čuli za Boru Radanovića

Za mene su pojam ljudske kvalitete, ne krvna zrnca. Ne postoje moji i tvoji, naši i vaši. Postoje ljudi i neljudi, smatra Radanović

Radanović knjigu izdaje u vlastitoj nakladi. Ponosan je što uspio naći dovoljno sponzora da pokrije troškove tiskanja, a posebno ističe pomoć Pravoslavne parohije i Župe svetog Josipa. Univerzalna pjesma kojom otvara zbirku je 'Molitva' koju je napisao, kako kaže, praktični ateist. Šest pjesama su posvećene katoličkoj, a četiri pravoslavnoj vjeri. Jednu je posvetio stotoj obljetnici župe u Slatini, a inspirirao ga je govor velečasnog DRAGANA HRGIĆA na svečanoj sjednici Gradskog vijeća, kada je u ime svih dobitnika gradskih priznanja održao govor zahvale.

— Pjesma ima dvije stranice. Na jednoj opisujem događaj, na drugoj obljetnicu i crkvena zvona prema kojima smo štimali satove, koja odaju ljudima počast i pozivaju u svatove. U ulici gdje sam živio nije bilo nikakve razlike među ljudima. Živjeli smo normalno, bez ikakvih opterećenja, radili, družili se, slavili zadovoljstvo u stvaranju, međusobnom pomaganju, a ne u razlikama. To je moj stil života. Te vrijednosti nastojim kroz pjesme ovjekovječiti. Za mene su pojam ljudske kvalitete, ne krvna zrnca. Ne postoje moji i tvoji, naši i vaši. Postoje ljudi i neljudi. Doživio sam zlodjela s obje strane, ali sve takve stvari nastojim staviti u fijoku sa strane, da me ne opterećuju zbog duševnog mira i mira u kući – ističe na kraju susreta Boro Radanović. Zaključuje kako knjigu posvećuje baš svim Slatinčanima uz poruku sa stražnjih korica: Ej Slatino, u srcu te nosim i gdje god da sam, s tobom se ponosim.

■ Goran Gazdek

Почаст жртвама логора Даница

Вијенце су положиле делегације Копривнице, српских, жидовских и антифашистичких удружења

Прошли тједан је у Спомен подручју Даница поред Копривнице, полагањем вијенаца и паљењем свијећа одана почаст жртвама првог усташког логора Даница. У делегацији Града Копривнице били су градоначелник и саборски заступник Мишел Јакшић те замјеница градоначелника Ксенија Остриж. Вијенце су положиле и делегације Српског народног вијећа (СНВ), Вијећа српске националне мањине Копривничко-крижевачке жупаније, Жидовске опћине Копривница те Удруге антифашистичких бораца и антифашиста.

— Копривница је један од ријетких градова у Хрватској који своју меморију, када је у питању Други свјетски рат, обиљежава на начин који је и институционалан и локалан истовремено. Оваква обиљежавања указују много о овом крају, стога смо бескрајно захвални на томе, јер у нашој земљи на нашу велику жалост не биљежимо сјећање већ заборав када су у питању узроци и околности Другог свјетског рата – казала је између осталог Анета Владимиров, водитељица Одјела за културу СНВ-а.

— Хвала свима који из године у годину чувају ово сјећање на једну ружну епизоду из повијести ових крајева. Прогонити људе на темељу њихове вјере, расе, политичког или било којег другог опредјељења је само показатељ тоталне људске слабости и изгубљености, нечега што у себи носи јако пуно црнила, нечега чега се требамо присјећати с намјером да се такво нешто више никада не понови и догоди – рекао је градоначелник Јакшић. Закључио је да поштујући поуке из повијести, требамо чувати садашњост да не бисмо опет данас или сутра у неком бунилу изгубили будућност.

Логор Даница био је први сабирни логор у НДХ. Основан је већ 15. травња 1941. и постојао је до рујна 1942. године.

Први затворенике усташе су почели доводити из околице Копривнице већ 18. травња. Прва скупина од 530 Срба у логор стиже већ 29. травња из Грубишног Поља. Сви би логораши по доласку у логор били опљачкани од усташке страже. До 15. српња било је доведено 2656 особа. Логораши су углавном страдали од глади, премлаћивања или стријељања. Усташе су за мучење имали бараку у средини логора, коју су преживјели логораши називали бараком смрти или кућом ужаса. Описи боравка у Даници подсјећају на описе у осталим логорима: логораши су спавали на поду, тко је стигао украбио би мало сламе, остали на бетону. Храна се дијелила једном на дан, а била је то грахова или крумпирова јуха. Неки су успјели добити покоју пошиљку хране од куће, но усташе би им то усташе најчешће одузимали. Побјећи је било тешко јер је логор осигуравало 70 до 85 стражара распоређених у 11 стражарских мјеста по дану, односно 15 стражарница ноћу.

Највећи дио логораша је упућиван у Госпић (Јадовно) и Јасеновац, након оснивања тих усташких логора. Управо та судбина је између осталих задесила и Милана Бакића, брата кипара Војина Бакића, те инг. Иву Голдстеина, власника књижаре у Карловцу (отац Славка Голдстеина).

На мјесту логора је сачувано Спомен подручје Даница које има и статус заштићеног културног добра. Из њега је почетком 90-тих – зета локомотива Катица која је превозила заточенике и премјештена у центар Загреба, док је у исто вријеме споменик палим борцима из центра Копривнице уклоњен с костурнице и симболички 'депортиран' управо у простор логора Даница.

■ Новости

Спомен обиљежје страдалима у логору

Први мај у Суљошу

Барањска Општина Кнежеви Виногради, са сједиштем у мјесту које Барањци популарно зову Суљош, након двије године станке због пандемије коронавируса, организира традиционалну прославу Првог маја у сурадњи с комуналним подузећем 'Кнежеви паркови' и с Ногометним клубом 'Борац'. Прослава ће бити организирана на спортским теренима и на рибњаку у склопу Спортско-рекреацијског центра, а почеће у девет сати. НК 'Борац' ће организирати ногометни турнир за дјецу, а СРЦ нуди забавни програм који укључује вожњу кајаком, риболов, зорбинг-лопте, мали ногомет, одбојку...

Позив на прославу великмог празника

Ни то још није све. Ресторан Панон припрема богату гастрономску понуду, а у програму су још и жива глазба, бесплатна подјела граха и чобанца те могућност властите припреме хране.. Има ли неког разлога да првог маја у Суљош не дођу сви они који то могу и који су жељни излета и доброг провода.

■ Ј. Н.

Stogodnjak (630)

22. 4. – 29. 4. 1922: može li seljak bez varošanina? Na to pitanje ukratko i prilično jednostavno odgovara uvodničar zagrebačkih Novosti. Ne može, kaže on i to ovako obrazlaže: 'Grad je upućen na selo, a selo je ovisno od grada. Poslovi su razdijeljeni: na selu se ljudi bave poljodjelskim poslovima, a u gradu obrtno-trgovačkim i fabričkim. I seljani i varošani imaju zajednički interes, da život u državi bude što snošljiviji i ljepši... Zato naši seljaci treba da pomisle na ovo, da nije pravedno da oni dižu viku i graju na varošane, na sve građane odreda, kao da su oni krivi što nije baš sve onako kako bi oni htjeli da bude. A zar nema mnogo toga što nije pravo ni varošanima, pa bi htjeli da bude drugačije. Nigdje u svijetu nema tolike vike na varošane od strane seljaka kao kod nas. To je veliko zlo upravo za seljake. Drugdje i seljaci i građani rade sporazumno i zajednički za dobrobit države u kojoj žive. A zašto kod nas nije tako? Zato što imade bezdušnih ljudi, u gradu i na selu, koji dolijevaju ulje na vatru, pa siju mržnju na grad i građane. A samo da bi seljacima bacali pijesak u oči, da ih varaju. Zar seljak može bez grada? Igle, konac, srp, motike, kopče, poljodjelski strojevi, čaše, zdjele – sve je to izrađeno u gradu i bez toga seljak ne može živjeti... Sloga sela i grada potrebna je. Zato zajednički treba da prigrle složan rad u korist ove naše drage domovine Jugoslavije – i seljak i građanin...'

* prošlo je točno 100 godina od smrti Gavrila Miletića, jednog od najpoznatijih krajiških oficira, na što podsjećaju i neke novine. Ostvario je, pišu, zavidnu vojničku karijeru, dostigavši čin pukovnika. Zna se da je dobio plemstvo 1817. kao nagradu za predanu službu i vojne zasluge u borbi za državu. Bio je oženjen Anom Šupljikac, starijom sestrom posljednjeg srpskog vojvode Stevana Šupljikca. Umro je u Petrinji 23. travnja 1822. i sahranjen u Petrinji, na pravoslavnom groblju, u grobnici tasta Stefana Šupljikca. Njegov unuk dr. Stjepan Miletić, književnik i kazališni reformator, jedno vrijeme i intendant zagrebačkog HNK, dao ga je 1909. oporučno ekshumirati zajedno sa ženom, sinom Aleksandrom, tastom Stefanom i svastikom Sofijom, a posmrtni ostaci su im položeni u zajedničku arkadu na zagrebačkom Mirogoju.

* u zagrebačkom kazalištu prvi puta je izvedena Wagnerova opera Parsifal, muzička drama o idealnom vitezu i čovjeku, komponirana još prije četrdeset godina, po motivima priča o burnom životu i mnogim iskušenjima gralskog kralja Parsifala. Danima se tražila karta više, pa je odlučeno da se izvedba ponovi.

■ Đorđe Ličina

prebacio milijarde dolara usred libanonske krize i oteo ljudima životnu ušteđevinu trenutno traži povjerenje tih istih ljudi i također se kandidira na izborima. Naš predsjednik ima 87 godina, nosi pelene i zaspi usred vlastitih izjava. Sve su to činjenice. Ne možete smisliti ovakve stvari, apsurd je nova norma u Libanonu. Ne mogu to pobijediti, znate. Oni su pobijedili. Oteli su mi posao.

Postaje li onda ta stvarnost previše iscrpljujuća u svakom pogledu?

Libanonska stvarnost je trenutno duboka kao zečja rupa. Čovjek stalno riskira da bude uvučen i postane žrtva impozantnog apsurda. Bez dileme je iscrpljujuća za sve one koji u Libanonu žive. Odlazak iz Bejruta omogućio mi je da dođem do daha, uđem u društvo koje dobro funkcionira i, možda najvažnije, da ponovno pregovaram o svom položaju u društvu. Dobra stvar je što vam udaljenost donosi novi pogled na epicentar krize u kojoj ste bili. Loša stvar je što kada stvari pogledate iz druge perspektive, shvatite koliko je Libanon sa svim svojim problemima malen u usporedbi s međunarodnom zajednicom. Drugdje se svakodnevno događaju i druge i veće stvari i ne možete ne pomisliti da je Libanon na neki način onaj glasni susjed koji stvara previše buke s obzirom na svoju veličinu, i svi ga pokušavaju zanemariti jer imaju vlastite probleme s kojima se moraju nositi. Još jedna stvar koju shvatite iz nove perspektive jest da vrijeme zapravo nikada nije stalo. Od početka krize u Libanonu imamo dojam da je vrijeme stalo i da čeka da riješimo probleme prije nego što se išta ponovno nastavi. Nažalost, život ne funkcionira tako. Stigao sam do Berlina i shvatio da sam se kroz ovu krizu neopaženo mijenjao, otkrio sijedu kosu, podočnjake i bore. Kao da su se pojavili preko noći. Prošle su tri krizne godine, a da to nisam ni primijetio, godine koje ne mogu vratiti.

Putem humora pokušavate stvoriti neku vrstu emancipatorske distance. No u jednom od ranijih intervjua kazali ste da je crni humor dvosjekli mač. Zašto? Koja je uopće uloga humora?

Vjerujem da je glavna uloga humora da vas drži na površini, iznad vode. Donosi vam mali osjećaj pobjede i utjehe kada se nasmijete usred nevolje. Ipak, mislim da je to dvosjekli mač jer humor, iako vas drži na površini, može istovremeno poslužiti kao odvraćanje pažnje od stvarne priče. Postoji rizik kod oslanjanja na humor, zbog tog komfora koji donosi, a taj je rizik zanemarivanje drugih proaktivnih mjera koje se mogu poduzeti kako biste se suočili s krizom. Treba se, naravno, smijati, ali treba i paziti. U Libanonu smo, primjerice, jako ponosni što smo sačuvali smisao za humor usred krize. Ispostavilo se da je smisao za humor jedino što smo uspjeli sačuvati. Taj se fenomen može pratiti u stvarnosti, kada vidite kako neka zajebancija postaje viralna u rekordnom vremenu, a s druge strane primijetite da neki panel ili akcija koji se bave problemima i predlažu rješenja privlače jako skroman broj ljudi. Možda taj problem nije samo libanonski, nego internacionalni. Humor je učinkovito i vrlo moćno oružje, ali nije jedino oružje potrebno za pobjedu u ratu, niti je najvažnije.

Stil vaših karikatura dosta se razlikuje od stila mnogih drugih karikaturista iz Libanona, ali i šire regije. Vaši likovi nisu individualizirani, oni su figure-štapići, kojima pritom nedostaju usta. Zašto takav stilski odabir?

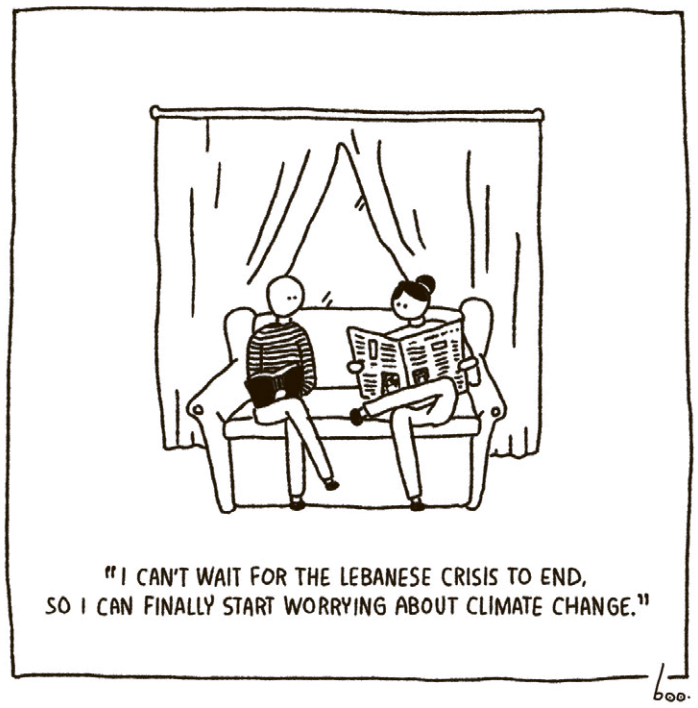

'Jedva čekam da završi libanonska kriza, da se konačno mogu početi brinuti zbog klimatskih promjena'

Likovi koje crtam doista su bezlični i pomalo ravnodušni. Vjerujem da sam taj stil prvi put počeo razvijati u jednom od pokušaja da nacrtam autoportret. Ali primarno sam iz lijenosti odabrao vrlo osnovni stil figurica ljudi, da budem potpuno iskren. Dodatno, smatrao sam da je ta lijenost i uvjerljiva i praktična jer mi ne treba puno vremena da napravim crtež i objavim ga na internetu ili u novinama. Osim toga, otkrio sam da postoji nešto smiješno u nepromišljenom stilu crtanja nečega što se bavi ozbiljnim sadržajem. Volim skrenuti pažnju na sadržaj, na natpis koji prati karikature, zato svoje crteže držim jednostavnim. Ideja da likovi nemaju usta proizišla je iz toga što sam prikazivao ljudska bića oko sebe kao pasivne primatelje.

Stranac u svom gradu

Ne tako davno, u Jordanu, Emad Hajjaj je završio u zatvoru nakon što je u jednoj karikaturi prikazao prestolonasljednika Abu Dabija. U jednoj od svojih karikatura govorite o gušenju slobode govora u Libanonu – službenik izvodi ceremoniju vjenčanja riječima: 'U dobru i u zlu, u bolesti i zdravlju, sve dok netko od vas ne spomene predsjednika u tvitu.' Kakva je općenito situacija sa slobodom govora u Libanonu, ne samo u vezi karikaturista?

Od listopada 2019. godine snage sigurnosti u Libanonu stavile su pod istragu ili pritvorile više od dvjesto aktivista i aktivistkinja za ljudska prava i novinara, što je Human Rights Watch nazvao 'procesom progona slobode govora'. Libanon je autoritarna zemlja. Politička elita je alergična na slobodu govora i ne tolerira je. Užasno je ironično koliko u svojim izjavama naglašavaju činjenicu da je Libanon demokratska država. Ako doista nema problema s našom demokracijom, zašto se moraju i dalje baviti tom temom? Drugim riječima, situacija u Libanonu je kao da kažete: 'Libanon je demokracija. Tko se ne slaže, bit će procesuiran.'

U eksploziji u bejrutskoj luci 2020. godine poginulo je više od 200 ljudi, više od 7.000 ih je ozlijeđeno, a 300.000 raseljeno. Ali to je samo jedan dio priče o nanesenim ranama i pretrpljenoj šteti. Kada je pisao o nevidljivim aspektima rata na primjeru Gaze, pisac Khaled Juma je istaknuo pitanje sjećanja – uništavanje mjesta i uspomena povezanih s njima kao uništavanje dijela nas. Kako se vaš odnos s Bejrutom promijenio nakon eksplozije?

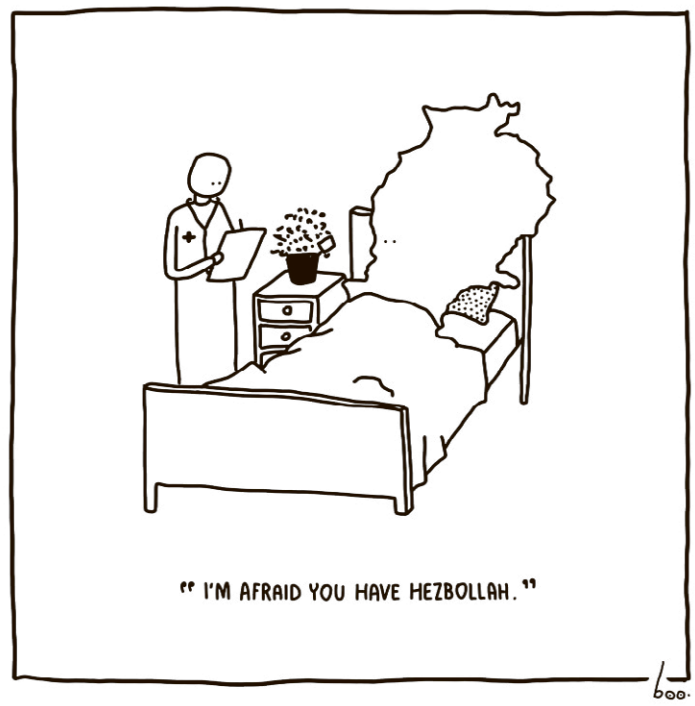

'Bojim se da imate Hezbolah'

Vrlo se lako mogu povezati s tumačenjima KHALEDA JUME. Vidite, sjećanje je ono što smo mi. Bez toga nemamo nikakvu vrijednost. Barem ja to osobno vidim tako. A ponekad se sjećanje manifestira u predmetima oko vas. Znate, kroz slike koje imate u novčaniku, ili šal nekoga i u njemu još živ miris parfema, ili rukom napisano pismo itd. Neka sjećanja su preduboka i sidre se u specifičnim predmetima. Ti predmeti postaju jedini predstavnici tih sjećanja, ona postaju dio tebe, ti ih obožavaš, ona su ti. Sve je to za mene bio Bejrut. Imao sam beskrajne uspomene na njegovim ulicama, od pete godine života do nekoliko minuta prije eksplozije. A svako je sjećanje povezano s određenom zgradom, kutkom ulice, kafićem, krovom zgrade. Nakon eksplozije sve je to nestalo. Iako sam bio u epicentru eksplozije kada se dogodila, moja je trauma zapravo više emocionalna nego fizička. Moja sjećanja i fizički predmeti s kojima su se formirala posve su uništeni. Osjećao sam se kao da nemam više za što i zbog čega živjeti. Ostao sam bez povijesti, bez temelja. Postao sam toliko ravnodušan prema Libanonu općenito, a posebno prema Bejrutu. Osjećao sam se strancem u gradu, kao i bilo koji drugi stranac. Podnio sam zahtjev za vizu njemačkom veleposlanstvu dva tjedna nakon eksplozije.

Kulturne institucije u Libanonu nisu vam nikada dodijelile neki tip priznanja. Toliko je dugo ljudima u Libanonu teško podmiriti i najosnovnije potrebe, kako onda kultura i oni koji je proizvode opstaju u takvim okolnostima?

U ovakvim situacijama kulturni sektor obično prvi padne i zadnji se diže. Kultura nikada nije bila prioritet na dnevnom redu libanonske vlade i to nije nikakva udarna vijest. Lokalne kulturne institucije donekle su opstajale zahvaljujući potpori međunarodnih nevladinih organizacija, stranih veleposlanstava, međunarodnih kulturnih misija i privatnih donatora. Za lokalne političare sektor kulture, u usporedbi s drugim državnim sektorima, nudi malo prostora za korupciju – jednostavno se ne isplati. Pa im je nezanimljivo.

Sebe opisujete kao mizantropskog humanista. Iako vaši crteži svjedoče o očaju bez kraja, vi ste istovremeno čovjek koji nastavlja crtati, iz tjedna u tjedan. Ima li ipak nekog smisla u svemu tome?

Samo pokušavam malo zabaviti sebe i druge, kako bih odvratio pažnju od neizbježnog poraza koji nam dolazi. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1166, petak, 22. travnja 2022.

PIŠE Igor Lasić

Medijska slava Ukrajini

U hrvatskim medijima prema ratu u Ukrajini zauzet je pretežno navijački stav, što samo po sebi nije problem, ali jest loše to što je usput stradala mogućnost kvalitetne analitike. No da bi se artikuliralo nekakvo korektnije gledište, morali bi u javnom prostoru biti ravnomjernije zastupljeni komentatori s malo više političkog i stručnog integriteta

Voditeljica RTL-a Mojmira Pastorčić frizurom daje podršku Ukrajini (Foto: RTL/Screenshot)

Dva mjeseca nakon početka vojnog napada Rusije na Ukrajinu predstavljaju sasvim dovoljan vremenski odmak za sagledavanje ovdašnjeg medijskog odnosa prema tom ratu. Makar u glavnim crtama, i po dominantnoj intonaciji. Uvid crpimo iz vodećih hrvatskih medija, onih televizijskih koji su dostupni jednako svima i tiskanih koji se ne čitaju isključivo u svom gradu, s njima pripadajućim portalima. Samostojećih je internetskih portala u tom krugu posve malo, ali svakako ćemo imati u vidu i njih.

Reakciju je početka diktiralo zaprepaštenje PUTINOVOM odlukom da posegne za frontalnom te oružanom metodom razračunavanja s Kijevom te posredno Washingtonom. Polazišta su tako locirana negdje između straha od nuklearnog rata i moralnog refleksa pristajanja uz Ukrajinu kao neposrednu žrtvu. Nije zanemariv ni udio nelagode uslijed realne onemogućenosti da se otvoreno vojno stane uz napadnutu stranu bez izazivanja svjetskog rata.

Pored svega toga, i pokojeg motiva koji ćemo još razmotriti, zauzet je prema ratu pretežno navijački stav, što samo po sebi nije problem, ali jest loše to što je usput stradala mogućnost kvalitetne analitike. Jednostrano informiranje, bez prostora za izbor, ubrojeno je u račun. Na sceni je ostala nespornom samo činjenica pogubnog ruskog imperijalizma, baš kao da su ga ekskluzivno Rusi izumili, zajedno s prezirom spram ljudskih prava. Oni koji su otpočetka ukazivali na šarenije relacije u novijoj svjetskoj povijesti od tako crno-bijelih mahom su proglašeni korisnim idiotima Vladimira Putina.

Kako rat odmiče, a čini se da će još neko vrijeme potrajati, i to usuprot svakodnevnim najavama ruskog kraha, međutim, uvodni šok donekle ustupa mjesto obuhvatnijoj perspektivi. Postaje jasnije da nije nužno abolirati Putina i njegov ishitreni politički te vojni izbor, pa ni previdjeti ratne zločine koje čini ruska vojska, e da bi se situacija očitala uravnoteženo.

Od cinizma prema žrtvi ipak je gore samo nevjerodostojno ili tendenciozno kontekstualiziranje njezine muke. To hoće reći da smo, kad javno govorimo o ratu u Ukrajini, na neki način dužni odvagnuti sve relevantne uzroke ove tragedije, kao i izvjesne konsekvence ubuduće. No takvog je pristupa bilo dosad izrazito malo u Hrvatskoj, pa je glavnina medijskog iskaza olako počela nalikovati smotri idiota korisnih nekome drugom, od Putina jačem i utjecajnijem.

Nećemo ovom prilikom trošiti prostor na dokazivanje teze da je NATO, s Amerikom na čelu, taj koji presudno diktira sve ovakve zaplete, a i jedini je to u mogućnosti. Pažnju više odvlači nevoljkost samog uzimanja te pretpostavke u obzir. Stajalište koje to reprezentira je nedavno na jednom portalu artikulirano pozivom ili zaključkom da nemamo što propitivati ukrajinsku stranu u ovom ratu, ili bilo koju izvanjsku te lateralnu, dok Rusija ne izgubi rat. I tek onda ćemo imati pravo na tobože visokoparne diskusije o široj odgovornosti i demokraciji i sličnim temama koje u međuvremenu valjda treba suspendirati.

No mi smo takav rezon već jednom odbacili, naime, u ratu koji smo pretrpjeli ovdje prije tri desetljeća, a gdje su za tim posezali uglavnom oni koji su punu istinu radije zataškavali. Dapače, šutnja je valjala samo onima koji su provodili zločine i osiguravali ličnu materijalnu ili statusnu korist, dok nikad od toga ništa nije imala nijedna žrtva na ma kojoj strani.

Mimo svake bojazni da ćemo time imalo relativizirati krivnju Putinova režima ili stradanje Ukrajinaca, pa i Rusa, osvrnimo se ovdje malo na tu praksu u Hrvatskoj danas. Drukčije neće biti moguće formirati sliku o

prevladavajućem stanju niti nadomak objektivno. Vremena su preteška, ujedno idealna za svaku vrstu političke špekulacije, pa histerično ucjenjivačko pravedništvo treba otresati s vrata odlučnije i efikasnije. Poslužit ćemo se kronološkim poretkom, ali samo za start ovog kratkog pregleda.

Prije nego što je ruska vojska službeno prešla granicu s Ukrajinom, tamo se već naveliko pucalo, i to godinama. Nije posebna tajna da su pojedini vojni elementi iz Rusije već bili na terenu, kao i američki tutori Kijeva, ali u Hrvatskoj to nije jako zanimljivo. Da jest, više bi se znalo o dokumentu ukrajinske vojske na koji se otpočetka poziva Moskva, planu ofenzive na Donbas. A ponešto i o slučajevima teroriziranja ruske manjine u toj ukrajinskoj regiji proteklih godina. Nema smisla ići predaleko u prošlost, inače bismo tematizirali ovdje Majdan, puč 2014. godine, itd.

Štoviše, s onu stranu te granice, nadovezali bismo se na prošlost kovanu u eri GORBAČOVA, zatim JELJCINA. Došli bismo do američke oklade na nestabilnost u odnosima s Rusijom, ali nećemo. Samo neka se zna, kad jednom Zapad odobri putni nalog za Jamesa Bonda da ukloni današnjeg svjetskog negativca broj jedan usred Kremlja, problem neće biti ni približno riješen. Dobar pokazatelj hrvatske nezainteresiranosti za integralni kontekst ovih događaja pak jesu zamjerke oko fašističke tj. nacističke ili, prema potrebi, komunističke pozadine rata.

Iz burne dinamike propagandnog nabacivanja etiketama mi smo izvukli najgore, a ono što nam je ostalo tiče se itekako ovdašnje suvremene političke klime. Putin je prema potrebi fašist, čak i onda kad se suprotstavlja imperijalizmu NATO-a, ili protokomunist, ali bez obzira na to što sam za ovaj rat optužuje, ni manje ni više, nego LENJINA. Sve to bez obzira na dokazanu njegovu suradnju s ekstremnom desnicom širom Europe. Ukrajina, s druge strane, cvjetnjak je demokracije čak i onda kad podržava vlastite neonacističke snage pod oružjem.

Odnos prema specijalnoj jedinici Azov, nasljeđu STEPANA BANDERE i pozdravu 'Slava Ukrajini' odrađen je u ovdašnjim medijima sukladno prevladavajućem stavu prema domaćim novijim i starim fašistima. Sve je to stalo u kompleks pod znakom HOS-a i pozdrava 'Za dom – spremni', jer je valjda lakše živjeti uz ideološki popust na tako drastičnu kompromitaciju.

Zatim smo svakodnevno gutali prijesne laži iz ipak jedinog preostalog propagandnog studija, nakon blokade ruskih izvora i njihovih podvala ili vjerodostojnih podataka koje nećemo imati priliku ni sagledati. Od prvog dana rata slušamo kako je Rusija pred općim i neopozivim bankrotom zbog sankcija, ali nikako da stigne takva ekonomska propast agresora, pa ni oprost kalkulantskom Zapadu u očima izmanipulirane Ukrajine.

Prvih tjedana je ključna riječ skore pobjede nad zlom neupitno bila rasputica, otapanje snijega i leda s pripadajućim blatom u kojem bi kardinalno zaglavila glomazna ruska mehanizacija. Došlo je i zahuktalo se proljeće, mada se pomjeranja na fronti nisu pokazala rezultatom takvih uzroka. Jedino što je svojski zaglibilo u ukrajinskoj bljuzgi su marketinške projekcije zapadnjačkih saveznika, a da Vladimir Putin još nije potrošio svoj potencijal niti konvencionalne vojne represije.

Nebrojeni primjeri sličnih podmetanja prošli su bez ikakve refleksije i otpora, lagano otvarajući nekritički prostor za nove. Britanski ministar obrane BEN WALLACE je uoči samog napada objavio da ruska vojska pokreće mobilne krematorije za prikrivanje vlastitih gubitaka. Dokazne snimke za koje će se ustanoviti da to uopće nisu, poslužile su kasnije za nesmetano inzistiranje kako takva vozila služe i kremiranju ukrajinskih žrtava.

Reakciju je spočetka diktiralo zaprepaštenje Putinovom odlukom (Foto: Emica Elvedji/ PIXSELL)

Hrvatski vodeći mediji gotovo da nisu propitivali te i srodne momente, nego samo katkad nekakav plin ili dron, te su odano nastavljali širiti neprovjerene vijesti u sve žešćem ritmu. Ako bi se neka od njih baš očito pokazala lažnom, i kao takva zaradila dopunu s totalnim obratom, samo se po istome modelu postupalo dalje. Jednom su to bile novosti o herojskim bakicama koje obnoć žustro potkradaju zavojevačev arsenal, drugi put o drugima koje otrovanim kolačima desetkuju njegovu živu silu. Ona drevna fraza kojom se konstatira da je prošla baka s kolačima, tako je u našim medijima bez distance zadobila posve novo značenje.

Ukrajinski borbeni zrakoplov i njegov pilot s kodnim imenom Duh Kijeva, koji je upravo hrpimice obarao neprijateljske letjelice, nestao je s radara bez objašnjenja i uvjerljivih snimaka koje bi uopće potvrdile njegovo dotadašnje postojanje. Tenk koji je pregazio civilno vozilo nalik onom crvenom

Boris Buden, jedan od rijetkih heterodoksnih glasova (Foto: Jovica Drobnjak)

Vremena su preteška, ujedno idealna za svaku vrstu političke špekulacije, pa histerično ucjenjivačko pravedništvo treba otresati s vrata odlučnije i efikasnije

fići u Osijeku 1991. godine, ispostavit će se, bio je ukrajinski.

Na sličan će se način slučajno otkriti da su Amerikanci ipak razvijali neke biološke laboratorije u Ukrajini. Nadalje, da su ukrajinski vojnici pucali u ruske zarobljenike. Također, da su branitelji Zmijskog otoka, čiju je junačku pogibiju po izvještaju VOLODIMIRA ZELENSKOG oplakao čitav svijet, nekako svejedno preživjeli, da bi uskoro bili oslobođeni u razmjeni zarobljenika.

Naravno, treba razumjeti reklamnu industriju koja producira takav materijal u okolnostima kakve proživljava ukrajinski narod i njegovo političko te vojno čelništvo. Ne treba, ili bar ne više tjedana nakon početka rata, podržavati i slijediti hrvatsku dominantnu interpretaciju stvarnih zbivanja. No da bi se artikuliralo nekakvo korektnije gledište, morali bi u javnom prostoru biti ravnomjernije zastupljeni komentatori s malo više političkog i stručnog integriteta. Takvima je uveden embargo, a na sceni su u napadno velikoj mjeri ostali brojni mediokriteti s reproduciranjem zadanog narativa. Osim njih, tu su i direktni suradnici NATO-a, poput tobože neovisnog tzv. Instituta za istraživanje hibridnih sukoba u Zagrebu.

Oni ne isturaju pitanja o tome kako je npr. moguće da su Rusi, tako krvoločni kakvima ih vidimo, danima tolerirali mirne građanske prosvjede u okupiranom Hersonu, Melitopolju i Enerhodaru. S iskustvom navedenog rata koji smo doživjeli ovdje, probajmo zamisliti takav slučaj u bilo kojem od nekoć okupiranih gradova bilo koje postjugoslavenske državice.

Ne dovodi se u sumnju ni česta tvrdnja da su Rusi odnekud istjerani, premda joj u pravilu prethodi vijest da su se iz nekog razloga sami povukli. Nema propitivanja stalnih objava brojčane iscrpljenosti ruskog vojnog kadra i zaliha municije, ali koji nikako da se utrnu. Takoreći nitko od naših glavnih informatora ne primjećuje neobično forsiranje uvjerenja da je malne kompletna planeta svrstana kontra Putina, ako znamo da je riječ o svega jednoj trećini.

Samo povremeno u vodeći javnoinformativni prostor bivaju pripušteni iole heterodoksni glasovi u tom smjeru. Primjerice, u Večernjem je listu početkom ožujka publiciran intervju s BORISOM BUDENOM koji, uz neuvijenu osudu Putinova čina, jasno adresira zapadnjačku odgovornost za ranije aktivno miniranje integriranja Rusije u neki sretniji globalni poredak. Prije nekoliko dana Hrvatska televizija čudom dopušta ekonomskom analitičaru NEVENU VIDAKOVIĆU da rastumači kako su gromoglasne priče o ruskom bankrotu najobičnija alibi-konstrukcija.

Takoreći nitko od naših glavnih informatora ne primjećuje neobično forsiranje uvjerenja da je malne kompletna planeta svrstana kontra Putina, ako znamo da je riječ o svega jednoj trećini

Sve ostalo u tom svjetlu može se pronaći takoreći isključivo po neprofitnim medijima, od kojih za ovu prigodu izdvajamo primjer Biltena. MARKO KOSTANIĆ pisao je o ideološkom postupku esencijalizacije ruske nacije, a MARIO KIKAŠ na istom portalu razotkrio da Jutarnji list serijski prenosi gotove članke konzervativnih te huškačkih britanskih medija kao što su Daily Mail i Telegraph. I nitko im pritom nije mogao zamjeriti da se postrojavaju uz Putina. Cjelovito postavljen analitički pogled na zbilju nipošto ne ovisi o pragmatičnoj ekvilibristici među kurentnim vrijednostima na političkom tržištu.

Matična struja domaće žurnalistike ostala je drugdje, na poziciji moraliziranja i psihologiziranja. Historijska optika svodi se na dijagnoze kojima ukupna ruska povijest ukazuje sinkronijski na kolektivnu sklonost masivnim izbojima puke (auto)destrukcije. Drukčije nije ni moguće kad medijska domena hotimice obara svoj profesionalni standard ispod neprovjerenih kanala društvenih mreža. No vjerojatno i za to postoji nekakav racionalan uzrok, da ne bismo i mi podlegli iskušenju limitirane moralne i psihološke analize.

Intelektualna i politička bilanca hrvatske medijske scene dade se za protekle tri decenije ugrubo svesti na povlađivanje ekonomskom liberalizmu po diktatu najjačih Zapadnih sila. Sve jadnijem stanju u kojem se Hrvatska pritom zatiče, sigurno nije ugodno svjedočiti ni onima koji su mu tako kumovali. Ukrajinska žrtva i ruska stigma su dobrodošla prilika za ispiranje loše savjesti i naknadno javno opravdanje, osim što je za tu premiju očito neophodna i grandiozna doza podvale. ■

Profesorica na zagrebačkom Fakultetu političkih znanosti i stručnjakinja za Latinsku Ameriku

RAZGOVARALA **Tena Erceg**

INTERNACIONALA

LIDIJA KOS-STANIŠIĆ
Boric je začetnik novog trenda

Treći val latinskoameričke ljevice započinje s Čileom i predsjednikom Boricem koji se sam okarakterizirao 'slobodarskim socijalistom'. On pripada milenijskoj ljevici pa je u maniri milenijskog socijalista osudio diktatore Venezuele, Nikaragve i Kube, kao i rusku invaziju na Ukrajinu

U posljednjih nekoliko godina ljevica je u Latinskoj Americi opet u usponu. Od 2018. progresivne opcije pobijedile su u Peruu, Čileu, Hondurasu, Meksiku, Argentini i Boliviji. U Kolumbiji se očekuje pobjeda Gustava Petra, dok bi u Brazilu bivši predsjednik Lula da Silva mogao pobijediti desničara Bolsonara. Gdje biste ideološki smjestili navedene vlade?

Kad malo bolje razmislim, lijeve vlade Argentine, Meksika, Bolivije i Perua ne pripadaju novom, trećem valu ljevice, više odgovaraju drugoj fazi drugog vala. Nisam sigurna da je tvrdnja da su progresivne opcije pobijedile u Meksiku, Argentini i Peruu ispravna. Pitanje je što je progresivno, osobito u slučaju Meksika i Argentine gdje su na vlasti lijevi populisti. U Meksiku je na vlasti ANDRÉS MANUEL LÓPEZ OBRADOR (AMLO), koji je opozvao brojne pozitivne ekonomske i obrazovne reforme svoga prethodnika te predsjedničkim uredbama daje privilegije državnim tvrtkama i vojsci. U Argentini su na vlasti populisti iz peronističke stranke Partido Justicialista, Los Fernández – predsjednik ALBERTO i njegova potpredsjednica CRISTINA FERNÁNDEZ DE KIRCHNER – koji su trenutačno u zavadi, što utječe na upravljanje državom. U Peruu je na vlasti radikalni populist, učitelj PEDRO CASTILLO koji je za osam mjeseci vladavine preživio dva opoziva, promijenio više premijera i ministara, stalno mijenja stavove i prema mojim procjenama neće dugo ostati na vlasti. U Boliviji je na vlasti MORALESOV čovjek LUIS ARCE. Svi su oni radikalni populisti drugog vala. Socijalna pravda i promoviranje socijalne jednakosti uvijek je bio ključni cilj ljevice, no AMLO, Los Fernándezi, Castillo i Arce to ne čine u skladu s pravilima predstavničke liberalne demokracije.

Koji su politički, ekonomski i društveni uzroci ponovnog uspona lijevih snaga na kontinentu?

Jedinu državu prvog vala ljevice, iako je i tamo došlo do promjene politike, predstavlja Kuba koja je primjer marksističke i antiimperijalističke ljevice. Nikaragva i Venezuela su radikalne ljevice drugog vala koja se konstantno sukobljava s 'neprijateljima' – političkim suparnicima, poduzetnicima i američkom vladom. Iz godine u godinu dolazi do priljeva novih mladih punoljetnih glasača koji smatraju da nisu politički zastupljeni jer 'stari' političari imaju zastarjele agende te dolazi do trenda izdizanja novih lica. I u Latinskoj Americi, kao i na zapadu, mlade generacije srednje klase žive lošije od svojih roditelja i ne vide mogućnost napredovanja na društvenoj ljestvici, a često ni zadržavanja istog socijalnog statusa. Bitna im je zaštita ljudskih prava, autohtonih naroda i okoliša, kao i rodna ravnopravnost te stav da bi država trebala više intervenirati u privredu. Upravo je to odlika najnovije latinskoameričke ljevice, odnosno trećeg vala koji započinje s Čileom i novim predsjednikom GABRIELOM BORICEM koji se okarakterizirao 'slobodarskim socijalistom'.

Boric je vodeći predstavnik nove generacije, zelene ljevice koja se želi osloboditi ovisnosti o fosilnim gorivima, ne oslanja se toliko na tradicionalnu bazu kao što su sindikati i naglasak stavlja na identitetske i feminističke politike. Kakav je njegov odnos prema naslijeđu prethodnika?

Boric je u predizbornom programu, uz isticanje socijalne ravnopravnosti, naglašavao feminističke i zelene agende. Na početku kampanje bio je izrazito lijevo, čak radikalno orijentiran, pa je izjavljivao da će Čile kao koljevka neoliberalizama biti i njegov grob. Svojom retorikom udaljio je od sebe čak i ***old-school*** političare iz demokršćanske stranke te bivšu predsjednicu MICHELLE BACHELET. Da bi u drugom krugu dobio i njihove glasove, bio je primoran ispričati se zbog 'generacijske arogancije', primjerenije se oblačiti i ublažiti svoje radikalne stavove. Želi socijalno osjetljiviji Čile s univerzalnom zdravstvenom zaštitom, većim mirovinama i oprostom studentskih kredita, a za sve to potrebna su sredstava pa je upitno koliko će predizbornih obećanja biti ispunjeno. Boric pripada milenijskoj ljevici pa je osudio diktatore Venezuele, Nikaragve i Kube, kao i rusku invaziju Ukrajine, što je i bilo za očekivati jer je naglašavao važnost demokracije i zaštite ljudskih prava. Boric je začetnik novog trenda koji bi mogao inspirirati mlade diljem Latinske Amerike da, ukoliko u velikom broju izađu na izbore, postoji mogućnost da i u njihovim državama predsjednik postane čupavi tetovirani tridesetogodišnjak koji zagovara promjene

U časopisu Foreign Policy krajem siječnja objavljen je članak koji je napisao bivši direktor za Latinsku Ameriku američkog Odbora za nacionalnu sigurnost, Benjamin N. Gedan. Tvrdi da je stara ljevica 'pregažena i diskreditirana', što SAD-u ide na ruku, dok su lideri mlađe generacije ustvari socijaldemokrati, a to znači prirodni saveznici Washingtona. Za primjer navodi da je Boric ministrom financija imenovao u SAD-u cijenjenog direktora središnje banke Marija Marcela. Slažete li se s takvom ocjenom i znači li to da počinje nova era manje antagonističkih odnosa latinskoameričke ljevice i SAD-a?

Ne smatram da počinje nova era odnosa. Teško je na primjeru imenovanja jednog ministra financija zaključiti da će doći do zatopljivanja odnosa. Boric je navedenog ministra imenovao kako bi pokazao umjerenim glasačima da neće donositi radikalne ekonomske i financijske poteze. Upitna je i mogućnost donošenja radikalnih odluka jer Boriceva koalicija u zakonodavnom domu ima svega 37 od 155 glasova. Boric će i za umjerene prijedloge trebati puno vremena i energije za postizanje dogovora i izglasavanje. Još zasjeda Ustavotvorna skupština koja treba dati prijedlog novog ustava koji treba biti prihvaćen na plebiscitu, s time da je prema posljednjim ispitivanjima javnog mnijenja većina sklona glasati protiv promjene. Latinska Amerika je regija od 20 država i uvijek su neke od njih bolje nego druge surađivale sa SAD-om. Desne vlade uglavnom bolje surađuju sa SAD-om nego lijeve, no imali smo i paradoks da je lijevi meksički radikal AMLO imao bolje odnose s republikancem DONALDOM TRUMPOM nego s demokratom Joeom BIDENOM.

Foto: Luka Stanzl/PIXSELL

Kina je najveći ulagač, odnosno konzument prirodnih resursa kojima kontinent obiluje. Koliki je i kakav utjecaj Kine na latinskoameričke ekonomije?

Kina je već 15–20 godina značajan igrač u Latinskoj Americi. Glavni kineski interesi su osigurati energiju, metale i hranu potrebnu za njenu ekonomiju i rastuću srednju klasu. Kina doživljava regiju kao zonu natjecanja sa Tajvanom, koji još uvijek priznaju Paragvaj, Gvatemala, Honduras i Nikaragva, dok su Panama, Dominikanska Republika i El Salvador u posljednjih nekoliko godina promijenili stav. Regija predstavlja i poligon natjecanja sa SAD-om u njihovom dvorištu, stoga je kineski cilj podržati ideološke i druge prijateljske režime u regiji. Očekuje se da će trgovina između regije i Kine do 2035. premašiti 700 milijardi dolara, što je više nego dvostruko u odnosu na 2020. Kina bi mogla nadmašiti SAD i postati najveći trgovinski partner regije, no političke elite regije imaju podijeljene stavove o ulozi Kine u domaćim ekonomijama. ■

Dodikov najveći spin

Željka Cvijanović – Milorad Dodik, tandem pod sankcijama (Foto: Dejan Rakita/PIXSELL)

Dodik se, koliko god pokušavao stvari predstaviti drugačije, više plaši britanskih sankcija nego 'britanskih otmičara'. Ne zato što u Britaniji ima neku imovinu koja će mu biti blokirana, već što je izvjesno da će sankcije poslije Velike Britanije uvesti i Njemačka, Francuska i druge države EU-a, kaže Miljan Kovač

U SVEGA desetak dana Velika Britanija je uvela sankcije dvojcu MILORAD DODIK – Željka Cvijanović, srpskom članu Predsjedništva BiH i premijerki Republike Srpske, Visoki predstavnik međunarodne zajednice u BiH CHRISTIAN SCHMIDT iskoristio je bonske ovlasti te poništio Zakon o nepokretnoj imovini Republike Srpske, zbog čega je Dodik bio u Beogradu kod predsednika Srbije ALEKSANDRA VUČIĆA, ali tek nakon što je ovaj primio Visokog predstavnika. Britanija je uvela sankcije dvojcu Dodik – Cvijanović zbog njihove destabilizirajuće uloge u BiH, zabranjen im je ulazak na Otok, a zamrznuta im je i imovina. Dodika, kako je izjavio, zaboli za sankcije i samo će mu pomoći da završi diskusiju s njima. Nakon što su mu uvedene sankcije Dodik je u javnost pustio priču kako ga namjeravaju oteti britanski i američki vojnici i odvesti tamo gdje su mu uvedene sankcije – u Veliku Britaniju. Puno događaja u RS-u i za njegove vodeće ljude u kratkom roku, a kao po pravilu, ako nešto ne ide na ruku, onda se kupuje vrijeme te spinuje ugroženost, na što ukazuje banjalučki novinar MILJAN KOVAČ.

— Priča o tome kako Velika Britanija ili SAD, pripremaju njegovu otmicu, kao i način na koji je tu informaciju plasirao u javnost, prevazilaze sve dosadašnje spinove Milorada Dodika o navodnoj ugroženosti njega, Republike Srpske, srpskog naroda, a naslušali smo ih se mnogo. Po pravilu takve priče se iz Dodikovog okruženja plasiraju ili u izbornim godinama ili kada se otkriju velike afere u koje su umiješani on ili njemu bliski. One imaju ulogu ili da utiču na podizanje izbornog rejtinga ili na skretanje fokusa sa afera, odnosno stvarnih problema – ističe Kovač.

Svemu su prethodile sankcije i odluka Christiana Schmidta da poništi zakon koji je u februaru usvojila Narodna Skupština Republike Srpske, a koji je trebao stupiti na snagu 14. aprila nakon čega su obojica svratili u Beograd na dozu razgovora i razumijevanja. Činjenica da se sve odvijalo daleko od javnosti, za Kovača je znak da Dodik sve više postaje teg oko vrata Srbije.

— Sve ukazuje na to da Aleksandar Vučić svoj politički kurs još uvijek stidljivo, ali sigurno zaokreće prema zapadu – smatra Kovač ističući da Srbija svoju perspektivu vidi u EU-u. Vučić je Schmidta primio kao Visokog predstavnika međunarodne zajednice, a ne kao 'njemačkog turistu', kako ga Dodik naziva, pozivajući se na PUTINOVO negiranje njegovog legitimiteta, zaključuje naš sagovornik i dodaje da se još jedino Dodik poziva na stav Moskve što je, kako kaže, i politički opasno. Navodi da se agresijom na Ukrajinu Rusija diskvalifikovala i iz procesa na Balkanu, 'tako da je Dodik, ne svojom voljom izgubio moćnog zaštitnika'.

— Dodik je, moguće, tek sada vidio, kako je njegov značaj mnogo manji nego što je to mislio. Bilo je za očekivati, da će se, kao poznati pragmatik, brzo preorijentisati, i saveznike potražiti na drugoj strani, onoj zapadnoj, koja mu je u najvećoj mjeri i pomogla da dođe na vlast, ali za to je prekasno što je postalo jasno nakon britanskih sankcija – navodi Kovač. Dodikov najveći strah nisu 'otmičari', tvrdi on, već da će mu biti presječeni finansijski tokovi.

— Zato se, koliko god pokušavao stvari predstaviti drugačije, više plaši britanskih sankcija nego 'britanskih otmičara'. Ne zato što on u Britaniji ima neku imovinu koja će mu biti blokirana (a nije isključeno da ima), već što je izvjesno da će mehanizam sankcija poslije Velike Britanije, primijeniti i Njemačka, Francuska, i druge države EU-a. U takvoj situaciji, on više ne bi mogao politički opstati i to bi definitivno bio kraj. Dodik se, uvjeren sam, ne plaši toliko odlaska s vlasti, koliko se plaši da bi to za njega značilo i gubitak slobode i finansijske moći – napominje Kovač.

Njemačka je već odlučila da obustavlja projekte koji su započeti u RS-u. Vrijednost tih projekata iznosi više od 100 miliona konvertibilnih maraka. Dodatnu draž priči daju i reakcije sa 'druge strane', odnosno Sarajeva, pa i Mostara, ako na Mostar gledamo samo kao na utočište DRAGANA ČOVIĆA. Njihove reakcije 'odišu zrelošću', onoliko koliko i Dodikova priča o otmici, ističe Kovač dodajući i da to nije ništa novo.

— Predizborna kampanja je već nezvanično počela. Sada će Dodik svako malo otcjepljivati RS i pripajati ga Srbiji, IZETBEGOVIĆ će braniti BiH i ukidati RS, Čović će praviti treći entitet... I to je predstava koju gledamo decenijama. Dodik možda jeste paranoičniji nego ikad i vlast mu je, također, klimavija nego ikad, ali bar se opozicije ne mora plašiti, jer oni dijele iste vrijednosti – navodi Kovač.

Visoki predstavnik je povukao prvi potez. Sljedeći mogu samo da se naziru.

■ Dejan Kožul

PERSONA NON CROATA

Djafar Sabiti/Reuters

Časna sestra ALPHONSINE CIZA, obrazovanjem elektroinženjerka, posljednje je vrijeme u mjestu Miti u DR Kongu provodila u gumenim čizmama, građevinskoj kacigi i radničkom odjelu. Dijelu svog sela osigurala je urednu opskrbu električnom energijom izgradivši mikrohidroelektranu. U izgradnji su pomogli inženjeri, mještani i redovnice. Osigurana je struja za mjesnu bolnicu, dvije škole, društveni dom, crkvu, a donedavno su imali struje dva ili tri dana u tjednu i to samo nekoliko sati.

■ T. P.

Iz Berlina, s bijesom

VIŠE od 70 tisuća radnika i radnica indijskog javnog prijevozničkog poduzeća Maharashtra (MSRTC) u štrajku je još od studenog, kada su se počeli boriti protiv najavljene privatizacije. Radi se o jednom od najvećih međugradskih autobusnih prijevoznika u saveznoj državi Maharashtra, a trenutni štrajk najduži je štrajk javnih prijevoznika ikada u zemlji. Radnici se mjesecima odupiru represiji uprave, sudova i sindikata, koji su više puta proglašavali njihovu akciju nezakonitom. Ovih su dana podršku radnicima poslali iz Berlinskog akcijskog odbora prometnih radnika, iz kojeg izražavaju solidarnost sa štrajkom svojih kolega u Indiji.

'Svesrdno podržavamo vašu borbu. Duboko smo ožalošćeni desecima samoubojstava među vašim kolegama i želimo izraziti suosjećanje i solidarnost s vama i ožalošćenima. Oni su, poput vaših 350 kolega koji su umrli od Covida–19, žrtve nemilosrdnog profiterstva prijevozničke tvrtke i vlade. Kao europski vozači autobusa možemo vam puno toga reći o pogubnim učincima privatizacije u javnom sektoru. Prije više od 20 godina EU je odlučila privatizirati lokalni i međugradski prijevoz i otada se prijevozničke tvrtke, koje su ranije imale relativno dobre plaće i uvjete rada za transportne radnike, natječu na štetu radnika', stoji u pismu podrške berlinskih radnika. U pismu osuđuju i uhićenja radnika koji štrajkaju, a dijele i osjećaj bijesa i frustracije zbog sindikata koji čine sve što mogu kako bi radnička akcija bila što manjeg opsega. 'Najveći strah im je da bismo se mi radnici mogli udružiti preko različitih tvrtki i regionalnih granica. Mi radnici moramo braniti svoje živote i zdravlje i zdravlje svojih najmilijih od združenih snaga uprava, sindikata, vlada i pseudo-ljevičara', zaključuju u pismu.

Nedavno je i u Londonu održan 48-satni štrajk vozača autobusa, koji je doveo do otkazivanja usluga na više od dvadeset linija u gradu. Vozači koji rade za Arrivu odbili su novi ugovor, ocijenivši ponuđene plaće preniskima za inflacijsko doba, a iz Arrive su im poručili da su 'nevjerojatno razočarani nepotrebnom industrijskom akcijom'. Među štrajkačima je i ovoga puta odjekivala pjesma 'Bus drivers anthem', koju je tijekom vala štrajkova prije sedam godina snimio londonski vozač poznat kao MIKEY BASHMENT. U pjesmi Bashment poziva na zajedništvo radnika kojima ni sindikati ne znaju i/ili ne žele pomoći, i koji samo ujedinjeni mogu stati na kraj vladavini prava po principu 'sve za šefove' i 'samo za šefove'.

■ Ivana Perić

Koliko može Levica?

Uoči slovenskih parlamentarnih izbora stranke Gibanje Svoboda Roberta Goloba i SDS Janeza Janše prema istraživanjima su gotovo izjednačene, pitanje je tko će i kako sastaviti vladu, a Novosti donose i osvrt na program Levice

U NEDJELJU 24. aprila održat će se izbori za slovenski parlament. Predsjednik republike BORIS PAHOR datum je potvrdio još 20. januara. Prema ispitivanju javnog mnijenja tjedan prije izbora tijesno vodi Gibanje Svoboda ROBERTA GOLOBA s 27,7 posto, a potpora mu raste, u zadnjem tjednu za 4,4 posto. No raste i potpora Slovenskoj demokratskoj stranci JANEZA JANŠE, doduše za samo 2,3 posto, što je bilo dovoljno da Golob u predviđanjima pretekne Jansu, koji sada ima 26,8 posto. U parlament prema projekcijama ulaze još i Socijalni demokrati s 9 posto, Levica čiji je vođa LUKA MESEC s 4,5 posto, što predstavlja pad za 2,8 posto u odnosu na prošle izbore te pokret Povežimo Slovenijo. Izvan parlamenta ostaju Naša dežela ALEKSANDRE PIVEC, Resni.ca ZORANA STEVANOVIĆA i Pirati, s manje od dva posto potpore, a onda još i DESUS LJUBE JASNIČA, SNS ZMAGE JELINČIČA, SAB ALENKE BRATUŠEK te Vesna, Naša prihodnost, Dobra država i Domovinska liga.

Što nam sva ta statistika govori? Da će izbori u Sloveniji biti vrlo razdrobljeni i da glavni favoriti mogu računati na 28 posto podrške. Je li to dovoljno da se oformi vlada ili će opozicija barem djelomičnim ujedinjenjem pomrsiti račune vladajućima?

Ponovimo, predsjednik republike Borut Pahor nakon savjetovanja sa stranačkim skupinama u Državnom zboru (parlamentu) odlučio je da će u februaru potpisati odluku o raspisivanju redovnih izbora, a kao prvi mogući datum ispao je 24. april. Pahor je odluku potpisao 9. februara. Pritom je pojasnio da će mandat za sastav nove vlade povjeriti onome tko svoju potporu u Državnom zboru potvrdi potpisima barem 46 poslanica i poslanika. Time je prekinuo s praksom da mandat za sastav vlade dobije relativni pobjednik na izborima, bez obzira na broj osvojenih glasova. Do ponoći 24. marta kandidacijske liste je predalo ukupno 20 stanaka.

Što je posebnost ovih izbora? Prije svega epidemija Covida–19, s obzirom na to da su epidemiološke mjere bile jedna od glavnih tema predizborne kampanje bar donedavno. Zaraženi koronavirusom moći će glasati ako do 20. aprila prilože potvrdu o izolaciji. U Inštitutu 8. marec upozoravaju da će onima koji se zaraze nakon 20. aprila biti osujećeno pravo na glasanje. Druga važna tema izbora je rat u Ukrajini. Levica oštro osuđuje invaziju na Ukrajinu, ali se protivi zračnom ratu nad Ukrajinom, koji bi vodio prema eskalaciji sukoba. U SDS-u pak potpuno podupiru ZELENSKOG i smatraju da bi trebalo uvesti zonu zabrane letenja.

Vođa Levice Luka Mesec (Foto: Saša Zinaja/PIXSELL)

Prema zakonu o predizbornoj i referendumskoj kampanji ona izborna može početi 30 dana prije dana glasanja, a završiti mora najkasnije 24 sata ranije. Neke stranke su još dva mjeseca prije izbora objavile predizborne plakate. To su ujedno i stranke s najizdašnije financiranim kampanjama.

Vidimo da je stanje u smislu formalne regularnosti izbora u Sloveniji uglavnom redovno. Drugo je pitanje tko će na izborima pobijediti i kako. Očita je izjednačenost Gibanja Svoboda i SDS-a i to su glavni favoriti, ali očito je i da je Slovenija rascjepkana na relativno puno stanaka, a one velike i same su relativno male, tako da je ishod izbora neizvjestan. Još manje je izvjesno tko će nakon proglašenja rezultata doista i vladati. Moguće postizborno koaliranje ljevice i liberala – a četiri stanke to su stavile u program – dodatno komplicira stvari. Naime, može se dogoditi da tijesni manjinski pobjednik, recimo Janša, ne uspije formirati vladu, naročito ne s podrškom 46 zastupnika/ca u parlamentu.

Što se u svemu tome događa s Levicom, jedinom slovenskom strankom ozbiljno odmaknutom od liberalnog centra? Nedavno su imali kongres u Mariboru i tamo stavili naglasak na nekoliko točaka za koje će se u budućnosti primarno zalagati. To su, između ostalog, problem stanovanja mladih, ekološki problemi, problemi naoružavanja Slovenije, zatim djelomično riješeni problemi minimalne plaće itd. Svoj predizborni program izložili su u ovećem dokumentu nazvanom ‘Budućnost za sve, a ne samo za neke›. Tu uvodno kažu da ih na nadolazećim izborima čekaju dva važna zadatka. Prvi je odlučno zbacivanje politike trenutne vladine koalicije. Ona je autokratskim vođenjem države, kao i podređivanjem svih društvenih sistema interesima vladajuće klike i s njom povezanih klijentelističkih mreža, pokazala da nije samo štetna, nego i opasna.

Levica se ne bori samo protiv većega zla, Janšine vlade, nego i protiv povratka u ‘staru normalnost’. Samo ambiciozna politika, koja za cilj ima dokinuti siromaštvo i iskorištavalačke radne uvjete uz jačanje ekonomske demokracije, može uspjeti. Samo politika koja može zamisliti budućnost onkraj stare normalnosti može donijeti zaštitu pred povratkom autoritarne desnice na vlast. Glas za Levicu je glas za takvu budućnost.

U osam godina parlamentarnog rada Levica je sve vrijeme bila na strani radnica i radnika, studenata i studentica te umirovljenika i umirovljenica. Uspjela je osigurati trajno podizanje minimalne plaće, podići minimalnu mirovinu za 100 eura, zabraniti rad nedjeljom. S Levicom je Slovenija konačno dobila zelenu alternativu. Zaštitili su rijeku Muru, borili se protiv frackinga u Pomurju, pomagali civilnom društvu da na referendumu otpišu štetan zakon o vodama. Suprotstavili su se militarizaciji društva, postavljanju žice na granici, poslovima naoružanja za misije u inozemstvu. Naposljetku, suprotstavili su se korupciji, političkom kadroviranju, ograničavanju demokracije i huškanju protiv ranjivih i manjinskih skupina.

‘Program koji je pred vama’, piše u uvodu, ‘dokaz je i obećanje da nismo izdali svoja načela, već smo za njih tražili konkretna rješenja.’ Brojna načela sada su konkretizirana u zakonske prijedloge.

Prioriteti za sljedeći mandat su im: jačanje i zaštita javnog zdravstva, odlučno postupanje protiv okolišne i klimatske krize, privreda po mjeri čovjeka. Što to znači? Zauzimanje za razvojnu politiku, koja će u prvi plan postaviti dostojan dohodak i uvjete rada, kraj prekarnosti i iskorištavanja te jačanje ekonomske demokracije. Poticat će sudjelovanje radnica i radnika pri upravljanju te oblike radničkog vlasništva poduzeća. U partnerstvu sa sindikatima suprotstavljat će se prekarizaciji rada, koja ugrožava socijalnu sigurnost te moć radnika i radnica u poduzećima. A ulaganje u razvoj znači da Slovenija mora uspostaviti bitno bolje financiran znanstvenoistraživački sistem. Stanovanje za sve: krov nad glavom treba razumjeti kao ljudsko pravo, a ne kao špekulativnu djelatnost na profitnom tržištu. Levica obećava da će proračunska sredstva za Stanovanjski sklad povećati tako da do 2030. godine izgradi 30 hiljada javnih neprofitnih stanova. Poduprijet će stambene zadruge, uvesti progresivni porez na nekretnine i rente i porez na prazne stanove.

Kulturu će vratiti u društveni centar. Ministarstvo kulture mora postati zaštitnik i saveznik kulture. Najprije će trebati sanirati štete koje je prethodna vlast ostavila iza sebe. Kvalitetan i besplatan odgoj i obrazovanje za svu djecu i mlade. Jednako tako Levica inzistira i na demokratizaciji na svim nivoima odlučivanja, što znači da u donošenje ključnih politika namjeravaju uključiti javnost. Za ključna razvojna i dugoročna politička usmjerenja trebat će potpora civilnog društva. Žele uvesti participativni proračun na općinskoj i državnoj ravni te mogućnost opoziva političkih funkcionera i funkcionerki. Planiraju se suočiti s političkim pritiscima na slobodno izražavanje medija i osigurati njihovu autonomiju u odnosu na političke vlasti i stranke.

Ovdje smo pobrojali tek neke od zahtjeva iz uvodnog dijela knjižice Levice ‘Budućnost za sve, a ne samo za neke’. Tek toliko da dobijete uvid u ambiciju s kojom je program napisan. Je li to popis lijepih želja koje ne zadiru dublje u klasnu politiku i imperijalistički svjetski poredak, tema je za neki drugi, manje predizborni članak.

Kako bilo, u parlamentarnoj politici Slovenije nedjelja 24. aprila bit će ključan dan, nakon kojega možda i neće sve odmah biti jasnije. Jer ne radi se samo o referendumu glede odlaska ili opstanka Janeza Janše, nego o dubljim strukturnim promjenama u ovoj državi, koja se ne da tako lako porobiti. I, usprkos padu koji ju je pogodio u zadnjih par godina, zna periodično dići glas i barem naznačiti kako bi trebalo izgledati jedno podnošljivo, čovjeka dostojno društvo. ■

Uz ljubljansku izložbu 'Vraćanje pogleda', od 11. ožujka do 21. kolovoza 2022.

PIŠE Bojan Krištofić

Umjetnost bez šećera

Galerija Cukrarna iznenađujuće je ambiciozan prostor za suvremenu umjetnost otvoren nedavno u površinom najvećoj zgradi Ljubljane, a njezina premijerna kolektivna izložba donosi široki presjek radova šezdesetak slovenskih autorica

Promatrano iz zagrebačke, tj. hrvatske perspektive, Ljubljana i Slovenija su, još od osamostaljenja ranih 1990-ih godina, imale znatno više 'sreće' s prostorima za proizvodnju i predstavljanje suvremene likovne umjetnosti, prvenstveno s galerijskim i muzejskim, odnosno s njihovom brojnošću, ali i opremljenošću. Naravno, puka sreća ili slučajnost nemaju nikakve veze s time. Jedno od inteligentnih i praktičnih rješenja koja, pretpostavljamo, olakšavaju život umjetnicima/ama i 'svijetu umjetnosti' u metropoli susjedne zemlje jest i dobra ideja o znatnom dijelu tome posvećenih javnih ustanova ujedinjenih zajedničkom institucijom Muzeji in galerije mesta Ljubljane. Bez obzira na to što je i dalje za raspravu tema o nivou funkcionalnosti opsegom monumentalnih javnih ustanova i poduzeća, posebno u državama s izvjesnošću permanentnih, nametnutih ili izabranih posttranzicijskih ekonomskih i socijalnih procesa, jedinstvena institucija u polju kulturno-umjetničke proizvodnje, a zasigurno i obrazovanja, dobrodošao je koncept kakav bi teoretski mogao napredno utjecati na dosljednost i prijemčivost diskursa o živućoj lijepoj i suvremenoj umjetnosti, sa svrhom jasne komunikacije o likovnoj umjetnosti kao toga što jest ili može biti: javno kulturno dobro. U slučaju ljubljanskih Muzeja in galerija posrijedi je sveukupno čak devet ustanova pod jednom krovnom, kojima se nedavno, u rujnu 2021., pridružila nova članica – Galerija Cukrarna, poprilično izdašan prostor smješten tik uz rijeku Ljubljanicu, u samo nešto širem središtu grada, na reprezentativnoj poziciji na kojoj pomalo prestaje visoko gentrificirana, skoro izričito turistička riječna šetnica, a počinju se širiti četvrti u kojima građani zaista žive i gdje se odvija stvarni svakodnevni život Ljubljane. Pozicija Cukrarne unutar urbanističkog organizma grada je stoga simbolička u smislu izrijekom zacrtane težnje prema dubinskoj posvećenosti suvremenoj umjetnosti onkraj puke i lake reprezentacije te zapravo nove dekorativnosti u sklopu kreativnih industrija, u kojima pogotovo vizualna umjetnost uglavnom služi egzotizaciji konzumeristički shvaćenog iskustva ili turizmom posredovanih, pa i produciranih, navodnih umjetničkih događaja (ili doživljaja). Na tom tragu, 'misija i vizija', otprilike tako opisane na web-stranici Galerije Cukrarna, iznimno su ambiciozne ukoliko na ravnopravnoj europskoj razini, pri kojoj će se očito ostvarivati, zaista streme biti ispunjene, budući da je posvećenost humanističkim principima (su)djelovanja u tzv. javnoj sferi ideal kakav je pogotovo u 'svijetu umjetnosti' izazovno postići, imajući na umu njegovu konstantnu te od strane većine institucija euroatlantskog svijeta sasvim svjesnu upotrebu u reprodukciji simboličnog i posve materijalnog kapitala.

Nastranu takav opravdani skepticizam, prošlost zgrade Galerije Cukrarna govori u prilog njezinoj sadašnjosti i boljoj od mnogih mogućih budućnosti. Riječ je o *de facto* najvećoj pojedinačnoj zgradi u čitavoj Ljubljani (čak 5.679 četvornih metara), čija povijest počinje davne 1828. kao malene rafinerije-tvornice šećera koja je, međutim, izrazito brzo napredovala i do sredine 19. stoljeća postala najveća rafinerija šećera u Habsburškoj monarhiji, ali i prva 'prava', riječju mnogoljudna tvornica u samoj Sloveniji. Čini je to i svojevrsnim mementom rapidnih uspona i kalvarijskih padova regionalne Industrijske revolucije, jer je uspjeh Cukrarne trajao kratko – već 1858. proizvodnju su dokrajčili sveobuhvatni požar i hitre promjene u prerađivačkoj i prehrambenoj industriji, dok su nagomilani dugovi nagnali privatne vlasnike da zgradu tvornice koliko-toliko obnove i dobrih stoljeće i pol naprosto – iznajmljuju. Dugih je desetljeća zgrada bila ponajprije stambeni prostor za potrebite, među kojima se u današnjem institucionaliziranom diskursu o Cukrarni ističu značajni slovenski ranomodernistički pisci poput Dragotina Kettea i Josipa Murna te literarna svjedočanstva njezinih posjetitelja, kao što su bili Ivan Cankar i Oton Župančič koji, naravno, nisu na sva usta hvalili životne uvjete u propaloj tvornici. Ipak su istaknuli mogućnost stvaralačke refleksije zahtjevnog životnog i socioekonomskog iskustva i tako javnu percepciju zgrade do određene mjere utkali u moderni umjetnički imaginarij, što jest, ma koliko davno bilo, djelomično usmjerilo odluku o njenoj prenamjeni u kulturno-umjetnički prostor nakon što ju je Grad Ljubljana 2008. kupio. Zaključno je nužno naglasiti činjenicu kako je ogroman prostorni resurs čija je prvotna namjena prestala postojati nakon tek trideset godina, dok nova nije bila sustavno postavljena iznimno dugo s obzirom na gradski položaj na kojem se nalazi, naposljetku iznova osmišljen na inicijativu javne ustanove, s potencijalno krucijalnom ulogom za specifično kulturno polje, kakva može postati vrlo vrijedna čak i bude li ostvaren samo manji dio deklariranog plana.

Izložba teži prevrednovanju kanona (Foto: Galerija Cukrarna)

Uskladu s vrijednosnom usmjerenošću nove ustanove, kustoski tim Galerije Cukrarna predvođen Alenkom Gregorič, za premijernu je zaista veliku kolektivnu izložbu suvremene slovenske umjetnosti izabrao predstavljanje šezdesetak autorica različitih generacija i još različitijih poetičkih opredjeljenja, i to dobrim dijelom s novijim i najnovijim umjetničkim radovima. Izložbi 'Vraćanje pogleda', na čijem su znatnom kustoskom poslu radile i Mara Anjoli Vujić, Mateja Podlesnik i Alenka Trebušak, stoga već zbog samog opsega i revijalnog karaktera nije moguće naći vidljivije zajedničke nazivnike osim činjenice da je čine slovenske autorice ili umjetnice koje žive u Sloveniji; ali to nije ni potrebno, ako znamo da je smisao takvih većih aktualnih izbora prevrednovanje i širenje postojećeg kanona povijesti umjetnosti, odnosno pružanje vidljivosti opusima koji ih svojom trajnošću svakako zaslužuju. Zato će se ovaj kritičar u ostatku teksta posvetiti izdvajanju radova koji prednjače svojom nezadrživom autentičnošću, pa i što se tiče utjelovljenja osobitosti ženskog životnog iskustva. Prvi je slika 'Odsev' ('Odraz', 1993.) Metke Krašovec, jedne od ključnih slovenskih slikarica 20. stoljeća, u tehnici akrila na platnu, koja prikazuje (čini nam se) majku i (pretpostavljamo) dijete (njezino?) u suptilnom zagrljaju spram sive površine neba i velike vode, izražavajući isprepletene osjećaje sigurnosti i strepnje, unutar uzajamne privrženosti i ljubavi, kao rijetko koje od nebrojenih djela što se bave ovom temom nad temama. Drugi je rad 'Starša 2003. – 2010.' ('Roditelji 2003. – 2010.' iz 2017.) Marije Mojce Pungerčar, instalacija od rasvjetnih tjelešaca, kuhinjskih stolnjačića i fotografija formatom nalik obiteljskim albumčićima, koje predstavljaju autoričine roditelje tijekom posljednjih sedam godina zajedničkog života, uvijek za stolom pri zajedničkom obroku, čitanju novina ili jednostavno u razgovoru i druženju. Na zadnjoj fotografiju u nizu majka sjedi sama u crnini. Način na koji je umjetnica zašla u suštinu takve primordijalne teme završeđuje samostalni tekst, jer pun pogodak u samu bit stvari nije izveden samo fotografijama, ni ostalim elementima instalacije, nego upravo spojem likova najdražih staraca, *ready made* stolnjačića što su ih svakodnevno koristili te osvjetljenja kakvo istodobno ugađa dojam uzvišenosti antičkog friza i banalnosti dugotrajnog postojanja, dajući cijelom radu izvorni baladni ton bez ijedne upotrijebljene riječi. Treba još spomenuti rad koji, da bi ga se razumjelo, traži opsežnije kontekstualno pojašnjenje. Radi se o seriji Maje Licul iz 1995., kad je umjetnica prilikom zajedničkog izlaganja s ocem, slavnim dizajnerom Miljenkom Liculom (autorom oblikovanja slovenskog tolara, valute od 1991. do 2007.), na se preuzela ulogu čistačice galerijskog prostora Ljubljanske banke i tim performativnim aktom u tri čina problematizirala shvaćanje i vršenje rada među oprekama rodnih identiteta te izvorišta autoriteta i moći, bilo bliske i očinske, bilo udaljene od pojedinke u apstrahiranim simbolima i sjedištima moći države i kapitala. Može li takav kritički opseg ostati u opisu posla Galerije Cukrarna i nakon što se ispišu sve početne manifestne objave? Nadamo se i vjerujemo da može. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1166, petak, 22. travnja 2022.

In memoriam Hermann Nitsch (1938. – 2022.)

PIŠE **Ivica Buljan**

Radost brutalnosti

Zatvaran u mladosti zbog skandaliziranja javnosti, napadan zbog scenske okrutnosti koja je uključivala i žrtvovanje živih životinja, Hermann Nitsch je postao jedan od najvećih austrijskih umjetnika, radikalni izumitelj 'superumjetnosti', autor koji smrću slavi život

AUSTRIJSKI političari svih orijentacija bili su duboko potreseni kad su saznali da je veliki umjetnik performansa, slikar i skladatelj HERMANN NITSCH preminuo na Uskrsni ponedjeljak u 83. godini. 'Redefinirao je lokalnu umjetničku scenu ekspresionističkim slikama i senzacionalnim akcijama. Napustio nas je veliki majstor akcionizma: Hermann Nitsch je mrtav', rekao je savezni predsjednik ALEXANDER VAN DER BELLEN.

'Njegovom smrću gubimo univerzalista umjetnosti koji je kroz umjetnost istraživao bit bića. Njegov pronicljivi um će nedostajati', izjavila je kustosica KAROLA KRAUS: 'Umjetnost Hermanna Nitscha i njegovih kolega bečkih akcionista otvoreno je držala ogledalo poslijeratnom austrijskom društvu, koje je potiskivalo povijest i koje je oblikovao konzervativni katolicizam.'

Radikalnost je konstanta u austrijskoj umjetnosti nakon Drugoga svjetskog rata. Iako se cjelokupna poslijeratna umjetnost ne može tumačiti samo kao refleks ratne traume, ona je uvelike označila zauzimanje umjetničkih pozicija. THEODOR ADORNO izjavio je da se nakon rata više ne može izraziti riječima i da se senzacije više ne mogu opisati, stoga je važno živjeti ih. Poslijeratna Austrija je izgrađena oko nacionalnog mita o glavnoj žrtvi nacionalsocijalizma koja je odbijala poslušnost HITLERU. S druge strane, velika većina stanovništva simpatizirala je nacističku stranku, a čak 500 tisuća Austrijanaca imalo je stranačku iskaznicu. Austrija je tek 1991. službeno priznala svoju 'moralnu odgovornost' za nacističke zločine, a prelazak na savezničku stranu osigurala joj je borba koroško-slovenskih partizana, o čemu piše PETER HANDKE u biografskoj drami 'Još uvijek oluja'. Nikada prije tog datuma zemlja nije priznala ni svoju umiješanost ni krivnju. Samo su umjetnici bili depozitari 'povijesne dužnosti' koja je bila izražena kroz duboki radikalizam. Počevši od 1958., u književnim kavanama, bečki akcionisti, iako su se bavili heterogenim temama, proizveli su umjetnički jezik velikog radikalizma, inspiriran književnošću i psihoanalizom. Kritizirali su umjetničku i intelektualnu stagnaciju svoje nacije, doživljavajući je kao opasnu i nemoralnu.

Praksa Hermanna Nitscha obuhvaća slikarstvo, crteže, gravure, instalacije, performans (koji umjetnik radije naziva akcijom), operu, glazbene kompozicije. Sve su to sastavni elementi kazališta koje je umjetnik zamislio kao cjelovito djelo prema vagnerovskom konceptu Gesamtkunstwerka. Proslavio se svojim provokativnim Akcijama u kojima je koristio leševe životinja, raspeća i naga tijela izvođača. Još 1960-ih bio je u zatvoru zbog bogohuljenja, a dvadeset godina nakon toga već je hvaljen kao živi klasik. Nitschovi događaji koje glumci izvode pod njegovim vodstvom nisu se promijenili od 1960-ih: obuhvaćaju višesatne, ponekad višednevne radnje. To uključuje razapinjanje glumaca s povezom preko očiju, polivanje krvi jedni po drugima, odabir žrtve i vezivanje za drveni križ.

U intervjuu za Vice Nitsch je rekao da se odlučio ne baviti komercijalnom umjetnošću i dizajniranjem proizvoda još u Bečkoj školi za grafičku ilustraciju. Privlačilo ga je nešto uzvišenije, slike MICHELANGELA, DA VINCIJA, umjetnosti nanošenja bola i patnji, Muka Kristova i antičke tragedije.

Počeo je slikati kopije REMBRANDTOVA 'Tri križa', istraživati složene intrige na slikama TINTORETTA i EL GRECA. Uživao je i u radu CÉZANNEA, KLIMTA i MUNCHA. Upravo ta klasična komponenta pokazuje da svojom umjetnošću želi uzbuditi gledatelja, a ne isprovocirati ga.

Famozna Nitschova 120. akcija u srpnju 2004. trajala je dva dana. Pomagalo mu je nekoliko slikara, a pratilo ga je stotinjak glazbenika. U 48 sati zaklali su svinje i koristili 600 litara krvi. Iskasapili su leševe, izvadili iznutrice i polili ih vodom te tako, prema Nitschu, prinijeli žrtvu kako bi iskupili krivnju ljudskog postojanja.

Svaka Nitschova Akcija zapravo je predstava njegovog 'Kazališta orgija i misterija' koje je zamislio s 19 godina. Prema predlošku NIETZSCHEOVOG nadčovjeka, Nitsch je izumio superumjetnost koja čini da svi ljudski osjećaji rade istovremeno, što glazba ili slika ne mogu postići. 'Kazalište je nova umjetnička forma, u kojoj ne igramo predstavu nego stvarnost', objašnjava Nitsch u svojoj biografiji.

U svojim djelima je spojio elemente božanskih orgija, Freudovog sustava i kršćanskih simbola, od kojih su najčešće korišteni znakovi križevi, vino i krv. Nitsch je taj rezultat nazvao estetskom psihoanalizom. Prema njegovim riječima, tijekom događanja 'glumci' prihvaćaju svoje senzualno iskustvo i uranjaju u radost brutalnosti. Nitsch smatra da je žrtva primjer ove radosti brutalnosti i naziva je kolektivnim sado-mazohizmom.

Nitsch je kroz svoje kazalište radnje želio proizvesti djelo koje treba biti terapeutsko i katarzično poput antičke tragedije, kao psihološko sredstvo da se kroz ritualizirano djelovanje iskorijene kolektivne i individualne neuroze izazvane ratom, siromaštvom, strahom. Te su neuroze zapravo društveno-političke konstrukcije koje imaju za cilj zadržati pojedinca u stanju otuđenja i gubitka kontrole svog postojanja, ovisnosti o kapitalističkoj državi. Ambicija njegova rada je iznijeti potisnute strahove kroz ekstremnu osjetilnu konfrontaciju i uz pomoć rituala te ih osvijestiti kroz čin koji se živi ovdje i sada. Nitsch dodaje da su se ljudi morali probuditi i osjetiti šok kad su se iznenada našli kao novorođeno dijete na svijetu.

Prvi dan njegovog 'Sechstagespiela' počinje brutalnim djelovanjem, žrtvenim ritualom: bik se usmrti, a zatim isprazni od krvi uz zvuke zvona i gonga. Životinji se tada odstranjuje utroba i izlaže se ispred bijele plahte. Sve se uvijek odvija uz glazbu, ponekad na austrijske narodne melodije, ponekad na osobne skladbe umjetnika koje orkestrira oko buke i plača, stvarajući tako tešku i uznemirujuću atmosferu. Ova akcija izazvala je oštre reakcije. Privatna cesta koja vodi do dvorca umjetnika bila je obrubljena demonstrantima s transparentima, ogorčenima što Nitsch ubija u ime umjetnosti. BRIGITTE BARDOT ga je proglasila barbarom. Mnogi demonstranti su se usprotivili realizaciji akcije uzvikujući parolu: 'Ubijanje nije umjetnost'. Ogorčenje koje je Nitschov postupak mogao izazvati u to vrijeme je simptomatično za društvenu shizofreniju. Umjetnik cijelo vrijeme podsjeća da nijedna životinja nije okrutno ubijena i da je jednostavno prikazao životinje koje umiru, i to životinje koje su u svakom slučaju bile namijenjene za klanje.

Iznenađen je što njegovi postupci izazivaju takve reakcije jer se pojedinac svakodnevno suočava sa smrću putem medija: ubojstvima, ratovima. No ekran je barijera koja dopušta ravnodušnost i trivijalizaciju takvih događaja. Nitschova je ambicija bila suočiti pojedinca sa stvarnošću smrti jer je nasilje, ističe, uvijek bilo u središtu umjetnosti. Nema tragedije bez nasilja i okrutnosti. Čuvena je njegova definicija kazališta. To je 'povlašteno mjesto za pojavu energije koja dolazi iz podsvijesti, i još dublje, energije zemlje, prirode, koja mora predvoditi ponovno rođenje. Volim tijela, volim osjetila. Ne vjerujem u odvojenost tijela i uma. U prirodi se sve razmnožava, sve se miješa. Ne postoji materijalno odvojeno od duhovnog. To je ista fenomenalna energija. Moj rad je veliko slavlje radosti: radosti što sam tamo. Moj rad voli i slavi život.'

Zatvaran u mladosti zbog skandaliziranja javnosti, umro je slavljen od političkog establišmenta koji čine narodnjaci, socijaldemokrati, zeleni. Za 99 posto Austrijanaca, on je najpoznatiji nacionalni umjetnik, lik genija duge sijede brade. Umro je usred novog evropskog krvoprolića, ne više kao istinski prorok, već kao idol čiji su radovi u samo jednom danu dobili na neslućenoj cijeni. A ja se sjećam teško nabavljene video-kazete s dokumentarnim filmom o Nitschu, pa monografije kupljene suhim zlatom. Bila nam je Sveto pismo kad sam režirao EURIPIDOVOG 'Kiklopa' s Let 3. Iz nje inspiracija za MRLETOVO letenje u kršćanskom raju, za vađenje Kiklopovog oka, kad s PRLJINE glave ne curi doduše svinjska krv, nego demižana gustog crnog vina. U nestašici sjećanja i siromaštvu duha, tek sad vidim da smo u toj davnoj predstavi nesvjesno reproducirali Rembrandtovu 'Grafiku od stotinu guldena' i to zahvaljujući Nitschu. Drugi put sam Nitscha slavio u akciji 'Tijest' prema SENEKINOJ tragediji izvedenoj na Silbi u popodnevnim satima. Publika je zajedno s nesretnim grčkim kraljem jela meso njegovih sinova, tog dana zaklanih i ispečenih kozlića. ■

'Volim tijela, volim osjetila', pisao je Nitsch (Foto: Wikimedia)

MAKSIMIR I MIROGOJ

Zubato *sole mio*

PIŠE **Sinan Gudžević**

Slava je kanconu ‘O sole mio *pohodila u jatima, a novac se s njom mimoilazio. Ima poneko te smatra kako bi se i onaj što je pjesmi napisao riječi i onaj koji joj je dao note mogli upisati u uklete pjesnike, pa je uklet i njihov rukotvor. Imaju svoju i pjesme sudbinu*

OSIM sjaja i slave širom kruga zemaljskog, napolitanska kancona *‘O sole mio* ima i zube i rep koji nije baš kometin. Na toj se pjesmi nisu obogatili ni autor teksta ni autor muzike, štaviše, umrli su u neimaštini i bijedi. Podrobnosti te bijede povezane su sa slavom pjesme, ali neke su se, kako to biva, stvorile pa nakačile i same. Nije baš najprirodnije i samorazumljivo da pjesnici i kompozitori uz slavu zarađuju i novaca, ali za ovu pjesmu je najprirodnije bilo da se na njoj sretnu i slava i novac onih koji su je stvorili. Slava ju je pohodila u jatima, a novac se s njom mimoilazio. Ima poneko te smatra kako bi se i onaj što je pjesmi napisao riječi i onaj koji joj je dao note mogli upisati u uklete pjesnike, pa je uklet i njihov rukotvor, kancona *‘O sole mio*. Imaju svoju i pjesme sudbinu.

Autor melodije EDUARDO DI CAPUA, od 52 godine, koliko je poživio, barem dvadeset je bio jedan od najslavnijih predstavnika napolitanske kancone, ali mu ni slava ni prijateljstva i rad sa velikim autorima nisu pomogli u životnim oskudicama. Uz svu njegovu *napolitanità* išla je i opsesija u igri lotto, gdje je igrajući gubio. Drug mu je u kockanju bio VINCENZO RUSSO, koji je, kako ga označava PAQUITO DEL BOSCO, bio najveći prirodni talent napolitanske kancone, mladić koji je od škole imao samo večernje tečajeve za radnike, i koji je svoje zdravlje upropaštavao radom pri štavljenju kože u manufakturi za pravljenje rukavica. No taj kožar i kockar piše najljepše ljubavne pjesme za koje Di Capua piše note. Od 1897. do 1900. njima dvojici će suradnja donositi i pobjede i druga mjesta i pohvale na takmičenjima koje u napuljskoj Piedigrotta organizira izdavač FERDINANDO BIDERI. Za poznanstvo sa Di Capuom presudno je bilo što je Russo bio na glasu kao ‘pomagač’, to jest onaj koji je imao moć pogađanja brojeva koji će biti izvučeni. Ni Di Capua, kao maestro, ni Russo, kao pomagač, nisu bili nikada među lotto dobitnicima.

Nakon što će 1904. godine u dobi od 28 godina Russo umrijeti od tuberkuloze, Eduardo Di Capua će ostati sam na svijetu. Sve će ga manje radovati i sve će više tonuti u letargiju. Ništa ne ostaje od njegovih golemih uspjeha i prijateljstava. On i dalje radi, nekako zarađuje svoju crkavicu, daje poduku u pjevanju, vodi mali i sve jadniji salonski orkestar u jednom napuljskom teatru, na klaviru iza zavjese prati nijeme filmove. No sve što zaradi ne donosi njegovoj porodici pomaka s ruba bijede. Ostala je priča kako je jednom neki skroman lotto dobitak sav utrošio na jelo za svoje prijatelje. U danima oskudice prorekao je svojoj ženi da će mu smrt doći kad mu kuća ostane bez klavira. Kad se više nije imalo od čega platiti ljekara, prodan je njegov klavir. U napuljskoj bolnici Elena d’Aosta, 3. oktobra 1917. otišao je s ovoga svijeta najveći muzičar napolitanske kancone Eduardo Di Capua.

Jedan od onih koji su iz bijede mogli izvući najvećeg muzičara napolitanske kancone bio je svakako Ferdinando Bideri. Ovaj napuljski baron osnovao je izdavačku kuću Bideri za muzička djela 1876. i on će 1898. u svom časopisu *La tavola rotonda* objaviti i tekst i note pjesme *‘O sole mio*. Na slici uz ovaj tekst prikazan je koverat partiture iz 1901. na kojem, po sredini, stoji da je osvojila prvu nagradu na konkursu časopisa *La tavola rotonda* 1898. To nije istinito: pjesma je dobila drugu nagradu, ali je u tri godine dobila takav status da je izdavač napismeno i drsko izrekao laž o ishodu takmičenja kojem je bio pokrovitelj.

Drskost i bezobzirnost su bili zaštitni znaci u ponašanju izdavača Biderija prema autorima teksta i melodije pjesme *‘O sole mio*. O tome je najbolju dokumentaciju načinio spomenuti Paquito Del Bosco, umjetnički voditelj zvučnog arhiva RAI za napolitansku kanconu. U svojoj knjizi o povijesti pjesme *‘O sole mio*, on piše jedinstveno dugo *otvoreno pismo* izdavaču Bideriju i to 76 godina nakon Biderijeve smrti. Preneraženost zbog današnjeg statusa autorskih prava na najslavniju kanconu današnjice ono je što ga je vodilo na pisanje tog hipotetički irealnog teksta. Ta prava i tantijeme su zapale nasljednike čovjeka po imenu ALFREDO MAZZUCCHI, koji su sudskim mešetarenjem uspjeli isposlovati

Koverta za partituru kancone *‘O sole mio* iz 1901. godine

da im talijanska Agencija za izdavačka prava svake godine isplaćuje preko 150 hiljada eura, i to će trajati tako sve do godine 2042! Alfredo Mazzucchi je bio učenik u vrijeme kad je Di Capua pisao note za pjesmu, i za svaku ideju koju bi pri susretu sa maestrom iskazao bio je plaćen. Del Bosco kaže kako je pri tome zaradio 57,50 ondašnjih lira od svoga učitelja, te podvlači da je to primjer kako je učitelj manje zaradio od učenika. To se našlo na nekoj priznanici koju su potomci Mazzucchijevi ko zna kojim čudom sačuvali. Sve je to bilo godinu dana prije nego što se Di Capua mašio papira da napiše note za pjesmu koju mu je dostavio autor GIOVANNI CAPURRO.

Ovdje nema mjesta za pojedinosti sudske odluke koja je nasljednike Alfreda Mazzucchija učinila bogatim. Neka bude rečeno samo da presuda ide u velike sudske kuriozitete i da je u pravničkim krugovima po svijetu izazvala iznenađenost i skandalizaciju. Intervju praunuka Eduarda Di Capue, listu *Torino sera* od 14. oktobra 1999. bio je neposredan povod za sudski proces. Praunuk, koji se zove isto kao i pradjeda, govorio je o kanconama koje je ukajdio njegov pradjed, a pri tome ‘nije spomenuo presudan udio koji je u ovima imao Alfredo Mazzucchi’. To je bio povod da nasljednici Mazzucchijevi, inače Napolitanci, kod suda u Torinu (gdje je intervju štampan) podignu tužbu za ‘nespominjanje’. Na neobičnom suđenju (kojem nisu prisustvovali ni potomci, to jest današnji izdavači Bideri, ni nasljednici autora teksta pjesme koju je napisao Giovanni Capurro) nije bilo ni presude niti je bilo oslobađanja. Umjesto toga, pod suđenjem MARIJE ALVAU došlo je do poravnanja: Di Capua je povukao svoje tvrdnje, a Mazzucchijevi nasljednici svoju tužbu za naknadu štete, uz zahtjev da presuda bude objavljena. To je ove potonje zadovoljilo, jer su ostvarili pravo na tantijeme za 18 napuljskih kancona, kojima je priznato suautorstvo njihovu pretku Alfredu, i to, neka bude ponovljeno, sve do 2042. godine! A ovaj je, kako navodi Del Bosco, u vrijeme kad je Di Capua u Odesi napisao note za *‘O sole mio* bio mali učenik na konzervatoriju i bavio se isključivo klasičnom muzikom i nosio mišlju da napiše muziku za operu *Fides* po tekstu koji je napisao autor ANTON-MENOTTI BUJA. Kanconama se posvetio godinama kasnije, ali u vrijeme kad je Di Capua bio na vrhuncu komponiranja, Mazzucchi je bio u drugim muzičkim krajevima. Del Bosco piše o prljavoj kampanji po štampi koja je uslijedila nakon procesa, te izvodila nečuvene rekonstrukcije: te kako je izdavač Bideri davao Di Capuine note na reviziju Mazzucchiju, te kako ih je ovaj tek tada dostavljao Bideriju. Pretpostavljamo da su u to, sa svojih motiva, umiješani Biderijevi nasljednici, inače aktualni vlasnici izdavačke kuće. A za kompoziciju je Bideri isplatio Di Capui samo 25 ondašnjih lira! I time ga lišio prava na svaku buduću zaradu.

I tako dalje. Paquito Del Bosco u pismu Bideriju postavlja više pitanja: Šta ćemo danas sa sirotim Di Capuom? Zar ćemo njega, koji je toliko majstorskih djela komponirao i tolikim početnicima pomogao, smatrati čovjekom koji se koristio tuđom muzikom i na njoj se obogatio?!

Ovako završava: ‘Ali i Vaša izdavačka kuća, gospodine Bideri, riskira da izgubi onaj ugled koji u pitanjima napolitanske kancone uživa više od jednog stoljeća. Vi svakako pred sudom možete dobiti ovaj ili onaj spor, čak isposlovati i daljnje produženje trajanja izdavačkih prava; no biste, ipak, istovremeno tu dugu i slavnu povijest mogli uprljati, da ne kažem razoriti. I to zauvijek.’ ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1166, petak, 22. travnja 2022.

Autorice filma 'Veće od traume' o programu osnaživanja žena silovanih u ratu 1990-ih

RAZGOVARAO **Nenad Jovanović**
FOTO **Samir Cerić Kovačević**

VEDRANA PRIBAČIĆ i MIRTA PUHLOVSKI

U Hrvatskoj nema sustavnog liječenja traume

Željele smo film snimiti iz ženske perspektive jer se puno govori o ratu, ali rijetko čujemo žensku perspektivu. Program 'Ja sam mnogo više od moje traume' je nevjerojatno važan i voljele bismo da se za njega pronađu sredstva, ne samo za žrtve silovanja, nego za bilo koju vrstu traume

PREMIJERNO prikazan na nedavnom ZagrebDoxu, film 'Veće od traume' VEDRANE PRIBAČIĆ i MIRTE PUHLOVSKI na tom je festivalu dobio posebno priznanje u regionalnoj konkurenciji i nagradu publike s prosjekom ocjena 4,94. O tome kako je nastajao taj dokumentarac koji govori o psihološko-terapeutskom programu osnaživanja žena silovanih u ratu 1990-ih, koji je pod nazivom 'Ja sam mnogo više od moje traume' pokrenula zaklada Sunčica, razgovarali smo s autoricama koje ističu da se protagonistkinje filma putem sistemsko-integrativnih metoda podrške polako vraćaju onome što su bile prije traume, s kojom su tako dugo živjele i s kojom su se identificirale.

Kako je došlo do ideje o filmu?

PRIBAČIĆ: Mirta i ja smo se povezale prije desetak godina jer smo radile na zajedničkom projektu koji iz određenih razloga nije uspio. Nastavile smo dalje razmjenjivati ideje i u jednom momentu je došlo vrijeme za snimanje ovog filma. Naime, imam susjedu koja je teškog imovinskog stanja i skuplja boce, a ja joj ih godinama donosim. U jednom trenutku, kad je čula čime se bavim, povjerila mi se i ispričala mi priču o svom zatočeništvu u logoru, o užasu koji je prošla u ratu i želji da se snimi film o njoj kako bi se na taj način spojila s djecom s kojom je bila razdvojena 20 godina. Mirta i ja smo, razgovarajući o tome, bile svjesne da tu osobu ne možemo snimati bez stručne pomoći. Kako Mirta ima veze s jednom od osnivačica programa 'Ja sam mnogo više od moje traume' u kojem su bile žene koje su u svom pokušaju iscjeljenja pristale na nekonvencionalni program, iako nisu znale što ih čeka, mi smo susjedu odvele k njima, ali je ona u jednom trenutku odustala. Mi smo ostale u programu, svjesne da cijelu tu priču treba zabilježiti.

Stjecanje povjerenja

Koliko su žene koje su vodile program, ali i one koje su u njemu sudjelovale, bile suradljive i susretljive?

PUHLOVSKI: Jako puno. Udruga Žene u Domovinskom ratu koja je program provela u djelo, koja ga je financirala kroz potporu za provedbu pilot-programa Ujedinjenih naroda u Hrvatskoj (UNDP) i tražila daljnja sredstva za njega, bila je suglasna da se u okviru tog programa snimi film. Od njih smo dobile jako veliku pomoć, što nam je pomoglo i otvorilo put prema protagonistkinjama. Grupa žena koju smo snimale već je bila u programu i bila je dijelom pripremljena i osnažena.

PRIBAČIĆ: Isprva smo počele snimati cijelu grupu i nismo znale koje će se žene istaknuti kao protagonistkinje. Sve žene, pa i one koje su kasnije postale protagonistkinje, bile su veoma različite. Svaka od njih bavi se nečim drugim i svaka je na drugi način doživjela tu terapiju, tako da nam se izbor MARIJE, ANE, KATICE, a dijelom i ĐURĐICE, prirodno dogodio tijekom snimanja.

Jesu li žene koje su sudjelovale u programu bile i pomalo podozrive prema vama?

PRIBAČIĆ: Kad gledam unatrag, s obzirom na razinu traume kroz koju su prošle i tretman medija i države koji su dobile nakon rata, bilo nam je lako steći povjerenje. A kao što su one nama dale povjerenje, tako su i dobile naše. Dogovorile smo se da one prije svih vide film i da ćemo, ako ocijene da im je nešto u njemu sporno, to izbaciti ili nešto dodati, tako da sve budu zadovoljne. Nastojale smo ne ometati proces njihovog liječenja, pa smo donijele vrlo malo opreme u njihov prostor, trudeći se biti što nevidljivije, što su one osjetile, prihvatile i cijenile. Jedna od protagonistkinja je tražila da ne snimamo njihove privatne razgovore s psihologinjom, pa smo prestale i tako malo-pomalo zadobivale povjerenje.

Silovane žene su doživjele teško iskustvo i u traumatiziranom su stanju, a kad o tome počnu govoriti u javnosti, onda ih ta javnost osuđuje – govori Vedrana Pribačić

Koliko vam je s obzirom na pandemiju, potres i ostale otegotne okolnosti trebalo da dovršite film?

PUHLOVSKI: Trebalo nam je pet godina od prvog zapisa pa do završetka. Razvojne snimke smo počele raditi 2017. kako bismo na osnovu tih snimki mogle praviti scenarij. Prva sredstva dobile smo 2018., kad smo i počele snimati. Godinu dana kasnije, usporedo s nastavkom snimanja počele smo montirati film kako bismo se prijavile za neke filmske radionice. Bile smo na većem broju radionica, od kojih su neke bile povezane s festivalima; dakle kroz dvije-tri godine usporedno smo snimale i montirale. Lani, u vrijeme epidemije Covida–19, snimale smo privatni život protagonistica, ali smo i montirale film koji smo završile ove godine. Dakle, trebalo nam je pet godina, ali je rad na filmu bio konstantno intenzivan, kao i sam proces kroz koji su žene prolazile. Nismo mogle uzeti pola godine da na njemu ništa ne radimo. Ja sam se u međuvremenu udala i rodila, ali sam i dalje bila posvećena filmu, dok se Vedrana u tom periodu, naravno, njime više bavila.

PRIBAČIĆ: Da, ja sam uzela kreativnu pauzu, pa sam pet godina radila samo na ovom filmu.

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1166, petak, 22. travnja 2022.

Napisale ste da su kroz taj program prošle tri grupe žena i da je on ukinut jer nije bilo sredstava, iako je nužan s obzirom na oko 1.800 zabilježenih žrtava silovanja. Postoji li inicijativa da se program obnovi i iznova počne provoditi?

PRIBAČIĆ: Koliko mi znamo, ne postoji. O tome se malo govori. Stvarno smo željele film snimiti iz ženske perspektive jer se jako puno govori o ratu, ali jako rijetko čujemo i žensku perspektivu. Mi smo tu perspektivu ostvarile radeći na filmu i tu nam je grupa žena jako puno pomagala. Taj program liječenja važan je za nacionalno zdravlje i to bi mogao biti divan izvozni hrvatski proizvod jer se pokazalo da djeluje, za razliku od nekih drugih programa. Sustavnog liječenja traume u Hrvatskoj nema, bez obzira na to je li riječ o Domovinskom ratu ili o Drugom svjetskom ratu o kojem smo govorili 50 godina. Mislim da je taj program nevjerojatno važan. Voljela bih da ima sluha za njega i da se pronađu sredstva, ne samo za taj tip traume, nego za bilo koju vrstu, jer taj program može biti velika podrška ljudima. Nije stvar u tome da novca nema, njega se uvijek može naći, nego u tome da je on krivo raspoređen. Tko zna zašto je to tako.

Proteklih godina usvojeni su Zakon o pravima žrtava seksualnog nasilja za vrijeme oružane agresije na Republiku Hrvatsku u Domovinskom ratu koji je na snazi od 2020. i Zakon o civilnim stradalnicima iz Domovinskog rata iz 2021. Koliko i ti zakoni i njihova primjena mogu pomoći žrtvama?

PRIBAČIĆ: Sve što skreće pažnju na problem silovanih i traumatiziranih žena i pomaže im na bilo koji način po meni je vrlo dobro, tako da podržavam takve stvari.

Mnogi postavljaju pitanje zašto su silovane žene tako dugo čekale prije nego što su izišle u javnost i pred pravosudne organe?

PRIBAČIĆ: Meni je to potpuno jasno. Te su žene doživjele teško iskustvo i u traumatiziranom su stanju, a kad o tome počnu govoriti u javnosti, onda ih ta javnost osuđuje. Žrtve silovanja doživljavaju poniženja od iskaza u policijskoj stanici, pa poslije na sudu i to je prestrašno. Zato se ne trebamo čuditi šutnji. Uostalom, kolike kazne dobivaju silovatelji i u mirnodopsko vrijeme? Ja osobno nikad nisam prisustvovala procesuiranju silovanja i jako mi je teško to komentirati. Samo sam čula neke priče naših protagonistkinja. Jedna mi je ispričala da je, kad je pokrenut proces, ona kao oštećena doživjela da je cijela sudnica vrijeđa. Na kraju počinitelji uopće nisu osuđeni i ona se i danas pita da li joj je trebalo da ide na sud.

Film je nastajao pet godina, što se u međuvremenu dogodilo s protagonistkinjama?

PUHLOVSKI: Marija koja živi u Zagrebu i koja je nakon godina podstanarstva konačno unajmila vlastiti stan u kojem je prvi put slobodna, sada je u penziji jer je napunila radni staž. Radila je cijelo vrijeme otkako je došla u Zagreb, a zbog karcinoma i silnih operacija trebala je otići u penziju nakon programa. Ona jako voli raditi i to ju je na neki način vadilo iz traume. Ana živi u svojoj kući na selu i radi na zemlji, dok Katica sada radi u Njemačkoj i živi s dečkom. Đurđica, čijim iskazom film počinje i završava, također je u penziji. Kako kaže na kraju, ona je dobra prijateljica, majka i baka. Njihov proces promjene, koji je započet tijekom programa, traje i dalje.

Optimizam i katarza

Što vama, a sigurno i ženama koje ste portretirale, znače posebno priznanje i nagrada publike?

PRIBAČIĆ: Nama znači to što su ovaj film prepoznali i publika i žiri, ali nema veće nagrade od toga da svi u publici na kraju projekcije ustanu i plješću. To je bio čaroban moment i to nam znači sve.

PUHLOVSKI: Zaista mnogo znači kad nešto dobijete doma. Ovo je naš dom i ovdje se cijela priča oko nastanka filma i događala. Nama jako puno znači što smo ušli u program kanadskog festivala Hotdocs jer je to jedan od najvećih festivala dokumentaraca u svijetu. Ali i ja bih rekla isto što i Vedrana: najviše nam znači publika koja je prihvatila film. Dio prijatelja mi je rekao 'znaš kaj, ne bum ti došla na taj film jer mi je danas težak dan, pa još da idem gledati težak film'. Mene to pogađa jer ljudi imaju predrasudu da se radi o filmu koji će im biti teško gledati i koji neće moći podnijeti, a nije tako. On ima optimističan kraj i katarzu za publiku. Osjećamo da u publici dolazi do tog zajedništva i transa u kojem su bile protagonistkinje i da je publika to upila i osjetila. Kad ste u metodi konstelacije, možete upiti što se dešava u prostoru, pa je tako publika osjećala sve što su osjećale i naše protagonistkinje, zato su u dvorani doživjeli katarzu i zato su na kraju rekli: 'Ja sam bio s njima, ja sam bila u filmu.' Dobili smo mnogo takvih komentara.

Ljudi imaju predrasudu da se radi o filmu koji će im biti teško gledati i koji neće moći podnijeti, a nije tako. On ima optimističan kraj i katarzu za publiku – kaže Mirta Puhlovski

Film je bio vrlo uspješan na ZagrebDoxu. Planirate li ga slati na neke druge festivale, pogotovo regionalne s obzirom na to da je zbog ratova 1990-ih ta tema na neki način poznata svima, ma koliko neki bježali od nje?

PUHLOVSKI: Mi se nadamo tome. Između ostalog, bili smo na 'Docu Rough Cut Boutiqueu' sarajevskog festivala, platformi posvećenoj dokumentarcima i voljele bismo da film tamo bude prikazan. Problem je s domaćim i regionalnim festivalima jer često žele premijeru, ali mi ćemo prijaviti naš film i na mnoge europske i svjetske festivale, posebno one posvećene ljudskim pravima jer želimo da ga što više ljudi vidi, na festivalima ili na TV-u. HRT je koproducent i sigurno će ga u jednom trenu prikazati.

Jeste li tokom rada na filmu kontaktirali ili tražili podršku od ženskih udruga?

PUHLOVSKI: Njihovu podršku nismo imale jer je nismo ni tražile, nismo imale vremena. Ja sam kao producentica tražila financije tamo gdje bismo ih mogle dobiti, a s obzirom na to da sam istodobno bila i autorica, mogu reći da nismo imale vremena ići na 500 strana okolo. Mnogi potencijalni sufinancijeri su nas odbili. Podržali su nas Hrvatska, Grad Zagreb, HAVC i HRT, što je bilo dovoljno. Naravno, nikad nema dovoljno novca za film, ali to je bilo dosta da ga snimimo, montiramo, damo u postprodukciju i pošaljemo na neke festivale. ■

Što su sistemske konstelacije?

U filmu se kao metoda liječenja spominju sistemske konstelacije. Osmislio ih je njemački terapeut BERT HELLINGER, teolog i pedagog, kao dodatni alat za bolje predočavanje situacije u kojoj se zatekla liječena osoba. U okviru te metode osoba može sa sigurne distance promatrati konstelaciju sebe i okruženja, kao da gleda kazališnu predstavu. Na taj način vidi sve aspekte odnosa s drugima, a da ih sam(a) ne mora proživljavati i biti zatočen(a) samo u svojoj perspektivi.

O knjizi *Niko više ne ide u raj i druge priče* (prir. Milan Aranđelović i Predrag Azdejković, Regionalni info centar i Službeni glasnik, Beograd, 2021)

PIŠE Dubravka Bogutovac

Intimistički aktivizam

Zbirka je nastala kao rezultat natječaja za kratku *queer* priču koji je raspisao online magazin Bookvar, donosi šezdeset priča, a riječ je o duboko etičnoj, empatičnoj i plemenitoj knjizi proze koja nas nježno uvodi u privatni i intimni svijet LGBT osoba

POSTOJE knjige za koje vrijede drukčija pravila nego za druge knjige. Postoje knjige čiji je izlazak ne samo literarni, nego i društveni događaj. Knjige koje svojom pojavom bude senzibilitet društva za određena rubna, marginalna pitanja društva. Za njegove najranjivije skupine. Knjige koje osvještavaju svoje čitatelje. Uvode ga u svijet u kojem nikad prije nije boravio. Otvaraju mu svoju intimu. Nježno ga prizivaju da uđe, vidi, osjeti, promisli, domisli.

Knjiga 'Niko više ne ide u raj' upravo je takva knjiga. Nastala je kao rezultat natječaja za kratku *queer* priču koji je raspisao online magazin Bookvar, uz podršku Ministarstva kulture i informisanja i kompanije COING. Na natječaj je pristiglo 85 priča. Priče su tematski posvećene iskustvima gay muškaraca, lezbijki, biseksualnih, transrodnih, interseks i *queer* osoba. Nagradu 'Leposava Mijušković' osvojila je priča 'Niko više ne ide u raj' SARE SARIĆ. Knjiga donosi 60 priča.

Pobjednička priča, ujedno i naslovna priča knjige, propagira i slavi ono što IGOR PERIŠIĆ u svojoj knjizi 'Srpski (o)kvir' naziva 'kvir-svetosavljem', s tim da je ovdje riječ o *queer*-pravoslavlju u širem smislu te riječi. Priča je uvrnuta, dovitljiva, duhovita, šarmantna, pisana u ironijskom registru i nije neobično da je osvojila žiri svojom dovitljivošću, hrabrošću, pa i šokantnošću blasfemije.

Nemoguće je na ovome mjestu nabrojati sve autore i sve naslove ovih šezdesetak priča pa ćemo ih samo tematski mapirati, kako bismo prikazali bogatstvo knjige. U njoj nalazimo priču o ljubavnoj vezi dvojice muškaraca i na kraju te priče epilog u kojem jedan od partnera pogine, a drugi ne može biti uz njega jer mu je službeno – 'nitko'. Potom čitamo priču o lezbijskom paru – partnerica osjeća svojevrsnu zavist prema svome sinu koji se može oženiti, a ona i njena partnerica se ne mogu vjenčati. Čitamo i priču o vezi dvojice muškaraca koja je diskretni okvir priče koja je reminiscencija na djetinjstvo i prva putena iskustva; potom priču o lezbijki koja radi kao agentica za nekretnine i imaginira tajne živote svojih klijentica, 'tetaka' koje se nikad nisu udavale. Tu je i snovita priča o muško-muškoj ljubavi, potom lirska minijatura o ljubavi i prolaznosti s bolešću u pozadini.

Pobjednička priča, ujedno i naslovna priča knjige, propagira i slavi ono što Igor Perišić u svojoj knjizi 'Srpski (o)kvir' naziva 'kvir-svetosavljem', s tim da je ovdje riječ o queer-pravoslavlju u širem smislu te riječi

Društveni značaj knjige je u prvom planu

SUOČENI smo i s pričom o transhumanim osobama, napisanoj u formi intervjua, potom s lezbijskom pričom koja uključuje malo dijete – priči o tajnoj ljubavi i tajnoj svadbi. Čitamo priču o usvojenom sinu od strane dvije lezbijske, potom gay priču između policajca i njegovog partnera, pa još jednu gay priču s fiktivnim nećakom-homoseksualcem koji traži savjete za život. Suočeni smo i s pričom o lezbijskoj ljubavi i ubojstvu, potom s pričom-esejem o lezbijskom identitetu, pa pričom o lezbijskoj ljubavi i psihičkoj bolesti.

Priče pripovijedaju i o gay ljubavi i poeziji. Potom čitamo pismo umirućeg srpskog vojnika sa solunskog fronta svojem dragom. Također, nailazimo i na erotsko-pornografsko-nekrofilsku priču o različitim oblicima transgresije, kao i na priču o gay ljubavi i smrti, ispripletenu literarnim referencama. Tu je i parodija na biblijsku priču o Isusu i zakonu o istospolnim brakovima. I tako dalje i tako dalje.

Preostaje samo da naše mreže bacimo u more i nadamo se da će u njih uplivati nešto da nam otkrije taj svemogući svet ljubavi', riječi su junaka priče o gay ljubavi. Valja istaknuti priču 'Cena slobode' MARIJE MARKOVIĆ, koja predstavlja kratki priručnik za ulazak u lezbijski svijet. Priča se bavi 'zamkama sudbine' i tvrdi da je trenutak kada odlučiš i uradiš nešto za sebe trenutak u kojem si gospodar svoje sudbine. Potom se bavi 'vrstama ljubavi' i kaže da je neophodna borba za drukčiju vrstu ljubavi. Nakon toga tematizira 'izlazak iz sene': dopuštanje sebi da budeš ono što jesi. Tematizira i 'sreću i mir – luksuz modernog razmišljanja'.

To se postiže pronalaženjem prečica i zaboravljenih puteva, kojima se svakodnevno ide, ne očekujući mnogo. 'Lepota ispunjenog života' je posljednja tema ove priče-rasprave i u njoj se vraćamo na sam početak. Postavlja se pitanje: vrijedi li biti u ulozi kojom prkosimo ustaljenim normama i primamo udarce, koji često zahtijevaju previše prilagođavanja, a vrlo malo olakšica? Zaključak je da nas udarci jačaju, a sreća postaje opijajuća i želimo je još. 'Dobrodošlica u čudesni svet ženske ljubavi je spremna. Samo se odvažite', zaključuje pripovjedačica.

Važno je istaknuti da je riječ o duboko etičnoj, empatičnoj i plemenitoj knjizi proze, koja nas nježno uvodi u privatni i intimni svijet LGBT osoba i pruža nam šansu da ih upoznamo. Vrlo mali broj priča ima aktivistički naboj – uglavnom su intimističkog karaktera i otvaraju nam vrata u jedan specifični svijet. S literarne strane se može izdvojiti nekoliko književno vrlo uspjelih priča, ali naglasak ove knjige je na njezinome društvenom, a ne primarno literarnom značaju. Zato je hvale vrijedan ovaj izdavački pothvat i treba ga svesrdno pozdraviti, kao i svaki javni korak u približavanju drugome, različitome i iskazivanju poštovanja prema njegovome svijetu i mogućnostima svjetotvorstva. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1166, petak, 22. travnja 2022.

TV RAŠETANJE

Zebnja nad Berlinom

PIŠE Boris Rašeta

'Moć SAD-a je pojačana Putinovom kriminalnom agresijom na Ukrajinu... Europa je sad podređena Americi', rekao je Chomsky gostujući kod Senada Hadžifejzovića. Dodao je da europske zemlje vide Rusiju kao 'tigra od papira', ali ujedno i silu koja može doći do Berlina

RTL Direkt, 12. travnja, 22:15

MOJMIRA PASTORČIĆ suvereno, ležerno i upućeno vodi RTL Direkt. Gost RADIMIR ČAČIĆ – koji prvi put u životu nije imao hrabrosti poduhvatiti se nekog zadatka, naime preuzeti resor obnove, što znači da je riječ o nemogućoj misiji – iz rukava je istresao cijelu rukovet stavova o rekonstrukciji Vlade. HDZ-ovci su mu rekli 'ti si rekao da ne želiš preuzeti resor obnove', objasnio je Čačić, pa potom prisnažio da to doista nije želio. Jasno je zašto – jer ne može ništa napraviti – ali nije jasno zašto je IVAN PALADINA pristao. Čovjek s hrpom problema s kojima je ušao u Vladu trebao bi se držati kilometrima dalje od TV kamera, a Paladina se kao kamikaza bacio pred novinarske nišane i snajpere, koji su mu, već dosad, povadili crijevca. Čačić je o njemu govorio diplomatski – te mlad, te pametan, te sposoban – ali je rekao i da mu 'ne bi volio biti u koži'. Kako god bilo, dolazi ministar s hrpom velikih afera, a iz Vlade odlaze dvojica s po jednom malom, ALADROVIĆ i MILOŠEVIĆ. 'Odlaze dva dobra, neće ih biti lako zamijeniti. Bit će do pet rekonstrukcija, ne više', rekao je Čačić koji kao kandidata za 'cipelu' vidi i SuperVilija 'hvala na pitanju' BEROŠA. Tu je i ministrica poljoprivrede VUČKOVIĆ – kako se ono zove? – koju povezuju s JOSIPOM RIMAC, pa potom legendarni ministar obrane MARIO BANOŽIĆ. 'Banožić svakako treba otići. Jednostavno je na osjetljivoj funkciji, sa stajališta društvenog interesa nije zadovoljio na zadatku', rekao je Čačić, pohvalivši ministricu TRAMIŠAK koja 'dobro radi svoj posao', ali bi i ona mogla letjeti. TOMISLAV ĆORIĆ (tć) je, tvrdi, daleko od toga da bi bio najgori, ali je, misli Čačić, mogao učiniti puno više na području na kojem je Vlada 'šuplja totalno'. A gdje nije, moj Radimire, gdje nije?

Pressing, N1, 12. travnja, 23:00

DEJAN JOVIĆ nedavno je gostovao u bosanskom Pressingu, a sada evo i u hrvatskom, što znači da čovjek ima što za kazati i da ga razumiju govornici čak dva jezika. Raspadom države svi smo postali poligloti. Uredniku i voditelju ILIJI JANDRIĆU pohvala zbog dobrog izbora gosta, koji je u emisiji iznio nekoliko zanimljivih procjena. Prema Jovićevu mišljenju, pobjednik srpskih izbora ALEKSANDAR VUČIĆ pokušat će zadržati poziciju vojne neutralnosti, koja ne uključuje političku neutralnost. Srbija, naime, želi ući u Europsku uniju. Iz Unije u Srbiju ide oko dvije trećine svih investicija, iz Rusije i Kine znatno manje. No, Vučić se zbog niza razloga, među kojima nije najneznatniji onaj futuristički, ne želi zamjerati Rusima: kad se ovaj jezivi rat okonča, netko će se već sjetiti da je Rusija šestina planete. Riječ je o najbogatijoj zemlji na svijetu – ne po BDP-u, nego po resursima (Tko je najveći uvoznik ruske nafte u ova dva ratna mjeseca? Amerika!) pa je Rusiju nemoguće izbrisati sa svjetske trgovinske mape. Drugim riječima, bit će plodotvorno poslužiti kao tranzitno mjesto između Rusije i ostatka svijeta, luka za pretovar, Beč, Casablanca, Švicarska. U tom smislu neki predviđaju da će Vučić maksimalno otezati sa sastavljanjem nove vlade, kako bi sutra opet trgovao s Rusijom. Tehnička vlada, naime, nije ovlaštena za uvođenje sankcija, a i Srbija je maksimalno ovisna o ruskoj energiji. A za to nije kriv Vučić. 'Formiranje Vlade će biti test u kojem smjeru vlada želi ići. U tom razdoblju će morati vidjeti što će učiniti s DAČIĆEVIM SPS-om. Ako ide s njim, moći će bez ikakvog problema formirati vladu na nacionalnoj razini i ima većinu u beogradskoj skupštini zasad. Međutim, ako ide sa Dačićem, koji je u kampanji naglašavao

Noam Chomsky na Face TV-u (Foto: Screenshot/Face TV)

'nikad sankcije Rusiji', i koji ima kontrolu nad naftnom industrijom, onda će to biti signal da nije potpuno iskren u pomicanju prema Zapadu. Ali ako ne ide u savez s njim, ostaje pitanje koliko je spreman koristiti druge', kazao je Jović, koji vjeruje da je Vučić bliži tome da se odluči za Zapad, premda bi takvom odlukom razočarao svoje birače.

Newsroom, N1, 13. travnja, 16:00

Za uobičajeno rastjerivanje ideoloških magli najbolji je lijek citirati dr. Žarka PUHOVSKOG, koji je u Newsroomu objasnio da je srpska kupnja obrambenog oružja – obrambeno pitanje. 'Ako netko hoće imati obrambeni štit, što to nekoga ima smetati ako neće napasti?' zapitao se Puhovski, i teško je tu naći logičan odgovor. 'Srbija', nastavio je, 'oponaša 'ruski svet', a Rusija MONROEVU doktrinu' – to je američka postavka da nitko nema pravo ući u njihovo dvorište, a to su Sjeverna i Južna Amerika. 'Srbija nema', rekao je Puhovski, 'nikakvu šansu da bilo kome što nametne. DODIKU su danas postavili dodatne snage, to su sve dječje igre, ništa ozbiljno. Problem je što zemlje ovdje stalno fantaziraju o ratu', kazao je. I to je istina. Pacifizam, neutralnost, rast u visinu, prodor u dubinu – a ne u širinu, u prostor – to odlikuje uspješne svjetske nacije. U Srbiji s veseljem zapažamo izgradnju nove Filharmonije (bravo!), a s tugom najavu kupovine vojnih aviona. Što će im avioni? Nije li te novce moguće utrošiti na pametniji način? Kao da ih jedna eskadrila može sačuvati!? STALJINU su Nijemci u prvih mjesec dana rata uništili osam tisuća aviona, alo, osam tisuća!? A Srbiju bi trebalo sačuvati njih 12, ili 24? Bačen novac, ako nas pitate.

Posebni dodaci, HRT, 16. travnja, 20:45

Na sreću, nisu svi poludjeli i nije sve uhvatila histerija. U originalnim Posebnim dodacima (tema: Šah i film) vidjeli smo beskonačno duhovit ruski nijemi film 'Šahovska groznica'. Film je snimljen 1925. u režiji VSEVOLODA PUDOVKINA i NIKOLAJA Špikovskog. To je komedija o moskovskom šahovskom turniru koju je Pudovkin snimio za vrijeme pauze snimanje filma 'Mehanika mozga'. Film kombinira glumljene dijelove sa stvarnim snimkama turnira, i ravan je – kako je primijetio Živorad TOMIĆ – djelima MACKA SENNETTA, BUSTERA KEATONA i drugih američkih suvremenika, koji nisu imali tu nesreću da ih, kao Pudovkina, zgrabi čelična kandža sovjetske politike.

Centralni dnevnik, Face TV, 16. travnja, 22:16

Urednik emisije SENAD HADŽIFEJZOVIĆ povukao je odličan potez pozvavši u emisiju NOAMA CHOMSKOG. Unatoč visokoj dobi (93 godine) taj utjecajni intelektualac ima savršen pregled nad bitnim događajima u svijetu. Na pitanje tko vlada svijetom, rekao je da nema jednostavnog odgovora, ali... Ali Amerika ima 800 baza širom svijeta, nosače aviona, flote kojima gospodari morima... 'Trenutna američka politika ima za cilj okružiti Kinu prstenom onoga što zovu satelitskim zemljama: Južna Koreja, Japan, Singapur... i da tu postave napredne raketne sisteme koji su okrenuti prema Kini i koji će sada biti unaprijeđeni! Amerika je Australiju opskrbila flotom brodova i podmornica; mogu ući u Kinu a da ne budu primijećene. Kineska privreda je ista kao u SAD-u. Kina ima ogromne unutrašnje probleme s kojima se Zapad ne suočava. To je sila koja raste i SAD je vidi kao prijetnju. Moć SAD-a je pojačana PUTINOVOM kriminalnom agresijom na Ukrajinu, koja je krivično djelo, ali je i blesav postupak. Europu će duboko gurnuti u ruke SAD-a. Europa je sad podređena Americi', rekao je Chomsky, dodajući da europske zemlje vide Rusiju kao 'tigra od papira', ali istovremeno i silu koja može doći do Berlina. 'Europski državnici su poludjeli, upali su u histeriju', rekao je Chomsky, dodajući da će zabrana natjecanja ruskih mačaka na izložbama, progon Dostojevskog i mahnita rusofobija povećati, a ne riješiti problem. ■

Idemo, idemo (r: Mike Mills)

(2021.)

Očaravajući par Phoenix – Norman

PIŠE **Damir Radić**

Pripremite maramice

Emotivna drama o zbližavanju ujaka i nećaka nastala u dobroj indie tradiciji

Nešto manje od četrdeset godina nakon dva najpoznatija filma u kojima su odrasli muškarci putovali s djetetom, u tim slučajevima djevojčicama, BOGDANOVICHEVA 'Mjeseca od papira' i WENDERSOVE 'Alice u gradovima', pojavio se naslov 'Idemo, idemo' MIKEA MILLSA, u kojem odrasli muškarac također putuje s djetetom, no u ovom slučaju dječakom. I dok je 'Mjesec od papira' bio plod epohe novog Hollywooda 1970-ih, a 'Alice u gradovima' razdoblja novog njemačkog filma iz istog desetljeća, 'Idemo, idemo' nastao je u i nadalje vitalnoj američkoj nezavisnoj produkciji koja relevantni kontinuitet vuče od ranih osamdesetih, tj. prvih filmova JIMA JARMUSCHA. Crno-bijela fotografija vrsnog snimatelja ROBBIEJA RYANA ('Američka slatkica') takoreći automatski donosi sa sobom atmosferu koja do neke mjere može podsjetiti na rane Jarmuschove ugođaje, a u paru s glazbom braće DESSNER fino gradi elegično-melankolično ozračje koje može prizvati i spomenutu 'Alice u gradovima', divan doprinos koji su joj dali ROBBY MÜLLER slikom i skupina Can muzikom. I dok slučajno sklopljeni protagonistički dvojac 'Mjeseca od papira' u doba Velike depresije putuje američkom provincijom, a još slučajnije nastali par iz 'Alice u gradovima' (u suvremenosti) od New Yorka do nizozemskih i njemačkih gradova, usput posjećujući koncert CHUCKA BERRYJA koji izvodi svoj klasik 'Memphis, Tennessee' (pjesmu s genijalnim obratom u kojem se ono što se činilo kao romantična ljubav razotkriva kao očeva ljubav za kćerkicu, što itekako ima veze s odnosom protagonista Philipa i Alice), u 'Idemo, idemo' ujak Johnny odlazi iz Detroita u Los Angeles da bi *ad hoc* preuzeo brigu o nećaku Jesseju kojeg jedva poznaje.

Novoformirani dvojac putuje iz Los Angelesa u New York, pa nešto kasnije u New Orleans, gdje će na uličnoj paradi moći čuti i zvuke pjesme Šabana BAJRAMOVIĆA 'Geljan dade' (poznatija u srpskoj verziji BOBANA ZDRAVKOVIĆA kao 'Prokleta je Amerika', iz čega proizlazi pitanje je li je autor filma svjesno ili nesvjesno ubacio kao /potencijalni/ komentar aktualnog američkog društvenog trenutka). I dok je Wendersov Philip Winter bio fotograf koji je bilježio pejzaže Amerike, Millsov Johnny je radijski novinar koji bilježi razgovore s američkom djecom i tinejdžerima, pri čemu je središnje pitanje koje im postavlja kako vide (svoju) budućnost. Donekle verziran kroz te razgovore za komunikaciju s mladima, Johnny ipak nije previše spreman na zahtjevan odnos s bistrim i maštovitim 9-godišnjim nećakom, pa će njihova interakcija imati uspone i padove, a svakako će nešto bitno naučiti jedan o drugome i jedan od drugoga. Dvostruka linija protagonistove komunikacije s maloljetnicima, s jedne strane radijski intervjui (snimljeni dokumentarno), s druge intiman odnos s nećakom, jake su strane filma, zahvaljujući uobičajeno izvrsnom JOAQUINU PHOENIXU kao ujaku te senzacionalnom WOODYJU NORMANU kao Jesseju: tog 11-godišnjeg engleskog dječaka krase izvanredna prirodnost nastupa i oblikovna slatkoća. Nešto se slabijom doima pobočna narativna linija s Johnnyjevom sestrom i Jessejevom majkom Viv, koja sinčića prepušta na brigu bratu kako bi se posvetila psihički bolesnom suprugu – čini se da se iz odnosa brata i sestre, odnosno majke i sina, odnosno supružnika moglo dobiti više, iako sve te relacije korektno funkcioniraju u dramaturškoj slagalici filma.

Možda je najveći problem evidentan manjak psihotjelesne ekspresivnosti i intrigantnosti glumice GABY HOFFMANN u odnosu na jednostavno očaravajući par Phoenix – Norman. Zaključno, 'Idemo, idemo' pametno je složen uradak natopljen humanošću, a nijednog trena (patetično) sentimentalan, no nedostaje mu 'ono nešto', tako osjetno prisutno u 'Alice u gradovima', da bismo ga doživjeli kao vrhunsko ostvarenje. ■

Karl Ove Knausgård: *Jutarnja zvijezda*

(s norveškog prevela Anja Majnarić, OceanMore, Zagreb, 2022.)

Prvi tom buduće Knausgårdove pentalogije

PIŠE **Dragan Jurak**

Bruto tomaža

Autofikcija se ovdje miješa s hororom i krimićem, a šav zasad nije moguće pronaći

Zastrašujuće je i pomisliti kako će izgledati petoknjižje na kojem KNAUSGÅRD upravo radi. Već je i 'Jutarnja zvijezda', prvi tom buduće pentalogije, fascinantna knjiga, mješavina nekoliko vrsta tekstova i žanrova s petstotinjak stranica, osam glavnih likova, osam pripovjedača i čitavom vojskom sporednih likova. Izvana, brojke su jednostavne: jedan grad, dva dana kasnog ljeta u vrijeme globalnog zagrijavanja, i jedna nova zvijezda na nebu. Iznutra, ta priča o suvremenom Bergenu, njegovim stanovnicima i zvijezdi koja najavljuje dolazak (početak), čini se ambicioznijim djelom od svega što je Knausgård dosad napisao; čak i kad 'Moju borbu' i 'Godišnja doba' stavimo na jednu stranu vage, a 'Jutarnju zvijezdu' na drugu stranu.

U biblijskim tekstovima sjajna zvijezda ima dvostruku referencu. Na jednom mjestu ona je Isus ('Ja sam sjajna zvijezda Danica', kaže Isus). Na drugom (kod Izaije) Danica je đavo. Toliko o Bibliji. Knausgård to proturječje koristi kao ugaoni kamen. Što je jutarnja zvijezda? Lucifer ili Krist? Odgovor bi trebao biti kompleksniji od toga. Nešto između, nešto treće ili baš sve od toga. 'Osjećaj je bio da nas netko gleda', reći će Egil, jedan od glavnih likova, čijim esejom naslovljenim 'O smrti i mrtvima' završava prvi tom. Ali da ne hitamo previše naprijed, ionako se zapravo nemamo još kamo uputiti. Da roman završava sljedećim tomom mogli bismo možda predvidjeti kamo sve vodi, pretpostaviti jednu ili dvije pripovjedne linije. Ali još četiri toma! Svaki od svojih pola kile! Ne, ne možemo ni nagađati što nas sve čeka.

Suvremenu književnost možemo predstaviti s pedesetak do stotinu imena. Krenuti po svijetu, kao kroz samoposlugu, uzeti s ove police jedno ime, s one njih nekoliko, pa tako napuniti kolica do vrha. A možemo i samo reći: Knausgård. Teško je bilo zamisliti kamo će Knausgård nakon 'Moje borbe' krenuti. Ali već labavo povezani mikro-eseji 'Ljeta' sugerirali su da se Knausgård otisnuo od poznatog i da plovi prema neistraženom; dapače, 'Ljeto' se može nazvati i revolucionarnim romanom.

'Jutarnja zvijezda' zasad se ne može okarakterizirati kao revolucionarna. Premda ima nešto i od toga. Knausgård je autofikciju pomiješao s nordijskim hororom i nordijskim krimićem. Dva književna svijeta su spojena, a šav zasad nije moguće pronaći. U biografsku svakodnevicu ne samo da su ušli simboli kraja svijeta, nego s njima i serijska ubojstva i nadnaravne zvijeri. Reklo bi se, nema čega nema. Osim seksa. Što je dosta zanimljivo. Među svim tim likovima nikakve interakcije, kopulacije. Osim jedne. Koja samo doprinosi zbunjenosti. U moru svakodnevice bez seksa jedini seks je pijani hotelski preljub na samom rubu alkoholne kome. Što to znači? Kako će se to sa seksom rasplesti vidjet ćemo, kao i s ostalim nepoznanicama. Zasad stoji ovako: Knausgård piše posljednji roman. Zadnji od zadnjih romana. Negdje u Londonu na koljenima drži komp i kucka najveći ikad napisani roman, slovo po slovo, razmak po razmak. Svijet nije zbog toga stao. Nitko ne može držati dah nekoliko godina. Toga nema. Ali može se zapisati: bez daha čekamo nove nastavke. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1166, petak, 22. travnja 2022.

PREPORUKE: SERIJE

Abbott Elementary

ABC

MLADA afroamerička komičarka QUINTA BRUNSON osmislila je, producirala i igra glavnu ulogu u vjerojatno najboljoj i najvažnijoj komediji koja se pojavila na televiziji u puno vremena, još tamo od legendarnih serija 'The Office' i 'Parks & Recreation' na koje se oslanja strukturom i atmosferom. Radi se o mockumentaryju smještenom u osnovnu školu Abbott u Philadelphiji, jednu od najslabije financiranih državnih osnovnih škola u Sjedinjenim Državama, a prati rad gorljive mlade učiteljice Janine Teagues koja se ne miri s postojećim stanjem, svakodnevno nailazeći na probleme i izazove koje pred nju i ostale učitelje postavlja nedostatak budžeta. U želji da promijeni stanje, ponekad ode predaleko pa čak uspijeva kreirati i nove probleme. I premda su ti problemi i njihovo rješavanje predstavljeni na komičan način, kritika američkog obrazovnog sustava neporeciva je: državne su škole toliko siromašne da je čak i zamjena žarulje u hodniku izazov čije rješavanje zahtijeva snalažljivost i angažman potplaćenih učitelja koji svoj posao ne doživljavaju kao izvor sredstava za život, već kao poziv. Dodatni izvor frustracija u normalnom radu zanemarenim učiteljima predstavlja ravnateljica, nedorasla poslu na koji je došla ucjenom i za koji nema nikakvog interesa. Osim sjajnog odabira relativno nepoznatih glumaca, seriji posebnu toplinu pruža sudjelovanje čitavih razreda malih glumaca koji se fantastično snalaze u svojim ulogama, zbog kojih ovaj pseudodokumentarac djeluje izrazito realistično čak i u najapsurdnijim trenucima i osvaja gledatelja već od prve epizode.

Minx (Namiguše)

HBO Max

POSLJEDNJA desetljeća dvadesetog stoljeća ustoličila su se kao mitsko vrijeme u koje su smještene brojne suvremeno producirane drame i dramedije koje se bave temom osnaživanja žena, no jednu od najzabavnijih osmislila je nedavno i producirala ELLEN RAPOPORT. Smjestivši je u Los Angeles sedamdesetih, ispričala je priču o ambicioznoj i pomalo uštogljenoj mladoj novinarki (OPHELIA LOVIBOND) školovanoj na prestižnom koledžu, koja želi izdavati ozbiljan feministički časopis za koji nitko u izdavačkoj industriji nema sluha, osim kralja pornografskih časopisa (JAKE JOHNSON). Njegov je uvjet za suradnju, jasno, da u časopisu budu i erotske fotografije golih muškaraca, kako bi svoj imperij proširio i na žensku publiku. Ideja nailazi na otpor i kod nje same i u društvu, još uvijek preplavljenom sirovim seksizmom i komično nespremnom na suočavanje s dvostrukim mjerilima, a mjesta na kojima se sudaraju ti dijametralno suprotni svjetonazori i način na koji se u seriji dekonstruiraju patrijarhalni tabui i društveno licemjerje izvori su komičnih zapleta. Ono što seriju, unatoč njezinom humornom karakteru, čini ozbiljnom društvenom kritikom, tragična je činjenica da se ključni problemi koji se u priči propituju nisu previše približili rješavanju ni danas, pola stoljeća nakon vremena koje prikazuje, kad se društvo obuklo u političku korektnost i kozmetički civiliziralo. Televizija se ipak uspjela dovoljno revolucionirati da u svoje redove pripušta sve više kvalitenih autorica koje se ne libe rovariti po patrijarhalnim obrascima, a usput se rješava i inflacije golog ženskog tijela sve više normalizirajući golu muškost. U deset epizoda 'Minxa', kako priča o feminističko-erotskom časopisu i nalaže, prošetalo je više klatećih penisa nego u ANDERSONOVU 'Kralju pornića', tako da – smatrajte se upozorenima – nije za mimoze slabih živaca.

Slow Horses

Apple TV

NEMA boljeg jamstva da je serija dobra nego kad u njoj glavnu ulogu zaigra filmski glumac kalibra GARYJA OLDMANA. Nakon desetljeća u Hollywoodu u kojem smo gotovo zaboravili da je Englez, legenda se vratila kući u ulozi osramoćenog špijuna MI5 koji vodi disfunkcionalni odjel

zvan Slough House u koji ta obavještajna služba po kazni šalje otpisane agente. Adaptacija je to prvog u nizu naslova iz čuvene serije špijunskih romana MICKA HERRONA, koja barata svim tropima britanskog špijunskog romana: ima karizmatičnog ali problematičnog protagonista, napeta je, pametna, sardonična i duhovita, koliko već može biti duhovit prikaz opasne igre koja se zbiva u nevidljivoj sferi, a kroji sudbine ne samo pojedinaca, nego i geopolitičkih odnosa. Prva se sezona vrti oko terorizma, uzavrele britanske ksenofobije i osnaženih alt-right skupina koje MI5 pokušava ugušiti kreirajući u državi kaos koji ostavlja opasne geopolitičke posljedice. Čini se da romantičnu eru fiktivnih glamuroznih špijuna, koji uz rješavanje svjetskih kriza zavode ljepotice i ne miješaju martini, smjenjuje era kompetentnih, ali problematičnih špijunčina na viskiju, koji svijet ne popravljaju nego ga čine još paklenijim boravištem nedužnih pijuna.

■ Jelena Svilar

Član Zajednice nakladnika i knjižara i jedan od organizatora Noći knjige

MIŠO NEJAŠMIĆ 58 posto naših sugrađana u godinu dana nije pročitalo knjigu

Po čemu je ovogodišnje izdanje Noći knjige posebno? Koliko je manifestacija narasla od svog početka?

Ovogodišnja Noć knjige jedanaesto je izdanje ove manifestacije, prvo ratno, a i poslije dvije godine strogih epidemioloških mjera vraćamo se u fizičke prostore u kojima se odvija život sa i oko knjige. Prijavljeno je preko 1.200 programa u 240 gradova i mjesta u RH. Noć knjige je najmasovnije događanje, a cilj nam je jednom godišnje potencirati temu knjige u javnom diskursu na sve moguće načine. Svake godine objavljujemo i rezultate istraživanja o tome kako se naše društvo odnosi prema čitanju i kupovini knjiga te se otvaraju teme važne za politiku prema knjizi. Tako, recimo, recentno istraživanje upućuje na trend pada čitanosti u odnosu na posljednje dvije godine.

Koja je tema ovogodišnje Noći knjige? I kako se u sve uklapaju Mollière i Vesna Parun?

Spletom povijesnih okolnosti prvotna tema, koja je bila razrađena skoro do u detalje, zbog početka rata u Ukrajini je zamijenjena, a 'Sloboda' se pokazala krajnje primjerenom i plodnom temom jer je vrijedna slavljenja, promišljanja i borbe. Osim toga, odlično se uklapa u vrijeme koje živimo. Ideja je osim toga bila da obuhvatimo što više njezinih mogućih interpretacija – od cenzure i autocenzure do kritičkog mišljenja i pjesničke slobode. A kako tradicionalno obilježavamo i neke važne godišnjice, tako su u fokusu ove godine MOLLIÈRE i VESNA PARUN, s obzirom na to da je od njegova rođenja prošlo 400, a od njezina 100 godina. Lijepo su se uklopili u temu.

Kako biste ocijenili čitalačku kulturu u Hrvatskoj i koliko su strategije poticanja čitanja po vašem mišljenju uspješne? Kako bi se te strategije mogle eventualno poboljšati?

Zahvaljujući redovnim istraživanjima i prikupljanju podataka koji se objavljuju u sklopu Noći knjige, mislim da svi mogu steći refleksiju o tome kako se naše društvo odnosi prema knjizi i čitanju. Koliko su strategije i politike koje se vode uspješne najbolje govore podaci da 58 posto naših sugrađana nije u posljednjih godinu dana uzelo knjigu u ruku. Velik broj podataka govori da se taj loš trend nastavlja. To svakako ide u prilog ocjeni da su politike koje se (ne)vode te provedbe strategija pokazale da ne daju željene rezultate. Mislim da sama strategija, kao tekst, nije problem. Naprosto su razumijevanje i provođenje strategije bili loši, pogrešni i neefikasni. Politika prema knjizi trebala je biti financijski konkretna, a taj sustav je ozbiljno nastradao 2008. zbog velikih štednji u vrijeme krize, a onda i 2013. s uvođenjem knjige u sustav PDV-a te zamrzavanjem sredstava koje država izdvaja za knjigu koje traje do danas.

(Više informacija o događanjima i programima na nocknjige.hr)

■ Ana Grbac

Foto: Željko Hladika/PIXSELL

KVADRAT

U petak 22. travnja otvara se hrvatski paviljon na Venecijanskom bijenalu. Izvedbu rada TOME SAVIĆ-GECANA 'Bez naziva (Hrvatski paviljon)' diktirat će iz dana u dan po jedna nasumično odabrana medijska vijest: te će vijesti algoritamski određivati 'vrijeme, lokaciju, trajanje, pokrete i misli petero performera', i tako do zadnjeg dana Bijenala.

■ **B. P.**

Foto: Jasenko Rasol

NOVO

Mobilna aplikacija Novosti

100% bez plaćanja
100% bez oglasa

NOVOSTI

Google Play

App Store